

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KENTSEL EKONOMİ
VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra YAVUZ ÖZTÜRK

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

OCAK 2016

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KENTSEL EKONOMİ
VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Esra YAVUZ ÖZTÜRK
(502121117)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sait ALİ KÖKNAR

OCAK 2016

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502121117 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Esra YAVUZ ÖZTÜRK, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KENTSEL EKONOMİ VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı: **Doç. Dr. Sait Ali KÖKNAR**
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri: **Doç. Dr. Nurbın Paker KAHVECİOĞLU**.....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Özgür BİNGÖL
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

Teslim Tarihi : 17 Aralık 2016
Savunma Tarihi : 7 Ocak 2016

Aileme,

ÖNSÖZ

Son yıllarda yalnızca niceliksel ölçütlerin belirleyici olduğu bir ortamda üretilen fiziksel çevreler incelendiğinde, blok tipolojisinin küçük ölçekli ekonomileri barındıramayacak şekilde değiştiği görülmektedir. Oysa, küçük ölçekli ekonomiler, kentte, bloğun özel mekanı ve kamusal mekanlar arasındaki geçişte varlıkları ile kentlerin kamusallığını olumlu yönde etkileyerek, yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel çevreler üretimine katkıda bulunurlar. Bu nedenle küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim arasındaki ilişkiye yapılacak vurgu, nitelikli kentsel çevreler üretiminde yol gösterici olması açısından önemlidir. Çalışmada, küçük ölçekli ekonomi ve kentsel biçim ilişkisi incelenmektedir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında yol gösterici olan ve çalışmamın her aşamasında sahip olduğu bilgi ve deneyimleri ile destek olan Yrd. Doç. Dr. Özgür Bingöl'e, tez izleme jürimde bulunup, kritiklerini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Nurbîn Kahvecioğlu'na, çalışmam boyunca gösterdiği ilgi, özveri ve destek için tez danışmanım Doç. Dr. Sait Ali Köknar'a ve yaşamımın hiçbir aşamasında desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Ocak 2016

Esra YAVUZ ÖZTÜRK
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET.....	xv
SUMMARY.....	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1 Amaç ve Kapsam	1
1.2 Yöntem	2
2. KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KENTSEL EKONOMİ VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİ	5
2.1 Şehir Performansının Ölçütleri ve Kentsellik Kavramı	5
2.2 Kentsel Biçim Olgusu	13
2.2.1 Kentsel doku.....	14
2.2.2 Blok.....	20
2.2.3 Parsel.....	34
2.3 Küçük Ölçekli Kentsel Ekonomiler	38
2.4 Bölüm Sonucu.....	44
3. KONUNUN İSTANBUL KENTİ BAĞLAMINDA İRDELENMESİ	47
3.1 Caferağa.....	47
3.1.1 Caferağa analizi	53
3.1.2 Çalışma alanı analizi.....	56
3.2 Batı Ataşehir	62
3.2.1 Batı Ataşehir Analizi	66
3.2.2 Çalışma Alanı Analizi.....	69
3.3 Bölüm Sonucu.....	71
4. KÜÇÜK ÖLÇEKLİ EKONOMİ VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİNİN KURULMASINDA İLKELER	75
4.1 Parsel Ölçeğinde İlkeler	76
4.2 Blok Ölçeğinde İlkeler	81
4.3 Doku Ölçeğinde İlkeler	84
4.4 Bölüm Sonucu.....	86
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	87
KAYNAKLAR.....	89
ÖZGEÇMİŞ	93

KISALTMALAR

CIAM	: The International Congress of Modern Architecture.
DCMS	: Department for Culture, Media and Sport
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1: Bir kentsel yerin başarısının kararı için başlıklar (Montgomery, 1998).	7
Şekil 2.2: Mülkiyet birimleri ve kentsel doku (Yavuz, 2015).	15
Şekil 2.3: Venedik kentsel dokusu (Url-1).	16
Şekil 2.4: Villa Radieuse (Le Corbusier, 1930).	19
Şekil 2.5: Le Corbusier'nin kentsel biçime yönelik önerisi (Le Corbusier, 1933). ...	19
Şekil 2.6: Paris kentinin eski dokusu ve Le Corbusier'nin önerdiği yeni doku (Le Corbusier, 1933).	20
Şekil 2.7: Kentsel blok, Viyana, Josefstadt (Komossa, 2010).	21
Şekil 2.8: Blok, Cerda Planı, Barselona (Panerai ve diğ, 2004).	23
Şekil 2.9: Cadde, kentsel dokunun temel elemanı. Rue Daguerre, Paris, 19.yy. başı (Panerai ve diğ, 2004).	24
Şekil 2.10: Şehir bloğunun farklı formları (Bürklin, Peterek, 2008).	26
Şekil 2.11: Farklı köşe tasarımları örnekleri (Bürklin, Peterek, 2008).	27
Şekil 2.12: 19.yy. kentsel bloğu, (Komossa, 2009).	28
Şekil 2.13: Amsterdam kanal evi, plan, kesit, cephe (Komossa, 2009).	29
Şekil 2.14: 5.yy, Miletus, Hippodamus (Bürklin, Peterek, 2008).	29
Şekil 2.15: Roma kenti (Bürklin, Peterek, 2008).	30
Şekil 2.16: 17.yy'da Mannheim (Bürklin, Peterek, 2008).	31
Şekil 2.17: Gründerzeit blok yapısı, Berlin (Bürklin, Peterek, 2008).	32
Şekil 2.18: Zuid Planı, Hendrick Petrus Berlage, Amsterdam (Url-2).	32
Şekil 2.19: Fritz Schumacher, Hamburg (Url-3).	32
Şekil 2.20: Kentsel bloğun geçirmekte olduğu değişimi ifade eden çizim, Ernst May (Panerai ve diğ, 2004).	33
Şekil 2.21: Kentsel bloğun farklı uygulamaları (Bentley, 2002).	33
Şekil 2.22: Hollanda bloğu parsel örüntüsü (Bilgin, Schubert, 2010).	34
Şekil 2.23: Cerda bloğu parsel örüntüsü (Bilgin, Schubert, 2010).	35
Şekil 2.24: Kentsel biçimin elemanları (Kostof, 1991).	36
Şekil 2.25: Modernist yaklaşım ile birlikte parselin değişimi (Stein, 1951).	38
Şekil 2.26: Farklı kentsel biçimlerde blok ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisi (Yavuz, 2016).	45
Şekil 3.1: Caferağa'nın İstanbul içindeki konumu (Kaynak: 1/1000 Ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı).	47
Şekil 3.2: Caferağa, Osmanağa ve Rasimpaşa Mahalleleri (Url-4).	48
Şekil 3.3: Alanın ana ulaşım ağları ile ilişkisi (Url-4).	49
Şekil 3.4: Caferağa günümüz (Url-4).	50
Şekil 3.5: Caferağa 1946 hava fotoğrafı (Url-4).	51
Şekil 3.6: Caferağa 1966 hava fotoğrafı. (Url-4).	52
Şekil 3.7: Caferağa 1982 hava fotoğrafı. (Url-4).	53
Şekil 3.8: Kadıköy kent dokusu (Fikirtepe Kentsel Tasarım Çerçevesi, 2014).	54
Şekil 3.9: Caferağa kent dokusu (Yavuz, 2015).	55
Şekil 3.10: Caferağa yol ağı (Yavuz, 2015).	55
Şekil 3.11: Yeşil alan ağı (Yavuz, 2015).	56
Şekil 3.12: Caferağa'da küçük ölçekli ekonomiler (Yavuz, 2015).	57
Şekil 3.13: Çalışma alanı (Yavuz, 2015).	58
Şekil 3.14: Çalışma alanı (Yavuz, 2015).	58
Şekil 3.15: Çalışma alanı sokak kesitleri (Yavuz, 2015).	59
Şekil 3.16: Çalışma alanı plan ve cephe (Yavuz, 2015).	60

Şekil 3.17: Küçük ölçekli ekonomiler, blok, cadde ilişkisi (Yavuz, 2015).....	61
Şekil 3.18: Batı Ataşehir'in İstanbul içindeki konumu (Kaynak: 1/1000 Ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı).....	62
Şekil 3.19: Ataşehir ilçesi ve Batı Ataşehir (Url-4).....	63
Şekil 3.20: Alanın ana ulaşım ağları ile ilişkisi (Url-4).	63
Şekil 3.21: Batı Ataşehir günümüz (Url-4).	63
Şekil 3.22: Batı Ataşehir (Url-4).....	64
Şekil 3.23: Ataşehir Doğu Bölgesi yerleşim planı (Yalçın, 1995).	66
Şekil 3.24: Ataşehir Batı bölgesi yerleşim planı (Url-4).....	67
Şekil 3.25: Batı Ataşehir yapılı çevre (Yavuz, 2015).	67
Şekil 3.26: Batı Ataşehir ulaşım ağı (Yavuz, 2015).	68
Şekil 3.27: Batı Ataşehir yeşil alan ağı (Yavuz, 2015).	68
Şekil 3.28: Batı Ataşehir, blok, cadde ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisi (Yavuz, 2015).	69
Şekil 3.29: Çalışma alanı (Yavuz, 2015).....	69
Şekil 3.30: Çalışma alanı kesitler (Yavuz, 2015).	70
Şekil 3.31: Çalışma alanı (Yavuz, 2015).....	70
Şekil 3.32: Göz hizasında çalışma alanı (Yavuz, 2015).....	71
Şekil 4.1: Kamusal mekan ve parsel ilişkisi (Yavuz, 2016).....	77
Şekil 4.2: Parsel boyutlarındaki çeşitlilik (Yavuz, 2016).....	77
Şekil 4.3: Binaların parseller içindeki konumları (Yavuz, 2016).	78
Şekil 4.4: Zemin kat cephelerinin geçirgenliği (Yavuz, 2016).....	79
Şekil 4.5: Zemin katlarda açıklıklar (Yavuz, 2016).	79
Şekil 4.6: Bina yükseklikleri ve kamusal mekan ilişkisi (Yavuz, 2016).....	80
Şekil 4.7: Zemin kat yüksekliği ve kamusal mekan ilişkisi (Yavuz, 2016).	80
Şekil 4.8: Saçaklar, arkadlar ve kamusal mekana etkisi (Yavuz, 2016).	81
Şekil 4.9: Bloğu oluşturan parsel boyutlarında çeşitlilik (Yavuz, 2016).	82
Şekil 4.10: Farklı binaları ve yoğunlukları barındıran blok (Yavuz, 2016).....	83
Şekil 4.11: Blok köşelerinin erişilebilirliği (Yavuz, 2016).	83
Şekil 4.12: Avlunun kamusal erişime imkan tanınması (Yavuz, 2016).....	84
Şekil 4.13: Sokaklar ve köşe dönme fırsatları (Yavuz, 2016).....	85

KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KENTSEL EKONOMİ VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİ

ÖZET

Bu tez çalışmasında küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisi incelenmektedir. Kentte bloğun özel mekanı ‘konut’ ve kentsel kamusal mekanlar arasındaki geçişte varlıkları ile kentte önemli çeşitlilik üreticilerinden olan küçük ölçekli ekonomik aktiviteler, kentlerin kamusallığını olumlu yönde etkileyerek, yaşanabilir, sürdürülebilir ve nitelikli kentsel çevreler üretilmesine katkıda bulunurlar. Ancak son yıllarda kentlerimizde gerçekleşen büyük yapım operasyonları sonucunda üretilen fiziksel çevre incelendiğinde, üst ölçekli bütünsellikten yoksun bir şekilde, salt niceliksel ölçütler bağlamında ele alınan ve farklı kentsel kullanımları dışlayan blokların kendi içlerinde kapalı bir sistem olarak örgütlendikleri ve kentin zemin kotunda çeşitliliğin ve ekonomik aktivitenin mekanı olan kamusal alanların yerini büyük tanımsız yeşil alanların aldığı görülmektedir. Bu nedenle kentsel blok, küçük ölçekli ekonomik aktivite ve kamusal alan ilişkisinin vurgulanması, nitelikli kentsel çevreler üretiminde yol gösterici olması açısından önemli bir noktadır.

Çalışmanın amacı, küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin parsel ölçeğinden kent ölçeğine kadar kentin fiziksel yapısına etkisini anlamaya çalışmaktır. Bu kapsamda, çalışma literatür taranması ve alan çalışması yöntemiyle elde edilen veriyi yeniden değerlendirilerek, kentsel biçim ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisinin kurulmasında gerekli olan ilkelerin ortaya konmasını hedeflemiştir. Çalışma kapsamında öncelikle küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisi ele alınmıştır. Çağdaş kent söyleminde önemli bir yer tutan kentsellik kavramı, kentsel mekanın biçimlenmesine ilişkin temel öğelerin fiziksel yapıları ve küçük ölçekli kentsel ekonomiler ve kentsel mekan ilişkisi incelenmiştir. İkinci bölümde ise farklı yapılaşma düzenine sahip yerleşim alanları ele alınarak, küçük ölçekli ekonomik aktivite ve kentsel biçim ilişkileri analiz edilecektir. Bu alanlar Kadıköy ilçe sınırları içerisinde yer alan Caferağa ve Ataşehir ilçesinin batısında yer alan Batı Ataşehir olarak belirlenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise literatür taranması ve alan çalışması yöntemiyle elde edilen veriler yeniden değerlendirilerek, küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin kurulmasında gerekli ilkeler ortaya konmuştur.

Çalışmada küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin parsel ölçeğinden kent ölçeğine kadar kentin fiziksel yapısına etkisini anlamaya çalışmaktır. Bu kapsamda, çalışma literatür taranması ve alan çalışması yöntemiyle edilen veriyi yeniden değerlendirilerek, kentsel biçim ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisinin kurulmasında gerekli olan ilkelerin ortaya konmasını hedeflemiştir.

Jane Jacobs kentin fiziksel yapısı ve kentsel ekonomi arasındaki ilişkiden bahseden ilk yazarlardan biridir. 1969 yılında yazdığı ‘Kentlerin Ekonomisi’ adlı kitapta asıl şehri, ekonomik yeniliklerin yeri ve itici gücü olarak tarif eder ve şehirlerin (köyler, kasabalar ve çiftliklere karşı) kırsal gelişme dahil olmak üzere ekonomik gelişme ve yayılma için birincil gereklilik olduğunu belirtir. Şehrin organize edilme şekli hakkında; ‘Şehirlerin elverişsiz ve pratik olmayışına rağmen ekonomik değeri olduğunu kastetmiyorum; bilakis onlar elverişsiz ve pratik değil.’ diyerek bir taraftan 1960’lı yıllarda geçerli olan ve hedef odaklı, kolayca uygulanabilir politikalarını gerçekleştirmek amacı ile çalışma, yaşama, trafik, rekreasyon fonksiyonlarının ayrımını savunan genel kentsel planlama fikirlerini eleştirir.

20. yüzyılda güncel kentsel meselelere yanıt olarak yalnızca sosyal, kültürel ve hijyenik meselelerin ele alınmasıyla birlikte geliştirilen modernist kentsel modeller incelendiğinde, kentsel bir doku oluşturmaktan uzak ve kentsel açık alanları tanımlama kabiliyetinden yoksun, tekrara dayalı bir blok tipolojisi ile karşılaşılmaktadır. Bu dönemde üretilen kentsel çevreler incelendiğinde, kentsel mekanın sosyal ve fiziksel niteliğine zarar verdiği düşünülen küçük ölçekli kentsel ekonominin konut yerleşimlerinin temel elemanı kentsel bloğu biçimlendiren eleman olan bloktan uzaklaştığı görülmektedir. Farklı kentsel kullanımları dışlayan konut bloklarının kendi içlerinde kapalı bir sistem olarak örüntülü ve örüntüsüz örgütlenmeleri, kentin zemin kotunda çeşitliliğin ve ekonomik aktivitenin mekanı olan kamusal alanların yerini büyük tanımsız yeşil alanların almasına yol açmıştır. Oysa göz hizasında kentte bloğun özel mekanı ‘konut’ ve kentsel kamusal mekanlar arasındaki geçişte varlıkları ile kentte önemli çeşitlilik üreticilerinden olan küçük ölçekli ekonomik aktiviteler, kentlerin kamusallığını olumlu yönde etkileyerek, yaşanabilir, sürdürülebilir ve nitelikli kentsel çevreler üretilmesine katkıda bulunurlar.

Çalışmanın temel hedefi küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin parsel ölçeğinden kent ölçeğine kadar kentin fiziksel yapısına etkisini anlamaya çalışmaktır. Bu kapsamda, çalışma literatür taranması ve alan çalışması yöntemiyle edilen veriyi yeniden değerlendirerek, kentsel biçim ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisinin kurulmasında gerekli olan ilkelerin ortaya konmasını hedeflemiştir.

SMALL SCALE URBAN ECONOMY AND URBAN FORM

SUMMARY

In this thesis, small scale urban economy and urban form relation are studied. In the transition between urban block's special place "building" and urban public place, small scaled economic activities are important variety producer with their existence, by affecting urban publicity positively, they contribute to production of liveable, sustainable and qualified urban environment. However, In recent years, when physical environment is examined, produced in consequence of big production operation realised in cities, lack of upper scale totality, as part of only quantitative criteria considered and organised different urban blocks exclusive use as a closed system themselves and diversity in the city's ground level and economic activity in the public sphere takes place on the big undefined green field place. For this reason, urban block, emphasising the small-scale economic activities and public relations is important point in terms of guideway in production of quality urban environment.

Purpose of the work is try to understand the effect of small scale urban economy and urban form relation from plot scale to urban plot on urban's physical structure. In this context, by reestimating the data obtained with proses of scanning literature work and case study, it is aimed revealing necessary principles setting relation about urban form and small scale economy. As part of work, primarily small scale urban economy and urban economy relation is determined. Urban concept that take an important place in modern urban discourse, the physical structure of the basic elements related to urban space formation, small scale urban economy and urban form relation is determined. In second part, settlements have been examined with different construction order, small scale economic activity and urban form relation will be analysed. Batı Ataşehir was determined for these areas west of Caferağa and Ataşehir in Kadıköy. In third part, by reestimating the data obtained with proses of scanning literature work and case study, the necessary principles setting small scale urban economy and urban form relation is revealed.

In the study, the relation between small-scale urban economy and urban form will be examined. In this context, the concept of urbanism and the criteria determining the urbanity of a place, the the urban form and the small-scale urban economy will be examined.

Jane Jacobs is one of the first writers to talk about the relationship between the city's physical structure and the urban economy. In his book named *The Economy of the Cities*, written in 1969, he describe the actual city as the place of economic innovations and its driving force and he states that the cities (against peasants, towns and farms) are the primary requirement for economic development and expansion including rural development. In the matter of the way the city is organized; by saying "although cities are not unfit and not practical, they do not have economic value", on the one hand he criticise general urban planning ideas that are valid in the 1960s and target oriented and easily applicable policies, they defend distinguishing between working, living, traffic, and recreational functions.

In the 20th century, in response to contemporary urban issues when a modernist urban model developed only with the consideration of social, cultural and hygienic issues is examined, a block typology based on a recurrence is encountered far from creating an urban texture and lack of the ability to identify urban open spaces. When the urban environments produced in this period are examined, it seems that the basic element of the residential settlements of the small-scale urban economy, which is thought to damage the social and physical quality of the urban space, has moved away from the block which is the element of shaping the urban block. The patterned and unplanned organization of housing blocks that exclude different urban uses as a closed system within themselves has led to large undefined green spaces taking up public spaces which are the diversity of the city in the ground level and the location of economic activity. However, in the eye alignment, small scale economic activities which are important diversity producer in the transition the special place of block 'housing' in the city and urban public spaces, contribute to the production of livable, sustainable and qualified urban environments by positively affecting the publicity of the cities.

The main purpose of the study is to try to understand the effect of the small scale urban economy and urban form relation on the physical structure of the city from the parcel scale to city scale. In this context, by re-evaluating the data obtained by literature survey and field study method, the study aim to reveal the principles necessary to establish the urban form and small-scale economy relation.

The urban block which is basic element of determining the physical structure of the urban form has a typology that holds small-scale economies up to architectural models developed in the 20th century and it is the most important components of living urban environments. In the 20th century, when the urban model developed in an environment where only quantitative criteria are determinative are determined it is seen that architecture model of the block has been transformed so that it can not accommodate different urban uses. The urban block, the emphasis on small-scale economic activity and public-space relations, is an important point in terms of guiding the production of qualified urban environments. In the study, small-scale economic activities, which are important diversity producers in the city in the eye; categorized as a shops, restaurants and creative industries.

The study consists of three main parts. In the first chapter, which deals with small-scale urban economy and urban form relations, primarily the concept of urbanism and the criteria determining the urbanity of a place, the physical structure of the basic elements related to the shaping of the urban space and the relation between small-scale urban economy and urban space will be conveyed. In the second part, small scale economic activity, public space and urban block relation will be analyzed by examining different settlement areas. West Ataşehir were determined in the west of the Caferağa and Ataşehir districts within the Kadıköy district borders. The difference in the structure of the settlements in these regions has been effective in terms of selection of these areas as a review area. In the third part of the study, the necessary principles for establishing the small-scale urban economy and urban form relation will be revealed so as to guide the production of qualified and sustainable urban environments by re-evaluating data obtained by the literature survey and field study method.

In the study, Panerai, Depaule and Castex's work named 'URBAN FORMS, The Death and Life of the Urban Block', The Dutch architect Susanne Komossa's works

named 'The Dutch Urban Block and The Public Realm: Model, Rule, Ideal', 'Towards New Architectural and Urban Models; The Dutch Urban Block, Public Domain and City Economy' and Anne Vernez Moudon's work named 'Urban Morphology as an emerging interdisciplinary field' are the basic reference resources. In addition, Jane Jacobs's works named 'The Life and Death of the Great American Cities', 'The Economy Of Cities' are significant.

The method followed in the study is to identify the material that will form the necessary base for a historical and theoretical investigation by scanning the relevant literature. Through the literature review, the criteria of urban performance, the physical structure of the basic elements regarding the shaping of urban space and the relationship between small-scale urban economies and urban form have conveyed. The other method used in the study is field survey. Within the scope of the field study, by examining the physical structure of surveyed areas in terms of texture, block and parcel scale, small-scale urban economies and urban form relations that they have had been probed.

1. GİRİŞ

20. yüzyılda güncel kentsel meselelere yanıt olarak yalnızca sosyal, kültürel ve hijyenik meselelerin ele alınmasıyla birlikte geliştirilen modernist kentsel modeller incelendiğinde, kentsel bir doku oluşturmaktan uzak ve kentsel açık alanları tanımlama kabiliyetinden yoksun, tekrara dayalı bir blok tipolojisi ile karşılaşmaktadır. Bu dönemde üretilen kentsel çevreler incelendiğinde, kentsel mekanın sosyal ve fiziksel niteliğine zarar verdiği düşünülen küçük ölçekli kentsel ekonominin konut yerleşimlerinin temel elemanı kentsel bloğu biçimlendiren eleman olan bloktan uzaklaştığı görülmektedir. Farklı kentsel kullanımları dışlayan konut bloklarının kendi içlerinde kapalı bir sistem olarak örüntülü ve örüntüsüz örgütlenmeleri, kentin zemin kotunda çeşitliliğin ve ekonomik aktivitenin mekanı olan kamusal alanların yerini büyük tanımsız yeşil alanların almasına yol açmıştır. Oysa göz hizasında kentte bloğun özel mekanı ‘konut’ ve kentsel kamusal mekanlar arasındaki geçişte varlıkları ile kentte önemli çeşitlilik üreticilerinden olan küçük ölçekli ekonomik aktiviteler, kentlerin kamusallığını olumlu yönde etkileyerek, yaşanabilir, sürdürülebilir ve nitelikli kentsel çevreler üretilmesine katkıda bulunurlar.

1.1 Amaç ve Kapsam

Çalışmanın temel hedefi küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin parsel ölçeğinden kent ölçeğine kadar kentin fiziksel yapısına etkisini anlamaya çalışmaktır. Bu kapsamda, çalışma literatür taranması ve alan çalışması yöntemiyle edilen veriyi yeniden değerlendirerek, kentsel biçim ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisinin kurulmasında gerekli olan ilkelerin ortaya konmasını hedeflemiştir.

Kentsel biçimin fiziksel yapısını belirleyen temel elemanlardan kentsel blok 20. yüzyılda geliştirilen mimari modellere kadar küçük ölçekli ekonomiyi barındıran bir tipolojiye sahiptir ve yaşayan kentsel çevrelerin en önemli bileşenlerindendir. 20. yüzyılda yalnızca niceliksel ölçütlerin belirleyici olduğu bir ortamda geliştirilen kentsel modeller incelendiğinde ise bloğun mimari modelinin farklı kentsel kullanımları barındıramayacak şekilde dönüştüğü görülmektedir. Kentsel blok, küçük

ölçekli ekonomik aktivite ve kamusal alan ilişkisinin vurgulanması, nitelikli kentsel çevreler üretiminde yol gösterici olması açısından önemli bir noktadır. Göz hizasında kentte önemli çeşitlilik üreticilerinden olan küçük ölçekli ekonomik aktiviteler çalışmada; dükkanlar, yeme-içme mekanları ve yaratıcı endüstriler olarak sınıflandırılmıştır.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisini anlamaya yönelik birinci bölümde, öncelikle kentsellik kavramı ve bir yerin kentselliğini belirleyen ölçütler, kentsel mekanın biçimlenmesine ilişkin temel öğelerin fiziksel yapısı ve küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel mekan ilişkisi aktarılacaktır. İkinci bölümde ise farklı yerleşim alanları ele alınarak, küçük ölçekli ekonomik aktivite, kamusal mekan ve kentsel blok ilişkileri analiz edilecektir. Bu alanlar Kadıköy ilçe sınırları içerisinde yer alan Caferağa ve Ataşehir ilçesinin batısında yer alan Batı Ataşehir olarak belirlenmiştir. İnceleme alanı olarak bu bölgelerin seçilmesinde, yapılaşma düzenlerinin farklılığı etkili olmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise nitelikli ve sürdürülebilir kentsel çevrelerin üretiminde yol gösterici olması amacıyla literatür taranması ve alan çalışması yöntemiyle elde edilen veri yeniden değerlendirilerek, küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin kurulmasında gerekli ilkeler ortaya konacaktır.

Çalışmada, Panerai, Depaule ve Castex'in 'URBAN FORMS, The Death and Life of the Urban Block' adlı çalışması ve Hollandalı mimar Susanne Komossa'nın 'The Dutch Urban Block and The Public Realm: Model, Rule, Ideal', 'Towards New Architectural and Urban Models; The Dutch Urban Block, Public Domain and City Economy' isimli çalışmaları ve Anne Vernez Moudon'un 'Urban Morphology as an emerging interdisciplinary field' isimli makalesi temel referans kaynaklarıdır. Ayrıca Jane Jacobs'un 'Büyük Amerikan Şehirlerinin Yaşamı ve Ölümü', 'The Economy Of Cities' adlı çalışmaları önemlidir.

1.2 Yöntem

Çalışmada izlenen yöntem ilgili literatürün taranarak tarihsel ve kuramsal bir inceleme için gerekli zemini oluşturacak malzemenin ortaya çıkarılmasıdır. Literatür taranması yoluyla, şehir performansının ölçütleri, kentsel mekanın biçimlenmesine ilişkin temel öğelerin fiziksel yapısı ve küçük ölçekli kentsel ekonomiler ve kentsel biçim ilişkisi aktarılmaktadır. Çalışmada kullanılan bir diğer yöntem ise alan

alışmasıdır. Alan alışması kapsamında, incelenen alanların fiziksel yapısı doku, blok ve parsel ölçeğinde incelenerek, barındırdıkları küçük ölçekli kentsel ekonomiler ve kentsel biçim ilişkileri irdelenmiştir.

2. KÜÇÜK ÖLÇEKLİ KENTSEL EKONOMİ VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİ

Çalışmanın bu bölümünde küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisi incelenecektir. Bu çerçevede kentsellik kavramı ve bir yerin kentselliğini belirleyen ölçütler, kentsel biçim olgusu ve küçük ölçekli kentsel ekonomi ile ilişkisi irdelenecektir.

Jane Jacobs kentin fiziksel yapısı ve kentsel ekonomi arasındaki ilişkiden bahseden ilk yazarlardan biridir. 1969 yılında yazdığı ‘Kentlerin Ekonomisi’ adlı kitapta asıl şehri ekonomik yeniliklerin yeri ve itici gücü olarak tarif eder ve şehirlerin (köyler, kasabalar ve çiftliklere karşı) kırsal gelişme dahil olmak üzere ekonomik gelişme ve yayılma için birincil gereklilik olduğunu belirtir. Şehrin organize edilme şekli hakkında; ‘Şehirlerin elverişsiz ve pratik olmayışına rağmen ekonomik değeri olduğunu kastetmiyorum; bilakis onlar elverişsiz ve pratik değil.’ diyerek bir taraftan 1960’lı yıllarda geçerli olan ve hedef odaklı, kolayca uygulanabilir politikalarını gerçekleştirmek amacı ile çalışma, yaşama, trafik, rekreasyon fonksiyonlarının ayrımını savunan genel kentsel planlama fikirlerini eleştirir.

2.1 Şehir Performansının Ölçütleri ve Kentsellik Kavramı

‘İyi şehirler’ için bir dizi ölçüt geliştirmek, birçok kentsel tasarımcı için ilgi odağı olmuştur. Bu konuda Kevin Lynch’in çalışmaları önemli kaynaklardandır. ‘A Theory of Good City Form’ adlı kitabında, Lynch bir yerin niteliğinin onu işgal eden toplum ve yerin ortak etkisine bağlı olduğunu savunur. Şehirler için temel kullanıcı ihtiyaçlarına ve yapıları çevre ile bağlantılı deneyimlere odaklanan Lynch’in öne sürdüğü ‘performans ölçütleri’ mekansal form ve toplumla ilgili tüm yönlerin hesaba katılması için yeterli derecede kapsamlıdır. Böylece bu ölçütler, kamusal mekanların ve kentsel çevrelerin değerlendirilmesi için önemli yaklaşımlardan biri haline gelmiştir.

Lynch kent formunu bütüncül olarak irdelleyebilecek ve niteliği hakkında sonuca varmakta kullanılabilecek düzgüsel bir teori önermektedir. ‘A Theory of Good City Form’ adlı kitabının ‘İyi şehir formu teorisi’ (A theory of good city form) isimli bölümünde

iyi bir yerleşim yerinin özelliklerini ortaya koymuştur. Kitapta, geniş olarak açıkladığı bu teorisini beş ana ve iki yardımcı kavramdan oluşturmaktadır. Kentsel mekânın performansını ölçebilen söz konusu örtüşük yedi ölçüt şunlardır:

‘Vitality’- Canlılık: Yerleşmenin, canlı organizmaların yaşamlarına destek olma derecesi. Yaşayan ve iyi işleyen bir insani çevre olması.

‘Sense’- Hissiyat/Duygu: Yerleşmenin, mekânsal niteliklerinin kullanıcıların algı ve kavrayışına açık olması. Mekânın toplumun kültürel özellikleri ile uyum içinde olma derecesi.

‘Fit’- Uygunluk: Yerleşme formunun farklı eylem örüntüleri ile eşleşebilirlik derecesi.

‘Access’- Erişim: Yerleşmenin, harekete bağlı olarak ulaşılabilirlik yeteneği. Çevrenin insanların başka insanlara, aktivitelere, kaynaklara, hizmetlere, bilgiye, servislere ve yerlere ulaşabilme olanağı içermesi.

‘Control’- Kontrol: Yerleşme ve bileşenlerinin, kullanıcıların veya kentlinin kontrolünde olma derecesi.

‘Efficiency’- Verimlilik: İlk beş kavramın bir kent bütünü içerisinde kendi içlerinde de ‘Justice’- Adalet: Yerleşmenin, içerdiği fayda ve bedelin kentli arasında adil olarak bölüşümü.

‘Erişim ve kontrol’ ve ‘canlılık ve uyum’ bazı durumlarda antagonist olabilir. Ancak, bu dört boyut tamamen sosyal mekânı oluştururken, duyu, ek olarak, fiziksel alan ile birlikte algısal sorunları temsil eder. Bu kapsamlı yaklaşım form, fonksiyon ve algı ile ilgili boyutları üretmiştir. Bu boyutlar yerine getirildiğinde; nitelikli iyi kentsel yerler elde edilebilir.

Özetle Lynch’e göre, iyi bir kent formu; iyi işleyen ve yaşayan, mekânsal niteliği yüksek, insanın davranışsal ihtiyaçlarına uygun, ulaşılabilirlik değeri yüksek, kentlinin kontrolünde olan ve bu yedi özelliğin belirli bir denge içinde yan yana bulunduğu, fayda ve bedelin adilce bölüşüldüğü bir fiziksel çevredir. Ya da daha genel olarak, süreklilik içeren, bağlantıları güçlü, karakterli, değişime elverişli açık bir mekânsal kurgudur. Lynch’in çalışmalarından etkilenen John Montgomery ise, ‘Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design’ adlı makalesinde başarılı kentsel yer için iki görüşü birleştirmiştir (1998). Bunlardan biri öncelikle yerlerin geçitler, boşluklar, manzaralar, kent simgeleri gibi fiziksel elemanları ile ilgilenen Gordon Cullen’ın

kentsel tasarımın klasik objektif rasyonel görünümü görüşü, diğeri ise; Christopher Alexander ve Lynch' in de desteklediği, daha çok yerin psikolojisi, mental haritalar, kentsel imge vb. ile ilgilenen kentsel tasarımın romantik subjektif görünümü olarak adlandırılan görüştür. Bütün bu görüşler birleştirildiğinde, herhangi bir kentsel yerin başarısının kararı için başlıklar oluşturur ve bu başlıklar üç temel kavram altında incelenebilir (Montgomery, 1998: 95): Biçim, imge, aktivite (Şekil 2.1).

Şekil 2.1: Bir kentsel yerin başarısının kararı için başlıklar (Montgomery, 1998).

Kentsellik kavramı, çağdaş kent söyleminde en fazla kullanılan kelimelerden biri olmasına rağmen, aslında kentselliğin ne olduğu sorusuna hala yeterli bir cevap bulunamamıştır. Latince urbanus'tan gelen kentsel kelimesi, dilimize İngilizce 'urban' kelimesinin karşılığı olarak girmiştir. İngilizce sözlükte sözcüğün karşılığı olarak, 'bir şehrin niteliği ile ilgili olan' açıklaması yer almaktadır. Kentsellik sözcüğü ise, Türkçe'ye İngilizce 'urbanity' sözcüğünün karşılığı olarak girmiştir. İngilizce sözlüklerde 'urbanity' sözcüğünün karşılığı olarak, 'nitelik ya da kentsel olma durumu', 'kentsel yaşam' ve 'kentsel roller, davranışlar' açıklamaları yer almaktadır (Oxford, Merriam Webster, 2013). Kentsellik, Türkçe sözlükte ise 'kentsel olma durumu' olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2013). Sözcüğün etimolojisini

veren kaynaklarda, Latince urbanitas'tan geldiği, bunun da kaynağının 'şehre ait olan' urbanus olduğu belirtilmektedir.

Kelime görüntüleri çağrıştırıyor. Kentselliği konuşurken aklımıza hayali şehir manzaraları kesitleri getiririz. Asfaltta yağmur, ağaçların yaprakları altında süzölmüş ışık ve sokakların tozu. San Gimignano ve St. Michael's Bulvarı'nda ele alınan kentsel ütopyanın ideal görüntüleri. Caddelerinde kafelerin masaları, havada kahve kokusunun oyalandığı, hafif şarabın bardaklara döküldüğü, arabaların korna sesleri, çağrılar ve insan seslerinin çakıştığı, çok uzakta bir yerin özlemi. Gece ve gündüz, yaz ve kış, rüzgarlı ve güzel havada her zaman vızıldayan canlı, coşkulu ve yüksek sesli bir şehir. Çatalların tıngırdadığı kafelerin ve restoranların büyük pencereleri ardında güzel kadınların şairlerin konuşmaları hakkında sessizce görüşmelerinin, sıradan rastlaşmaların, dünyevi tartışmaların ve medeni tavırların şehri (Wefing, alıntı, Wüst, 2007, s. 1).

Kavramın, kentsel literatürde çeşitli anlamları bulunmaktadır. Mimarlar arasında bina tiplerinin, ticari olanakların ve mimari stillerin karışımını, plancılar ve kentsel tasarımcılar arasında; etkili kamusal ulaşım, yaya dostu caddeler ve iyi sosyal politikalar karışımının sonucunu, sosyologlar için ise hoşgörü ve 'öteki' nin kabulü, karma kullanımlar ve sınıf ya da ırksal-etnik heterojenliği, kentselliğin çekirdek anlamını yansıtmaktadır.

Bo Grönlund, Sennett'in çalışmaları üzerine yazdığı 'The Civitas of Seeing and the Design of Cities - on the urbanism of Richard Sennett' adlı makalesinde kentselliğin ve kentselin pürüzsüz, kibar, kendine güvenen bir sosyal tutuma, şık, zarif ve sofistike bir dokunuşa sahip olma ile ilgili çağrışımlara sahip olduğunu yazar (Grönlund, 1997). 1997 yılında Kopenhag Mimarlık Okulu'nda bir derste Sennett kentsellik kavramını şu şekilde tarif eder:

Kentsellik olarak düşündüğüm şey tam olarak, insanların bir taraftan onlar gibi olan diğerlerini daha dengeli bir tanıma duyusu, aynı zaman-da farklı olan ve bilinmeyen ile ilgili risk alma istekliliği bulmaları için şehirdeki çeşitlilik ve yoğunluktan yararlanmak...Bu tür deneyimler insanların önceden kendileri ile ilgili bilmedikleri şeyleri bulmalarına yardım eder. Kentsellikteki en iyi şey budur. Bana göre kentsellik, tamamen farklılık kavramına nasıl ayrıcalık verildiği ile ilgilidir (Sennett, alıntı, Wüst, 1997).

Grönlund çalışmasında, Sennett'e göre kentselliğin şartlarını şöyle özetlemektedir (Grönlund, 1997):

- farklılığın ayrıcalıklı olduğu çeşitlilik alanları ve mekanlar: benzersiz sosyal ve kültürel karışım,

- inşa edilmiş yoğun ve sıkışık mekan: konut, ticaret, hizmet, alışveriş, tüketim yoğunluğu,
- öngörülemez, kendiliğinden, şaşırtıcı ve uyumsuz olanın ihtimali,
- uygun bir bedensel ve fiziksel deneyim için şartlar: insanların nasıl yürüyeceği, göreceği ve etkileşime gireceği meselesi
- gözün sosyal bilgisi için bir yol olarak, görünebilirlik: aksi halde birbirini anlamasa bile diğeri ile ilgili olan insanlar birbirlerinden izole edilirdi. Sessizlik içinde etrafa bakan gözün sosyal bilgisinin bir ölçüde, birşey öğrenilebilecek bir deneyime, sohbete ve konuşmaya dönüşmesidir.

Sennett ile kentsellik kelimesi, şehirde kentsel davranış ve tutumları destekleyen şartlar ve nitelikler olarak anlaşılabilir. Böylece kentsellik belli davranış ve tutumlar gibi, belli sosyal ve fiziksel ortamlara işaret eder. Sennett'in kentsel olarak gördüğü fiziksel ve sosyal ortamlar kısaca, farklılık, çeşitlilik, yoğunluk, insanların karışımı, karmaşıklık, kişilerüstülük ve kendiliğindenlik gibi kavramlar ile nitelendirilebilir.

Lefebvre'nin kentselliği de, Sennett gibi çelişkiler, karışıklıklar ve çatışma dolu gelişmiş bir kapitalist toplumdaki kentsel özgürlük ve sosyal karmaşıklık ile ilgilidir. Lefebvre kentselliği, şehirdeki yabancıların ve farklılıkların karşılaşması, buluşması, şehrin duygusallığı, gündelik yaşam ve oyunla ilişkilidir. Şehrin yapıları çevresi ve sakinleri bu süreçte özgün eserler olarak görülür (Lefebvre, 1996, s. 76).

Alman sosyolojist Thomas Wüst 'Urbanität ein Mythos und Sein Potential' (Bir Efsane Olarak Kentsellik ve Potansiyeli) isimli kitabından çevrilen 'The Urbanity Myth' adlı yazısında kentselliği, zamansızca modern hatta kentsel gelişmenin politik hedefi olarak tanımlar. Kentselliğin 'zamasız bir büyü' olduğunu vurgulayan Wüst, kentselliğin anlamını kavramak amacı ile ilk olarak sosyal ve kültürel yönlerinin anlaşılması için kuramsal işlerle ilgilenmenin önemini işaret eder (Wüst, 2007, s. 2).

Haussermann ve Siebel kentselliği, 'bir yaşam biçimi, zihniyet ve belli davranış standartları gerektiren sivil bir kültür' olarak tanımlar. Durth'e göre kentsellik, farklı sosyal sınıflar arasındaki gerilimlerden, farklı yaşam şekillerinden, ilgilerden, dileklerden ve tutkularından; etnik, sosyal ve politik heterojenliğin dışında var olan ve üretken bir kaosa, gelişme için hoşgörüye izin veren kültürel bir niteliktir (Wüst, 2007, s. 2).

Kentsellik kavramını ele almak ve keşfetmek, özel bir sosyal ve fiziksel çevre ile belirli insan davranışları arasındaki ilişkiyi anlama meselesi olarak görünmektedir. Başka bir

deyişle, insanlar ve yapıları çevre arasındaki etkileşim ile ilgili olması gereken bir konudur. Bununla birlikte kentsellik konusunda incelenen çalışmaların kentselliğin yalnızca sosyo-kültürel kriterler aracılığı ile belirlenemeyeceğini, belli mimari ve tasarım nitelikleri ile tanımlanabilir olduğunu vurgulamaktadır. Her iki bileşenin varlığını ifade edenlerden Schneider, kentselliği tanımlarken sosyokültürel ve mimari/planlama çağrışımlarını işaret ederek; bir taraftan ‘kentsel bir yaşam şeklini’ tanımlayan kentsellik düşüncesini bazı kriterler ile nitelendirir (Schneider, 1990, s. 2; alıntı Wüst, 2007, s. 3):

- nispeten farklılaşmış ihtiyaçların yapısı,
- kentsel mekanda farklı yerlerde farklı aktivite ve deneyimler arasından seçme olanağı,
- kendi kendini geçme olanağı ve özel sosyal ilişkiler seçme yeteneği,
- hoşgörü ve karşılıklı anlayış,
- cinsiyet eşitliği,
- farklı sosyal roller ve durumlar ile ilgili belli bir tesis.

Diğer taraftan ise ‘şehirlerin fiziksel yapısı’ ile ilgili olarak bazı özellikleri ve kriterleri de kapsayan kentsellik düşüncesini şu şekilde nitelendirmektedir:

- kültürel zenginlik ve eğitim olanakları için çok yönlü olanak önerisi,
- geniş bir farklı yaşam biçimleri sunumu,
- kentsel dokunun uyumlu oranları,
- çok fonksiyonluluk, karışık kullanımlar,
- netlik, düzen ve işlevsellik,
- yaya dostu, yakınlık, toplu taşıma seçenekleri,
- kendine özgü yerel yerler ve belirli noktalar,
- yaşayan şehir kültürünün uyarıcı atmosferi, açık-fikirlilik ve çok yönlü sosyal temaslar.

Olumlu ya da olumsuz değerlendirmeler ötesinde, diğer incelemeler ise kentselliğin bir süreç mi yoksa sürecin bir sonucu mu olduğunu üzerinde durur. Horstmann kentselliğin bir yaklaşım olarak elde edilebilirliğini ve bir durum değil, süreç olduğunu

savunur. Gelişme niteliğini aynı derecede vurgulayan fakat kentsellik konusunu özellikle tanımlayan Christaanse, kentselliği; yabancılar ve mümkün olan her seviyede en farklı kültürler arasında iletişim süreci olarak tanımlar (Wüst, 2007, s. 3).

Kentselliği, kentsellik ve planlama arasındaki çelişkilerden, gerilimlerden meydana gelen olasılıklar ve eleştirel yönler aracılığıyla ele alan, İngiliz coğrafyacı, Loretta Lees ise ‘kentsellik nedir’ ve ‘planlanabilir mi’ soruları üzerine ele aldığı ‘Planning Urbanity’ adlı makalesinde kentselliği, kentsel yapılı çevreyi kapsayan fakat ötesine geçen estetik bir deneyim olarak tanımlar.

Kentsellik, sosyokültürel bir yapı ve yapılı bir çevre kurgusudur. İlk olarak şehirdeki yaşamın niteliği hakkında bir liberal orta sınıf söylemi olarak kentsellik, bir yaşam biçimi ya da şehirde yaşamaya bağlı olma yolu ve farklılığa tolerans göstermesi gereken bir kentsel kültür biçimidir. Daha sonra ise, fiziksel dokusu, mimarlığı, kamusal mekanları, yoğunluğu ve bağlantıları aracılığı ile yapılı çevreyi sunan bir kurgudur (Lees, 2010, s. 2302-2303).

Bu nedenle kentsellik için ilk koşul farklı yaşam şekilleri ve kültürlerin yüksek yoğunluklu varlığı ile çeşitliliğin yerleridir. Kentsellik, diğerini görerek ve fiziksel olarak diğerine yakın olmakla yani bedensel deneyimle başlar ve bu zamanla sosyal ilişkilerin kurulmasına, gelişmesine öncülük eder.

Canlılık ve çeşitlilik, gece ve gündüz boyunca sosyal, kültürel ve ekonomik alışveriş tabanlarına bağlıdır. Bir yerin duygusunu, cadde yaşamını canlandıran aktiviteleri, erişilebilirliği, kontrolü ve kentsel kültürü yaratan, kentsel nitelik kavramı, iyi bir şehir formu, imge, kimlik ve okunabilirlik kombinasyonudur (Montgomery, 1998, s. 93).

Montgomery Jane Jacobs’un ortaya çıkardığı ‘kentsel nitelik’ kavramının barındırdığı üç zorunlu öğeye dikkat çeker. Bunlar fiziksel mekan, duyuşsal deneyim ve aktivitedir (Montgomery, 1998, s. 93). Kentselliğin statik niteliğini fiziksel mekan oluştururken, kamusal ve yarı kamusal alanlar sosyal etkileşim ve kentin ticari temelini önemli parçası olan çarşı meydanı, sokak kafeleri gibi alanların barındırdığı aktiviteler, yaşayan kentsel mekanların dinamik niteliğini oluşturur. Binalar ve kent örüntüsü uzun yıllar aynı kaldığı halde, aktivite örüntüleri sıklıkla değişir ve bu niteliğin bir bileşenini de insan davranışlarına uygunluğun oluşturduğu söylenebilir.

Kentsel yerde niteliği elde etmek için okunabilir bir imgenin ve canlılığı barındıran formun birleştirilmesi gereklidir. Çoğu ağırlıklı fiziksel deterministler ya da öznel zihinsel haritacıların oluşturduğu birkaç kuramcı bu ayrımı birleştirmeyi başarmıştır. İlk

olarak yükselen bir ses, Jane Jacobs, öncül olarak aktivitenin yapılı çevrenin niteliğini ürettiğini ve yansıttığını ilk keşfedendir.

Aktivitesiz kentsellik olmaz. Modern kent planlamasına karşı ünlü saldırısında, Jacobs, sakinlerinin gözleri ile her zaman şehrin en güvenli yerleri olan canlı kentsel caddeleri savunur (Jacobs, 1961, s. 37). Aktivite için koşulları kuran ya da etkileyen dört zorunlu etkeni belirler: birincil kullanımların karışımı, yoğunluk, kentsel formun geçirgenliği, bina tiplerinin, yaşlarının, boyutlarının ve koşullarının karışımı.

Kentsel dokuyu oluşturan işlevler karışımlar meydana getirmeli, insan ölçeğinde ve ideal yürüme mesafelerinde yapı adaları oluşturulmalı, çeşitli gelir gruplarına hizmet eden yapılar ve bu yapıları kullanan işletmeler bir araya gelerek aynı yerleşim içerisinde hizmet ettikleri kullanıcı gruplarını homojenleştirmeli ve sosyal çeşitlilik yaratmalı, ve bu kentsel dokuyu kullanacak yeterli sayıda kullanıcıyı bulundurmalıdır (Gehl, 2010; Jacobs, 1961).

Jacobs canlılığın, basitçe gün ve gecenin farklı zamanlarında caddelerdeki insan sayısını belirttiğini ifade etmiştir. Çeşitlilik, sakinleri ve zaman örüntülerini içeren birincil alan kullanımlarının çeşitliliği, aktif bir cadde yaşamı ve cephelerin varlığıdır. İkincil çeşitlilik (kaldırım kafeleri, galeriler ve eğlence yerleri gibi ikincil kullanımların çeşitliliği) aynı zamanda çeşitliliğin önemli bir özelliğidir. Bu kullanımlar, mekanda dikkatle dağıtılması gereken asıl cazibe merkezleridir (Jacobs, 1961, s. 161).

Yaşayan kentsel mekanların anahtarı, kullanımları ayırmak değil, aktivitelerin karışımının kombinasyonudur. Bu karışım, sırasıyla geniş çeşitlilikte bir ekonomik aktiviteyi sürdürmek için yeterli talebin varlığına bağlı olarak, içindekilerin geniş bir çeşitliliğini gerektirir. Nispeten yakın yaşayan kentler ya da kent nüfusları çay evleri, kafeler, yabancı marketler, şarküteriler, pastaneler, sinema ve galeriler, barlar ve kulüplerden oluşan ekonomik aktiviteyi desteklemek için yeterince büyüktür ve bütün bunların büyük ya da küçük, farklı ya da sıradan olanlarını bulmak mümkündür. Montgomery çeşitliliği sürdürmenin anahtarının, yakın mesafede farklı üslup ve eğilimli, nispeten fazlaca sayıda insanın varlığının olduğunu savunur.

2.2 Kentsel Biçim Olgusu

Kentsel biçimin birincil anlamı kentsel mekanın fiziksel yapısını ifade eder. Bu pozitif anlayışta, kentsel biçim, kentsel morfoloji kavramı ile örtüşmektedir. En dar anlamda morfoloji terimi, ‘bir nesnenin biçimi’ ve ‘biçimin çalışılması’ olarak kabul edilebilir. Diğer bir deyişle, çalışmanın nesnesi ve çalışmanın kendisini ifade eder.

Agnew tarafından belirtildiği gibi, kentsel morfoloji, tanımlı bir alanda caddeler ve diğer yolları içeren açık alanların ve yapıların fiziksel düzenlenmesi olarak basitçe tanımlanan kentsel biçim ile eş anlamlı olarak kullanılır (Agnew, 1984, s.11-12). Kentin tüm fiziksel inşa düzeni ve açık alanları olarak kentsel morfoloji, şehir manzarası ve kentsel peyzaj kavramları ile de yakın bir anlama sahiptir. Kısaca, kentsel biçim kentsel mekanın niteliklerini ve fiziksel şeklini ifade eder.

Baş, kentsel biçimin bu tanımı ile ilgili, kentsel mekanın doğasını anlamak açısından çok basit gibi görünmesine rağmen, kentsel morfolojinin temelini oluşturur ve birçok farklı alana yayıldığını ifade eder. Bu kavramın mutlak mekan düşüncesine dayalı olduğunu ve bunun günlük yaşamda ve planlama, mimarlık ve coğrafya alanlarında da en köklü bakış açısı olduğunu belirtir (Baş, 2010, s.15).

Mutlak mekan anlayışında, mekan sosyal nesnelerin bulunduğu ve hareket ettiği bir kap olarak görülür. Koordinatlara, boyutlara ve ölçülere sahiptir. Nicelikler ve haritalar aracılığıyla temsil edilebilir. Öyle ki, mutlak mekan anlayışına göre, kentsel mekan ve kentsel biçim arasında bir ayrım bile yapmak gerekli değildir. Bu bakış açısına göre, kentsel mekan fiziksel bir nesnedir ve kentsel biçim ile eş anlamlıdır (Baş, 2010, s.15).

Kentsel morfoloji çalışmalarında, mutlak mekan anlayışı hakimdir. Planlama ve mimarlık gibi pratik disiplinler ve coğrafya, çevre psikolojisi gibi araştırma disiplinleri bu konuda zengin bir literatür ortaya koyar. Moudon, kentsel morfoloji çalışmaları ile ilgili 1997 tarihli ‘Urban morphology as an emerging interdisciplinary field’ adlı çalışmasında kentsel biçim konusundaki çalışmaları İngiliz, İtalyan ve Fransız okullarına göre açıklar;

İngiliz okulu; tanımlayıcı ve açıklayıcı hedeflere yönelik kentsel biçim çalışması şehir inşası teorisi geliştirmeyi amaçlar. Şehirlerin nasıl ve niçin inşa edildiği ile ilgilenirler. Ağırlıklı olarak Conzen ve Whitehand’in morfogenetik geleneğinden gelirler.

İtalyan okulu; kuralcı(normatif) amaçlara yönelik kentsel biçim çalışması, şehir tasarımı teorisi geliştirmeyi amaçlar. Ağırlıklı olarak, Cannigia ve Rossi'nin tipoloji geleneğinden gelirler.

Fransız okulu; şehir inşası konusunda geçmiş tasarım kuramlarının etkisini değerlendirmek, kentsel biçim çalışmasının amaçlarındandır. Genellikle, inşa edilmesi gereken ile, inşa edilmiş olan arasındaki farklılıklar ve benzerlikler ile ilgilenirler. Philippe Panerai, Jean Castex ve Henri Lefebvre önemli kişilerdir.

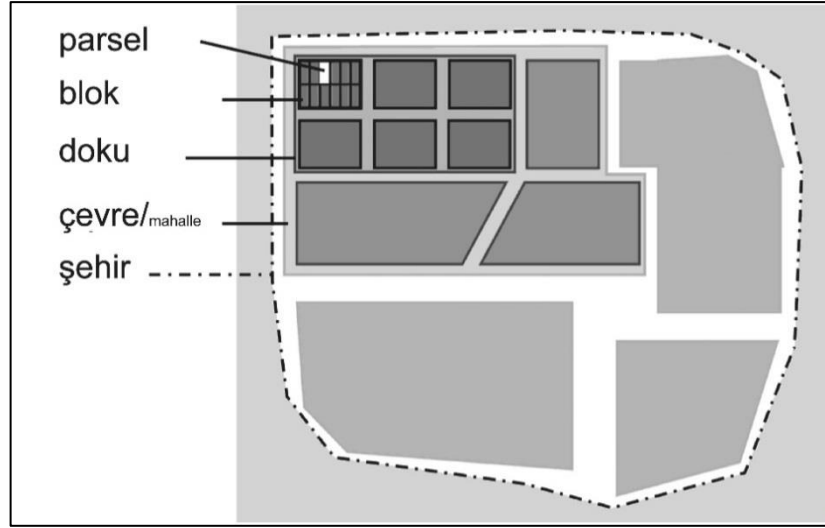
Çalışmanın bu bölümünde, kentsel mekanın fiziksel yapısı parsel, blok ve doku ölçeğinde ele alınarak, birbirleri ile olan etkileşimleri irdelenecektir.

2.2.1 Kentsel doku

Kentsel biçim bütünleşik olarak birçok elemanın bir araya gelmesi sonucu oluşur. Buna kent (örnek) dokusu denebilir. Kentlerde hakim yapılaşma biçimi kentsel dokunun niteliğini belirlemektedir. Yapılı çevrenin oluşumu içinde açık ve kapalı mekanların bir araya gelişleri, diğer bir ifadeyle, ulaşım sisteminin oluşturduğu ağlarla bunlar arasında kalan yapı adalarının biçimlenişi, kentsel dokuyu oluşturur. Kentsel literatürde 'urban fabric', 'urban tissue' ya da 'building fabric' olarak karşılaştığımız kentsel doku, Cowan'ın şehircilik sözlüğünde kısaca 'bir kentsel mekanın fiziksel, inşa biçimi' olarak tanımlanmaktadır. Kentsel biçim analizi çalışmalarında önemli bir yer tutan kentsel doku, farklı tanımlamalara sahiptir.

Conzen'in 'plan unit', İtalyan morfolojistlerin 'tessuto' olarak adlandırdığı (Moudon,1997, s.7) kentsel doku, Kostof'a göre; arazi mülkiyeti üzerinde fiziksel yapıların mevcut üç boyutlu izidir (Kostof, 1991, s. 26). İtalyan mimarlar Caniggia ve Maffei ise, 'Architectural composition and building typology' adlı çalışmalarında, kentsel biçim ve bina tipleri arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, kentsel dokuyu; homojen bir tarihsel alanda birçok bina tipinin müşterek sisteminin karşılığı olan kavramsal bir tasarı' olarak tanımlamaktadırlar (Caniggia ve Maffei: 1979, s. 247).

Moudon, kentsel morfoloji çalışmaları ile ilgili 1997 yılında kaleme aldığı 'Urban Morphology as an emerging interdisciplinary field' adlı makalesinde kent dokularının, aynı dönemde ya da aynı fiziksel eşikler içerisinde, ortak bir dönüşüm süreci geçiren yapılar, yapıyla ilişkili açık alanlar, mülkiyet birimleri (parseller) ve yollardan oluşan bütünler olarak kabul edildiğini belirtir (Moudon, 1997, s. 7) (Şekil 2.2).

Şekil 2.2: Mülkiyet birimleri ve kentsel doku (Yavuz, 2015).

Kentlerin modernite ideolojisiyle yeniden inşa edilmeye başlandığı 19. yy'da girilen kentsel değişim sürecinden itibaren, kentsel morfolojinin evrimini izlemek için kentsel dokuyu ve dokunun temel elemanı yapı adasını inceleyen Panerai ve arkadaşları 'URBAN FORMS, The Death and Life of the Urban Block' adlı çalışmalarında doku kavramını şöyle tanımlamaktadır; '...tekstil ve biyolojik çağrışımları ile birlikte, sahip olduğu uyum kapasitesi ile iç içe geçme ve parçalar arasındaki bağlantı fikirlerini çağrıştırmaktadır. Tamamlanmış veya sabit bir çalışma aksine bir dönüşüm süreci anlamına gelmektedir. Böylece güncel gelişmelerle ilgili meselelere karşı eleştirel bir cevap verebilir.' (Panerai P., 2004, s. 158).

Kentsel biçim ve bina bloğu ilişkisinde ara bir ölçek olarak kentsel dokunun kentsel bir projeyi anlamak için önemli olduğunu savunan Panerai'ye göre; kentin her bir parçasıyla bağlantılı bir sistem olan ve farklı ölçeklerde birkaç katmanın süperpoze olması ile oluşan kentsel doku; üç mantıksal sistemin sonucu olarak tanımlanabilir (Panerai P., 2004, s. 158):

- Hareket ve dağıtım görevleriyle yolların mantığı,
- Arazi sahipliğinin yapılandırıldığı, özel ve kamusal girişimlerin meydana geldiği yerler olan, parsellerin mantığı,
- Farklı aktiviteleri içeren binalar mantığı.

Panerai, geleneksel şehirlerin kendine özgün ve farklı tavırları ile oluşturdukları doku uyumunu şöyle ifade etmektedir: Binalar tarafından tanımlanmayan caddeler, sokaklar yoktur ve binalar evrimlerinin çerçevesini biçimlendiren parseller üzerine inşa edilir.

Mekanlar, yasal sorumlulukları olduğu kadar muhtemel kullanımları da belirleyen konumlara sahiptir. Referans sistemleri ve yönlendirmeleri genellikle okunabilir, aktiviteleri karışık ve tadil edilmeleri kolaydır (Panerai P., 2004, s. 158-159).

Şekil 2.3: Venedik kentsel dokusu (Url-1).

Kentsel doku konusunun kentin gündelik ve sıradan deneyimlerinden ayrı düşünülemez olduğunu savunan Panerai, Venedik'i ya da Rodez'i tercih eden kullanıcı için bile estetiğin ikincil olduğunu, niteliğin zeminlerde olduğunu ve bu nedenle geleneksel şehirler ve dokularının analizi ile ilgili olmamız gerektiğini belirtmektedir (Şekil 2.3).

20. yüzyılda geliştirilen modernist modellere kadar hakim yapılanma yöntemi yol-ada-parcel düzeninde bitişik nizam yapılaşmaya dayalıdır. Adalar halinde bitişik düzenli yapılaşma tarzı, yollar tarafından sınırlandırılmış toprak parçaları üzerinde yan yana gelen birim yapılardan oluşmaktadır. Bu yapılaşma düzeninin temel yapısal ögesi çeper blok ya da kentsel avlulu blok olarak adlandırılmakta ve kentin açık alanlarını da net bir şekilde tanımlayan bir tipoloji oluşturmaktadır. Kentsel avlulu blok tipolojisi hem başarılı bir şekilde cadde, sokak, avlu, iç bahçe gibi açık alanları, hem de genel ilkeleri doğrultusunda oluşturduğu kentsel örüntü içerisinde mahalle parklarını, büyük parkları, meydanları vb. kentsel nişleri tanımlamaktaydı. Söz konusu yapılaşma tarzı, insan ölçeğine ve farklı işlevlerin bir arada bulunmasına uygun yapılı bir çevre oluşturunuyordu. Böylelikle kent olarak adlandırdığımız yoğun insan yerleşiminde

yarattığı fiziksel olarak tanımlı açık alanlar hiyerarşisi aracılığıyla canlı bir kent yaşamına ev sahipliği yapıyordu (Bingöl, 2015).

19.yy sonlarında ve 20. yy başlarında gerek endüstrileşme, gerekse modern, yerel karakterleri hiçe sayan düşünüş tarzının hızla yayılmasıyla, şehirler geleneksel (endüstri öncesi) şehir karakterinden çok farklı bir görünüm kazanmaya başlamıştır. Kırdan kente yönelen yoğun göçlerle birlikte tam bir kaos ortamına dönüşen kent mekanını yeniden düzenleme, kötü yönlerinin sökülüp atılması, kentlerin yeniden şekillenmesi anlayışı 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yarısında temel bir öneme sahiptir. Bu dönem ‘evlerin ve kentlerin açık açık ‘içinde yaşanacak makineler’ olarak düşünülebildiği bir dönemdi’ (Harvey,1999, s. 46). Bu dönemde modern kent planlama anlayışının temel ilkelerini açıkça ortaya koyan ‘(CIAM) Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi toplanarak 1933 tarihli Atina Bildirgesi’ni kabul ediyordu. Bu bildirge, bunu izleyen yaklaşık otuz yıl boyunca modernist mimarlığın ana çizgilerini tanımlayan belge olacaktır’ (Harvey,1999, s. 46).

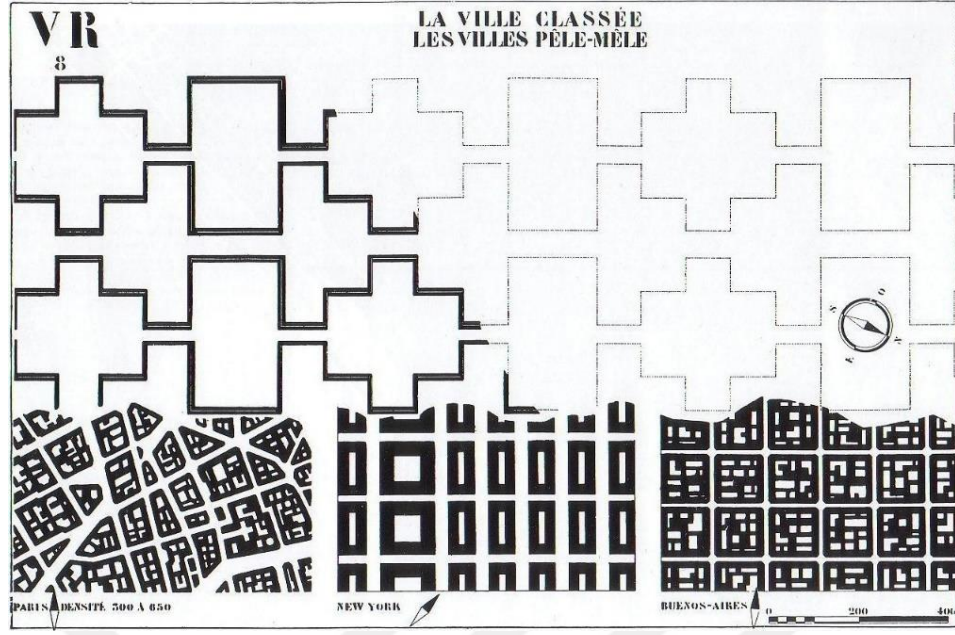
CIAM toplantılarında belirlenen ve Atina Kartasında da (1933) deklare edilen, kentin oturmak (ikamet), çalışmak (iş), dinlenme (rekreasyon) ve bunlar arasındaki ulaşımdan (yol ağları) oluşan bir makine olduğu ve işlevsel bölgelere ayrılarak çözümlenmesi gerektiği düşüncesidir. Böylece kent bölgelere ayrılır.

Geleneksel kentteki çok işlevlilik, mahalle kurgusu, sokak oluşumu, mekan tanımayı ve anlamlandırmayı sağlayan simgeler ve tarihsel oluşumlar yerini bölünmeye ve modernizmin simgesiz tekdüzeliğine bırakmıştır. Mekan, gün içindeki zaman bölünmesine (çalışma ve dinlenme) göre yaşamaya başlar. Kentte çalışma alanlarının akşam saatlerinden itibaren kullanılmayan, bir anlamda ölü alan-lar olarak kalması, bu alanlardaki suç işleme potansiyelini artırmıştır. Akşam saat-lerinden itibaren konut alanlarına akan insanların boşalttığı bu mekanlar, kimsesizli-kleri ile suç işlemeye elveren mekanlar haline geldiler. Buna karşın banliyöler, yatakhane yerleşimler olarak gündüzleri ıssız kaldılar ve otomobil sahipliğini teşvik ederek ulaşım, çevre kirliliği gibi sorunlara da yol açtılar. Mekanların işlevlerine göre ayrılması insanlar arasındaki etkileşimi de olumsuz etkilemiştir. Kamusal alan kullanımında daralma yaşandı ve özellikle çalışmayan hanımlar vakitlerinde kendileri için fazla olanak sağlamayan banliyö yerleşmelerinde vandalizme yönelen tavırlar içine girdiler.

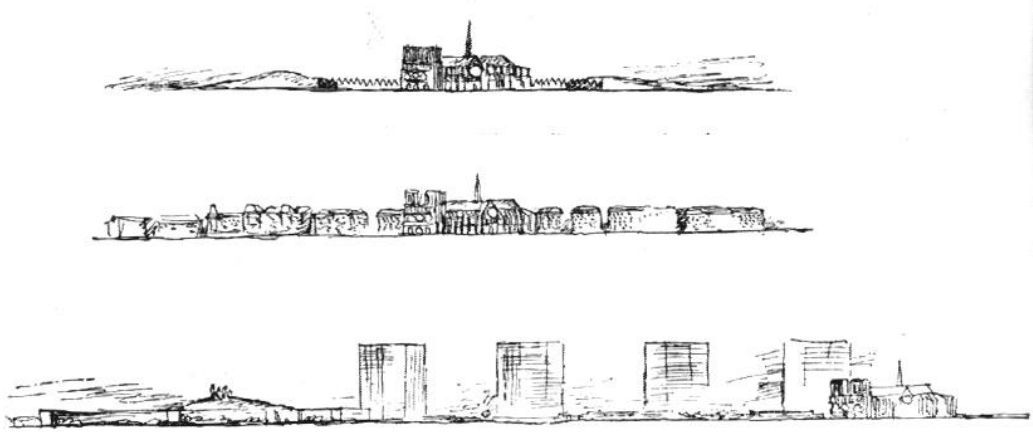
Le Corbusier'nin başını çektiği grup tarafından benimsenen bir diğer önemli ölçüt de tüm yaşam mekanlarının ıslık ve güneş alması, hijyen ve sağılık koşullarını karşılayacak donatılara sahip olması gerekliliğıydi. Sanayi devriminden sonra oluşan düşük standartlı yerleşmelerdeki olumsuz ve sağılıksız koşullar, salgın hastalıklara neden olmuş ve toplu ölümler yaşanmıştı. Bunun sonucunda, kentsel ilkelerden birisi larak sağılık ve hijyen sağılanması gerekliliğı haklı olarak ileri sürüldü. Binalar, gün ışığını içeri almaya ve hava sirkülasyonunu sağılamaya yönelik olarak birbirinden ayrı, büyük parseller içinde yüzen devasa bloklar olarak inşa edilmeye başlandı. Bunlar arasında kalan alanlar ise tanımsız bir kamuya hizmet eden boşluklar olarak kalabildiler yalnızca. Kentte kimin, ne için kullandığı belli olmayan yarıklar oluşturan bu mekansal kuruluş, insanlar arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi de olumsuz etkiledi. Binalar dışında kalan bu alanlar kamusal alan olmaktan uzak kaldılar, çünkü böylesi bir kuruluş kentsel dokuyu tanımlamaya, yönlenmeye, imgelemeye ve okunabilirliğe izin vermiyordu (Şekil 2.4-2.6).

Kentin temel öğelerinden biri olan ve sokağı tanımlayan şehir bloğunun, yok olması ile birlikte kentsel dokunun izole edilmiş, boşlukta yüzen lineer bina türlerinden ibaret hale geldiğini belirten Panerai, kentsel doku ele alındığında, miras kalan işlevsel kategorileri düşünme dışında şehri düşünmenin önemini vurgular. Bu kategorilerin uygulanmasının, kaçınılmaz bir sonuç olarak şehirlerimizi ürettiğini ifade eden Panerai, hayatlarımızın farklı durumlarından iki örnek ile bu konuyu tasvir eder: 'aktivitelerin programlanması ve arabalarla olan ilişkimiz' (Panerai P., 2004, s. 159). Panerai'ye göre;

Arabalarla olan ilişkimiz şizofreniktir. Arabalar her yerde ve arabaların olduğu bu yeni mahallelere uyum sağılamakta aciz görölsek de, bilakis onları yalnızca dikkate alıyormuş gibi davranıyoruz. Paradoksal olarak bu, hızı yavaşlatmak, parkı kontrol etmek için bazı ölçülerin önceden alınmış olduğu eski şehirlerde daha kolay görünür ve arabanın varlığı kentsel aktivitelerle çatışmaz. Ama yeni kentsel planlamada, transit geçiş ve konut yollarının birleştirilmesi, basit bir geçiş noktası, ürünlerin kamusal bir yoldan teslim edilmesi gibi, arabalar ve yayaların birarada olmasını sağılayacak, herhangi bir girişim imkansız hale gelir. Ve yoğunluk azaldıkça, daha fazla şey karmaşık hale gelir. Kentsel mekan, bir kavşaktan diğerine giden, setlerle sınırlı ana yollara seyretilmiş olur ve bir servis çıkmazına ya da park alanına düşmeden önce nerde olduğunuzu çözecek vakti bulamazsınız. Bir rotayı izleme engelli koşu, herhangi başka bir yere gitmek ise bir macera haline gelir (Panerai P., 2004, s. 159).

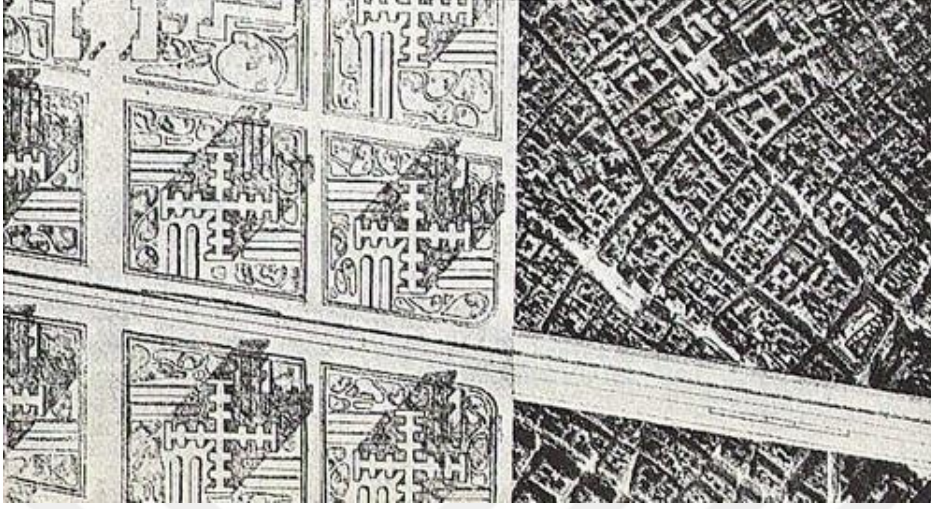
Şekil 2.4: Villa Radieuse (Le Corbusier, 1930).

Şekil 2.5: Le Corbusier'nin kentsel biçime yönelik önerisi (Le Corbusier, 1933).

Panerai, şehrin gerçekliğine uyum sağlamayan bir iş organizasyonu ve sabit bir dünya tarif eden, aktiviteleri içeren fonksiyonel kategorilerin modası geçmiş ve uygunsuz görüldüğünü ifade eder (Panerai P., 2004, s. 159). Panerai'ye göre; hipermarketleri ve 50 m²'lik köşe dükkanları satış olarak aynı kategoriye koymak, bir proje tasarımının başından sonuçların ve dönüşümlerin hayal edilmesine olanak sağlamaz. 100 ve 200 m² arasındaki aynı alan art arda bir dükkan, küçük bir kamusal tesis, tıbbi hizmetler, küçük bir firma, bir sanatçının atölyesi ya da evi barındırabilir. Spor ve boş zaman kategorisindeki spor salonu, sağlık tesisleri kategorisinde bulunan rehabilitasyon merkezinden çok farklı değildir ve kolayca konut kategorisindeki loftlara dönüşebilir. Herhangi bir geniş villa yerel bir kütüphane, toplum merkezi ya da polis karakoluna

dönüştürülebilir. Önemli günlük bir gazete bir garaja taşınabilir, alışveriş pasajları tiyatrolar ve mezbahalar müzeler haline gelir.

Şekil 2.6: Paris kentinin eski dokusu ve Le Corbusier'in önerdiği yeni doku (Le Corbusier, 1933).

2.2.2 Blok

Blok sözcüğü, Türkçe'ye İngilizce'deki 'block' sözcüğünün karşılığı olarak girmiştir. Kentsel literatürde blok ile eş anlamlı olarak kullanılan bir dizi terim vardır. Bunlardan; insula, ilot 'yapı adası'na referans verirken, chequers ve chess-board 'dama tahtası' genellikle kentsel ızgara modele işaret eder.

Blok, kentsel dokunun temel elemanı olarak tanımlanmasına rağmen, tek bir birim olarak bir yerleşme strüktürü tanımlamaz, blokların birlikteliği bütün kenti yapılandırır. Bu nedenle cadde-blok katmanını bloklar ve caddeler arasındaki ilişkinin bir özeti olarak görünür. Nitekim blok ve cadde birbiri aracılığıyla oluşturulmaktadır.

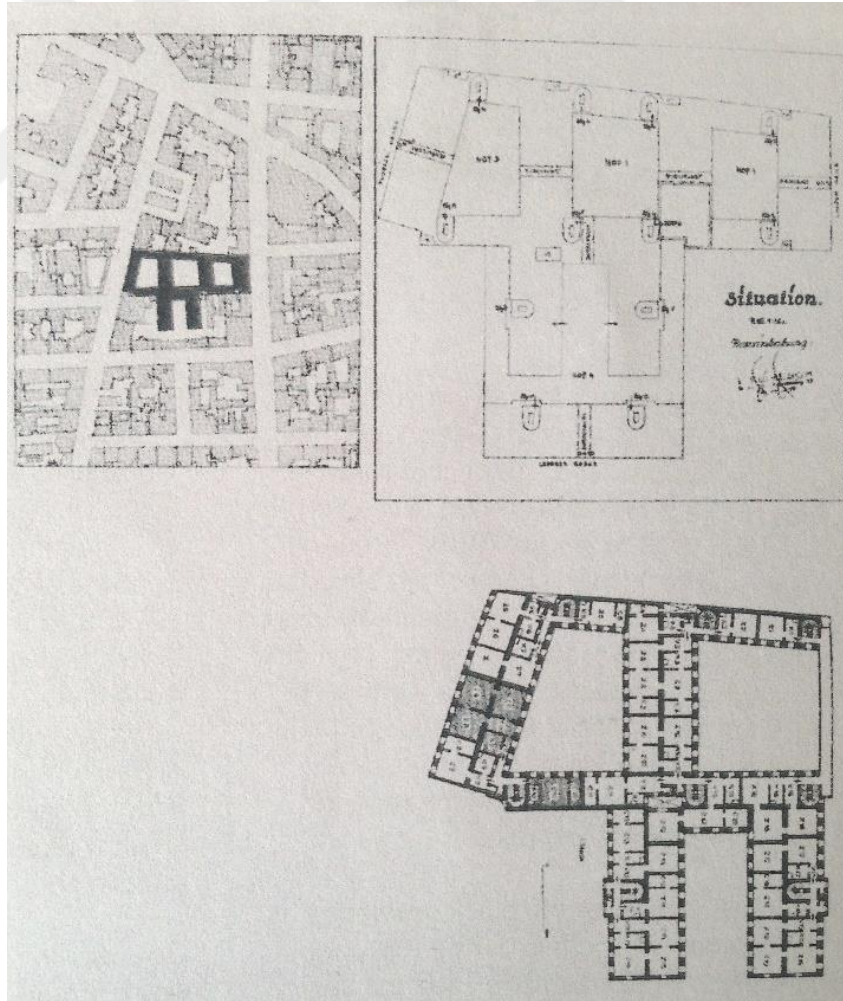
Mekan organizasyonu açısından çeşitlilik sunan cadde-blok yerleşim planını düzenleyen birçok faktör vardır. Bu faktörler şöyle sıralanabilir;

- kentsel bloğun biçimi; organik blok ve inorganik blok olarak ikiye ayrılır.
- kentsel bloğun boyutu; küçük ya da büyük bloklar olarak nitelendirilebilir.
- önceki mülkiyet örüntülerini yansıtan parsel nitelikleri; blokların morfolojisini şekillendirir ve kamusal, ortak, özel alanlar gibi farklı alanları tanımlar.
- alanın topografyası ve yönelimi; iklim, rüzgar, güneş ve topografyaya uyum.
- kentsel bloğun yoğunluğu,

- arazi kullanım kategorizasyonu; sokakta oluşan sosyal yaşamın türünü etkiler. (Walton, 2007, s. 64; Eren, 1995, s. 20-21; Baş, 2010, s. 20; Carmona, 2003, s. 60-86).

Farklı düzenleme örüntüleri ile kentsel bloğun birçok farklı tipi vardır. Yaygın bilinenlerinden bazıları kentsel avlulu blok (kentsel bina bloğu, geleneksel şehir bloğu), süperblok ve lineer blok olarak sıralanabilir.

Süperblok, Modernizm sürecinde ortaya çıkmıştır. Serbest duran pavilyonlar için ayrılmış alanlar üzerindeki oldukça büyük kentsel bloklar anlamına gelir. Blok erişiminin yalnızca çıkmaz sokaklarla sağlandığı bu tipte temel amaç, ana trafiği süperbloğun çevresinden yönlendirmektir. Bununla birlikte bu tip daha fazla açık mekan sağlar ve yaya ve araç trafiğinin tamamen ayrılmasına izin verir. Özel ve kamusal arasındaki geçişin farklılaştığı bu tipte, sokağın kamusalılığı azalır. Serbest duran binalar çevrelerindeki diğer serbest binalara geçişi sağlayan küçük yaya yollarını kamusal alan olarak yaratır. Böylece, bu ortak alan oluşumunu engeller.

Şekil 2.7: Kentsel blok, Viyana, Josefstadt (Komossa, 2010).

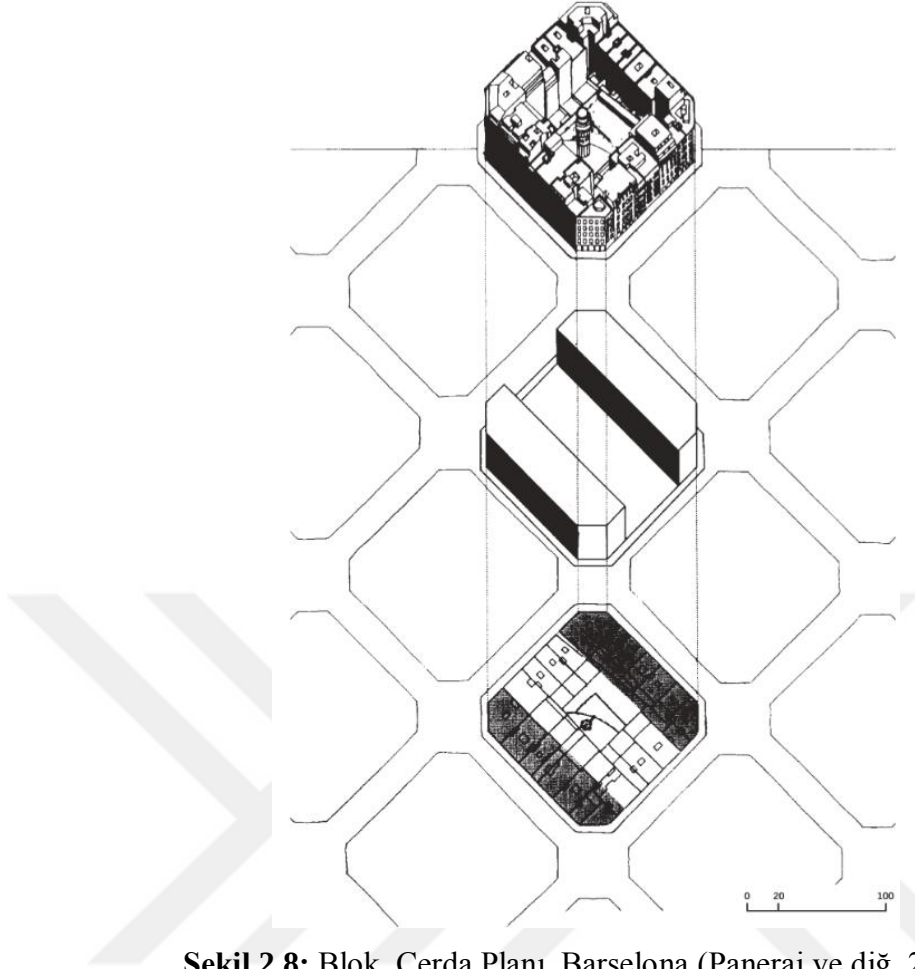
Modernizm sürecinde ortaya çıkan kentsel blok tiplerinden birisi de lineer bloktur. Binaların arka cephelerinin de ön bahçeleri gibi caddeye baktığı lineer blok düzeninde mekan organizasyon ilkesi yaşam alanının güneşe yönelmesi üzerine kuruludur. Bu nedenle kamusal ve özel ilişkisi avlulu bloktan farklı bir örüntüye sahiptir.

Kentsel avlulu blok kentsel tasarımın en eski ve en önemli elemanlarından biridir. Bloğu çevreleyen binaların arasında bir iç mekanın bulunduğu avlulu blok, sık kullanılan blok tiplerinden biridir. Blok, özel durumlar dışında bir grup parselden meydana gelmektedir ve bütün kenarları caddeler ile çevrilidir. Bloğu biçimlendiren binaların ön cepheleri caddeye doğru yönlü, bloğun iç ve dış mekanı arasında net bir ayrım ve kamusal bir ön alana ve özel bir arka alana doğru güçlü bir mimari yönelim yaratır (Şekil 2.7 ve 2.8). Caddelerin, parkların ve meydanların önündeki binalar kamusal yüzlerini dış dünyaya sunar ve canlılık verir (Walton, 2007, s. 64). Buna bağlı olarak, bu kentsel blok tipi yapı adası, cadde, parsel ve binalar içinde arayüzlerin oluşumu için kamusal, ortak ve özel mekanlar sağlar.

Kentsel morfolojinin evrimini izlemek için kentsel dokuyu ve dokunun temel elemanı bloğun niteliklerini ele alan Panerai, 'URBAN FORMS, The Death and Life of the Urban Block' adlı eserinde bloğu şöyle tanımlamaktadır:

Blok, (Fransızca'da etimolojik olarak küçük ada anlamına gelen, 'ilot') komşu arazi parçalarından caddeler ile izole edilmiş bir kentsel alan parçasıdır. Böylece blok mimari bir form değil, bağımlı bina parselleri grubudur. Ancak yol ağı ile diyalektik bir ilişki kurduğunda doğru bir anlamı vardır. Tek bir parselde bir bina gibi davranan anıtsal blokları saymazsak geleneksel şehir bloğu, nadiren homojendir ve çeperindeki binaların özellikle çevreleyen caddeleri şekillendiren ekonomik mantıkla ilgili kurallara uyar. Birbirine bağımlı fakat özgün parseller, binaların evrimini ve kullanım tiplerini belirleyen sabit yasal ve gayrimenkul sistemi ile birlikte, yapım sürecini öngörür (Panerai, 2004, s. 164-165).

Bu tanım çevrilmenin sürekliliğini ve çeper binaların homojenliğini etkilemez. Eski dokular, büyük sayıda tamamlanmamış hizalar ve cadde boyunca çok fazla sayıda farklı yükseklikte binalardan, avlular ve bahçeleri sınırlandırarak; yalnızca ağaçlandırmanın görülmesine izin veren boşluklar ve duvarlardan oluşan heterojen cepheler gösterir. Genellikle yalnızca merkezi alanlarda yüzyıllar boyunca giderek artan yoğunluğun sonucu olarak, sürekli bir çevrilme ve kompakt yapıli bloklar görülebilir.

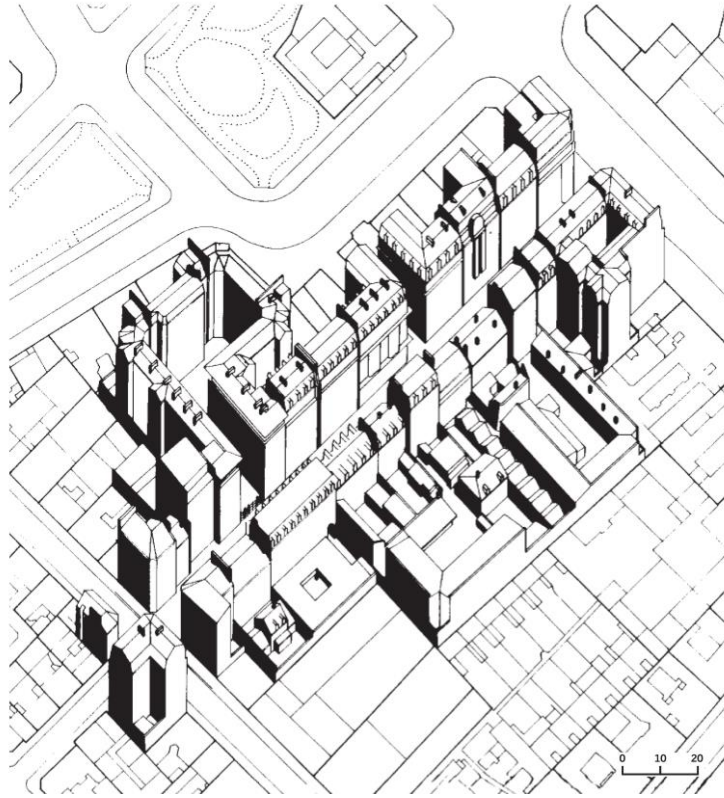

Şekil 2.8: Blok, Cerda Planı, Barselona (Panerai ve diğ, 2004).

Bu bakış açısıyla Panerai, ‘dağıtan, besleyen ve gelişimi düzenleyen’ elemanlar olarak caddelerin kentlerin en önemli elemanı olduğunu savunur. Bina parselleri ve cadde arasındaki diyalektik ilişkinin devamında, binaların değişebilirliği, büyüyebilirliği ve yer değiştirebilirliği ile, kentin evrimini işaret eden demografik, kültürel ve ekonomik değişikliklere uyum sağlayabilme kapasitesine sahip kentsel dokuyu yarattığını belirtmektedir (Şekil 2.9). Böylece kentsel bloğun kentsel mekanlarda üretilen karmaşık ilişkileri tek bir fiziksel unsur olarak yansıtmadığı söylenebilir. Bloklar; cadde-blok düzenine bağlı, parsel örüntüsünün bir sonucu ve binaların tasarım kriterini belirleyen kentsel eleman olarak tarif edilmelidir.

Kentsel blok, caddeler, parseller ve binalar ile ilişkileri aracılığıyla tanımlanan fiziksel bir varlıktır. Özel ve ortak mekanları kapsar ve bloğun kamusal mekanlarını sağlayan caddeler tarafından çevrelenerek şekillendirilir. Cadde ve blok arasındaki ilişki sürekli yeniden tanımlanır ve bu ilişki kamusal ve özel mekan arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanması olarak soyutlanabilir (Baş, 2010, s. 24). Ortak mekan, kentsel blokta kamusal ve özel alan arasında bir geçiş yaratmak için aracı bir mekan olarak görünür.

Conzen caddeyi, cadde mekanını bitişigindeki parsel dizilerine işaret eden cadde-bloktan ayıran anlamına gelen cadde çizgileri ile sınırlanmış ve yüzey kullanımı trafik için ayrılmış mekan olarak tanımlar (Conzen, 2004, s. 258). Kostof'a göre, cadde bir araç yolu dışında sıklıkla yaya yolu ve komşu binalar için yapılmış bir oluşumdur (Kostof, 1992, s. 189). Dolayısı ile araç yolu ve Jane Jacobs tarafından şehrin ana kamusal alanları olarak tanımlanan kaldırımları kapsar (Jacobs, 1961, s. 29). Caddeyi çevrili, iki sıra bitişik bina arasındaki üç boyutlu mekan olarak tanımlayan Moughtin, etrafındaki ve üst ölçekte kentteki binalar arasında bir bağlantı sağlayan caddenin hem fiziksel hem de sosyal bir unsur olduğunu vurgular (Moughtin, 2003, s. 129-133). Öte yandan Carmona cadde düzenini kadastral örüntü olarak tarif eder ve blokların mekanı ya da mekanın blokları tanımladığı kentsel blokların düzeni olarak tanımlar (Carmona ve diğ, 2003, s. 63).

Şekil 2.9: Cadde, kentsel dokunun temel elemanı. Rue Daguerre, Paris, 19.yy. başı (Panerai ve diğ, 2004).

Lang'in belirttiği gibi, caddelerin karakteri, bloklarının uzunluğuna ve enine kesitlerine bağlıdır (Lang, 2005, s. 97). Blokların düzenleme sürecinde büyüklüğü ile yaya geçirgenliği ve mekanın sosyal kullanımını sağlayan daha küçük bloklar ve yapı formunun optimum dağılımını ve ihtiyaç duyulan açık mekanı sağlayan daha büyük

bloklar arasında bir denge elde etmek için birçok veri bulunmaktadır (Carmona, 2003, s. 81). Örneğin, Jane Jacobs çeşitliliği oluşturmak için blok boyutlarının küçük olması gerektiğini savunur. Büyük blokların insanları çeşitli yollara ayırdığını ve nadiren kesiştiklerini, bunun sonucu olarak birbirine yakın olması gereken farklı kullanımları da ayırdığını iddia eder. Caddelerdeki sosyal hayatın canlılığını desteklemesi gerekçesi ile küçük blokları savunur (Jacobs, 1961, s. 186).

Bloklar arasında tutarlı bir ilişki sağlamak için kurallar belirleyen cadde, aynı zamanda kamusal ve özel mekanlar arasında bir hiyerarşi sağlar. Bu noktada Marshall, cadde mekanının süreklilik içinde olan bütün kentsel kamusal mekanların temel çeçekirdeğini oluşturduğunu belirtir ve kamusal mekan denizinde bulunan takım adalara benzettiği, kamusal caddelerle çevrili, özel arazi parsellerinin bu sürekliliği deldiğini ekler (Marshall, 2005, s. 13).

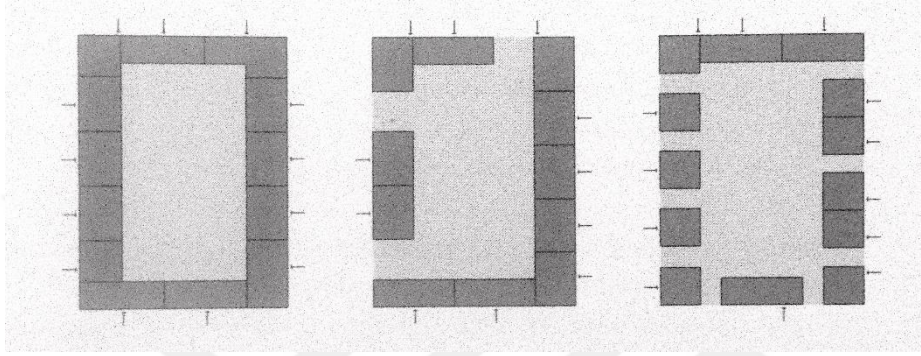
Kentsel blok, bireylerin özel alanı konut ve kamusal alanlar olan caddeler arasında hiyerarşiyi meydana getiren en küçük kentsel parçadır. Kentsel bloğun tanımı ele alındığında, binaların özel mülkiyeti temsil ettiği parsellerin birlikteliği ve kamusal mekanlar olan caddelerle çevrilidir. Bu nedenle çeşitli blok tipleri cadde, parsel ve bina öğeleri arasında değişen ilişkilere bağlı farklı mekan organizasyonu kurar. Kentsel avlulu blok tipi ortak mekanlar olarak avluları ile bloğun özel mekanından kamusal alana hiyerarşik bir geçiş sağlar. Lineer blok ise yalnızca kamusal ve özel ayrımını tanımlar. Bununla birlikte her tipte kentsel blok cadde, parsel ve bina arasındaki ilişkiler tarafından tarif edilir.

‘Urban Components’ adlı yazısında kentsel bina bloğu ve kentsel kamusal mekan arasındaki diyalektik ilişkiyi vurgulayan Leon Krier bina bloğunu; kentsel örüntünün temel bileşeni ve kentsel mekan kompozisyonunun en önemli ögesi olarak tanımlamaktadır. Bina bloğunun, caddeleri ve meydanları biçimlendirirken aynı zamanda cadde ve meydan örüntüsünün sonucu olarak da tanımlanabileceğini ifade eder (Krier, 1984, s. 44).

Kentsel bloklar, tipolojik olarak belirli bir eleman oldukları için, kentsel mekan oluşumuna katkıda bulunabilir, tanımsız olarak da kalabilir ve bazen de sokak ve meydanlardan oluşan örgünün düzenlenmesiyle de ortaya çıkabilmektedirler. Kentsel mekan ile kentsel bloğun arasındaki diyalektik ilişkiyi araştırdığımızda, onu sokak ve meydanın oluşturduğu dokunun bir sonucu olarak görmekteyiz. Blok, bir kent parçasıdır. Planlı-plansız yollar, sokaklar, caddelerle tanımlanmaktadır. Ama önemli olan; kentsel blokların iyi tanımlanmış özellikte

boyutları, hacimleri, yönlendirmeleri, tipolojileri, düzen ve hiyerarşilerinin olmasıdır ki böylece kentin parçası olsunlar (Krier, 1990, s. 197-199).

Bina blokları, her kenarında kapalı olabilir ya da kenarlar kesilebilir ve boşluklar içerebilir. Açık bir şehir bloğu kısa sıra evler, yarı müstakil evler ya da tek aile evlerinden oluşur ancak blok izlenimini bozmamak ve tek taşlar gibi görünmemek için birbirlerine çok yakın olmak zorundadırlar (Bürklin ve Peterek, 2008, s. 20) (Şekil 2.10).

Şekil 2.10: Şehir bloğunun farklı formları (Bürklin ve Peterek, 2008).

Bürklin ve Peterek, şehir bloğunun etrafını saran kentsel yapı ile ilişkisini şöyle ifade etmektedir:

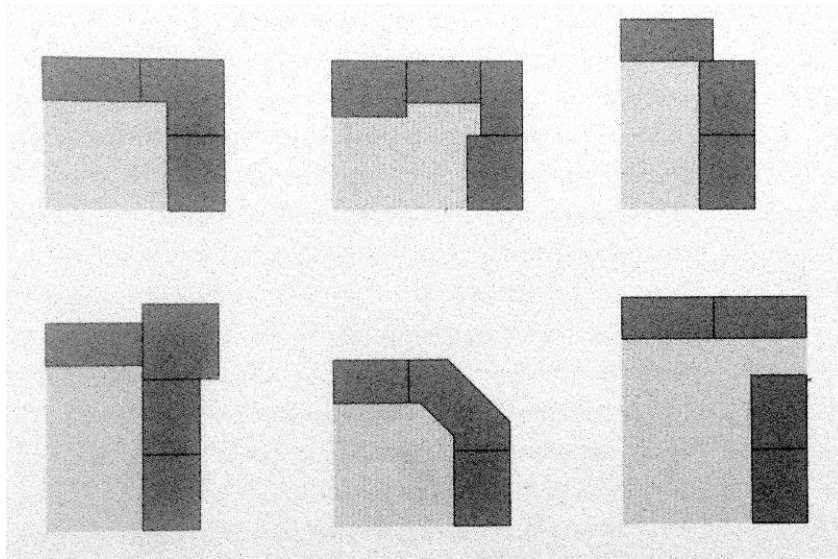
Şehir bloğu etrafını saran kentsel yapı ile yakın entegrasyona olanak sağlar. Mekansal ve geometriksel olarak tanımladığı şehir caddeleri ve yapı çizgilerine bağlıdır. Şehir bloğu her kenarından erişilebilir, etrafını saran yapıların ve dış kentsel mekanların sürekliliğini sağlayan sürekli kapalı bir kentsel mekandır. Dış sınırı aynı anda şehrin kamusal mekanı ve binaların ve parselin özel mekanı arasındaki sınırı tanımlar. Sıra evlerde olduğu gibi bu mekansal geçişi tasarlamak için binaların direkt caddeye dayanması ya da caddeden kısmen girintili olmasına, zemin katların konut ya da ticari amaçlara hizmet etmesine ve binanın bir zemin kata sahip olmasına bağlı olarak farklı yollar vardır (Bürklin ve Peterek, 2008, s. 20).

Tasarımlarda ön ve arka kenarlarda gösterilen farklı tavır iç ve dış arasındaki mekansal farklılığı net olarak yansıtır. Bu yaklaşım yalnızca açık alan tasarımını değil mimari tasarımı da kapsar. Cadde ilişkileri ile, herkese görünür olan ön cepheler, genellikle kısmen yüksek yaratıcı standardı karşılamak için tasarlanır. Gösterişli ve etkileyici karaktere sahip malzemeler seçilir, yatay ve düşey yapı, oranlar ve pencerelerin mimari süslemesi yüksek derece bir yaratıcı disiplinin öznesidir. Buna karşı genel kamu ve komşulara sınırlı derecede bir görünürlük ve erişilebilirliğe sahip arka, genellikle pratik ihtiyaçları karşılamak için tasarlanır. Geometrik organizasyonel ilkelere sıkı sıkıya bağlı olmayan pencereler, boyutları ve pozisyonları hangi amaçla

kullanıldıklarını yansıtır. Mimari daha esnektir ve değişen gerekliliklere daha kolay adapte olabilir. Şehir bloğu, son derece karmaşık ve esnek mekansal bir sistemdir ve özellikle çeşitliliği birleştirmeye, davranışların hallerinin, aktivitelerin ve tahsis etme biçimlerinin farklılaşmasına elverişlidir.

Kentsel araziye rasyonel ve ekonomik kullanımından dolayı şehir bloğu oldukça yüksek bir kentsel çeşitlilik derecesine olanak verir. Şehirlerimizi çevreleyen bölgelerde artan alan kullanımının güncel tartışmasına önemli bir çevresel ve ekonomik avantaj olarak kabul edilebilir (Bürklin ve Peterek, 2008, s. 20). Şehir bloğunun fiziksel ve mekansal yapısını ele aldıkları, 2008 tarihli 'Urban Building Blocks' adlı çalışmalarında kentsel blok köşelerinin küçük ölçekli aktiviteler için olumlu konumuna değinen Bürklin ve Peterek'e göre (Şekil 2.11);

Öncelikle, köşeler dükkanlar, restoranlar ve diğer ticari aktiviteler için özellikle olumlu bir pozisyona sahiptir çünkü iki kenarından da erişilebilir. Sonra birkaç dezavantajı ile birlikte eleştirel bir noktadır; arka alan ya çok küçüktür ya da hiçbir şekilde arka mekan yoktur. Köşeler özel kullanımlar ya da büyüme için uygun değildir ve dar arka cephe binaların yönelimine bağlı olarak yetersiz doğal ışığa maruz kalabilir. Köşe binaların yeterli ışığı alabilmeleri için şehir bloklarının köşeleri açıklıklarla birlikte tasarlanabilir. Tamamen kaldırılabilirler ya da pahlanabilirler. Başka bir olasılık özellikle geniş ya da dar köşe binalar yaratmaktır. Şehir bloğu şehrin caddeleri ve meydanları gibi daha geniş mekansal sistemlerle direkt entegrasyonu nedeniyle çeşitli fonksiyonlara ve birleşik kullanımlara uygundur. Bir bloktaki binaların zemin katlarının caddeye yakın olması ve mahremiyetin eksikliğine rağmen, dükkanlar, küçük işletmeler ve restoranlar için yüzyıllardır mükemmel bir konum sağlarlar (Bürklin ve Peterek, 2008, s. 20).

Şekil 2.11: Farklı köşe tasarımları örnekleri (Bürklin ve Peterek, 2008).

Hollanda’lı mimar Susanne Komossa, Hollanda Bloğu’nun fiziksel yapısını kamusal mekan ve kent ekonomisi ile ilişkili olarak ele aldığı ‘Towards New Architectural and Urban Models; The Dutch Urban Block, Public Domain and City Economy’ adlı çalışmasında kentsel bloğun iyi programlanmış bir kamusal mekan için önemli bir fiziksel koşul olduğunu belirtir (Şekil 2.12). Komossa’ya göre;

Kentsel bloklar barındırdığı çok sayıda köşeleri ve yoldan geçenlerin seçebileceği rotaları, eski ve yeninin yoğunluğu, karışımı, her fiyata uygun ve pahalı mekanları ile marjinal aktivitelere bile gelişmek için bir şans tanır. Ve kentsel ekonomiye ilişkin olarak; ticari aktivite için uygun mekanların tedariki önemli ölçüde artacaktır (Komossa, 2009, s. 935).

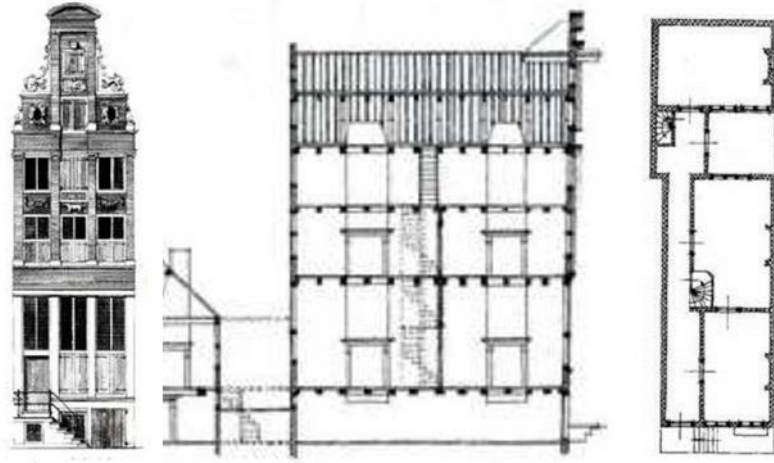

Şekil 2.12: 19.yy. kentsel bloğu, (Komossa, 2009).

Kentsel bloğun esnek arka alanı mimari ifadesini ek binalarda bulan birçok aktivite ve kullanım için mekan sağlayabilir. Orta çağda ve 19. yy’da blokların içinde genellikle atöyeler bulunmaktadır, iş ve konut sıkıca ilişkilidir. Aynı zamanda tüm üretim binalarının bir şehir bloğunun içine yerleştiği görülebilir. Gerekli durumlarda arka avlulara ön binalar boyunca süren girişlerden erişilebilir.

Komossa, Amsterdam kanal evlerinin özelden kamusala geçiş, girişlerin önemine ve geçmişte ve bugün bile fonksiyonların üst üste gelmesine net bir örnek sağladığını ifade eder (Şekil 2.13). Komossa’ya göre;

Amsterdam kanallarında 17. yüzyıldan kalma, üretim ve tüketimin henüz ayrılmadığı Hollanda evlerinin örgütlenmesinde özel ve kamusal mekanın nasıl tam olarak örtüştüğü görülebilir. Özel ön bölümde, örneğin ticari ofisi olarak kullanılan ön oda ve yanında koridorun geniş kısmı özel mekan olarak evin kamusal alanını oluşturur. Girişin ve dış merdivenlerin organizasyonu karmaşıktır. Merdivenler eve ve ticari ofise erişir. Konutun önünde giriş ve ambar ağız genellikle depo ve şarap, bira gibi toptan kentsel maddeler için bir satış odası olarak kiralanmış bodrum kata yol verir. Bu alanda yer alan küçük ölçekli genellikle yaratıcı işlerin miktarını göz önüne alırsak, bu mekansal düzenleme bugün hala takdir edilir (Komossa, 2009, s. 936).

Şekil 2.13: Amsterdam kanal evi, plan, kesit, cephe (Komossa, 2009).

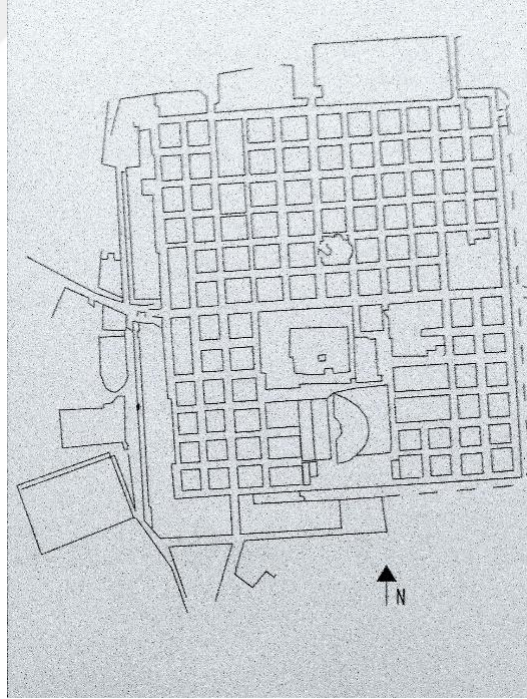
Kentsel avlulu blok Antikiteden beri Avrupa kentlerinin yapısında önemli bir etkiye sahiptir. 6.yy. gibi erken Yunan şehirlerinde ve 5. yy.'da Hippodamus yeni kurulan Miletus şehrini düzenli ortogonal bir grid örüntü temeline göre tasarlamıştır (Şekil 2.14).

Şekil 2.14: 5.yy, Miletus, Hippodamus (Bürklin ve Peterek, 2008).

Birçok Yunan kolonisi de blok sistemi kullanarak hazırlanmıştır. Erken 20. yy.'da kentsel plancılar tarafından adaletsiz yaşam koşulları yarattığı tartışılmasına rağmen, yüzyılın sonuna gelmeden kentsel bir eleman olarak pozitif nitelikleri yeniden keşfedilmiştir.

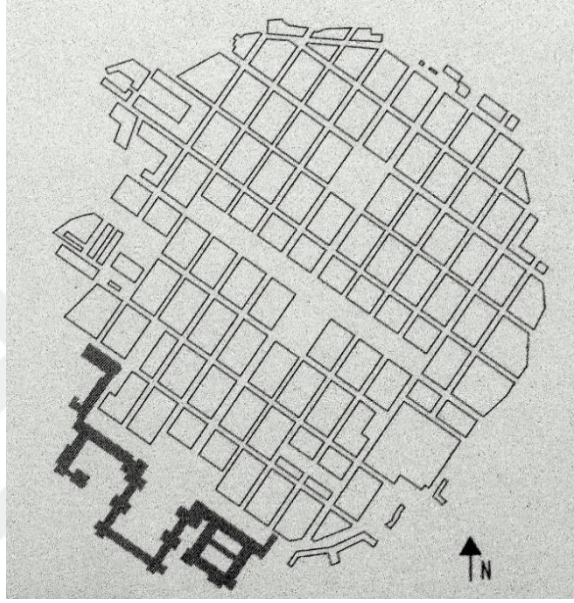
Roma şehir planlaması da grid ilkesini benimsemiştir ve yeni kurulan şehirlerinde katı bir şekilde uygulamıştır. Birçok yerde Roma şehirlerinin düzenleri, Ortaçağ'da yeniden canlanmadan önce nüfustaki büyük gerilemeden ve Post-Roman dönemdeki çöküşten sağ çıkmayı başarır (Şekil 2.15). Grid örüntüsü üzerinde yeni binalar inşa edilmesine rağmen cadde düzeni ve blok yapısı büyük ölçüde değişmeden kalmıştır. Yeni ortaçağ şehirlerinin birçoğunda ve Roman grid sistemi üzerine kurulu olmayan genişlemiş kentsel alanlarda farklı şekiller ve boyutlarda poligonal bir blok sistemi kullanılmıştır. Bu, binalara erişimi sağlayan aynı zamanda sosyal yaşam ve ticareti garanti eden caddeler, yollar ve meydanlardan meydana gelen özgün bir kentsel kamusal mekan yaratmıştır. Buna zıt olarak arka alanlar özel arka alanlar yardımcı binalar, avlular ve bahçelerden oluşturulmuştur.

Şekil 2.15: Roma kenti (Bürklin ve Peterek, 2008).

Rönesansın yeni şehirlerinde (1593'te Venedik'te kurulan Palmanova gibi) ve Barok dönem (17. yy.'da Mannheim) şehir planlamasında Antikite'den beri düzenli grid örüntü modeli benimsenmiştir (Şekil 2.16). Kuzey ve Güney Amerika'da kurulan şehirler için de aynıdır. İspanyol ve Portekizli fetihçiler de Yeni Dünya'ya kentsel

tasarımın biçimsel bir ilkesi olan düzenli hazırlanmış şehir blokları fikrini getirmiştir. Bu temel örüntüler Meksika, Lima, Karakas, Santa Domingo gibi şehirlerde günümüze kadar ana düzenleme yapıları olarak kalmıştır. En önemli örneklerinden biri ise Kuzey Amerika'da yer alan Manhattan'dır. Hollandalı göçmenler tarafından kurulan, kendi kentsel düzeni için temel olarak satranç tahtası benzeri bir örüntü kullanır. Yüksek katlı binalar ve gökdelenlerle Güncel şehir manzarası ile birlikte geleneksel şehir binaların o kadar uzun olmadıkları şehir bloklarından radikal olarak farklılaşır.

Şekil 2.16: 17.yy'da Mannheim (Bürklin ve Peterek, 2008).

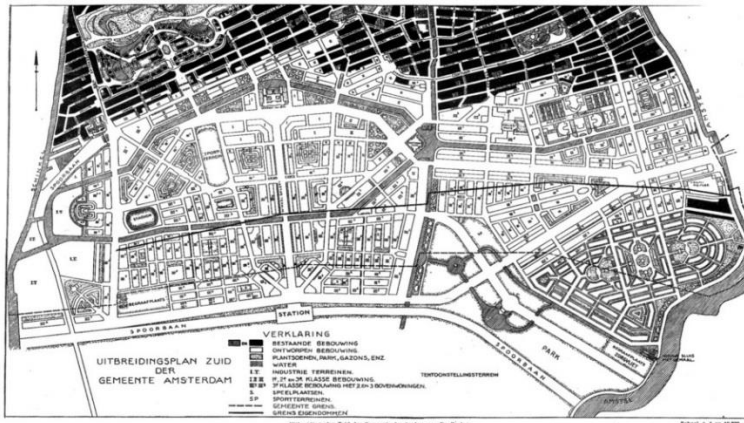
19.yy. endüstri döneminin hızlı büyüyen şehirleri blok yapısını birçok avantajı nedeniyle benimsemiştir: şehre bir bütün gibi entegre olması, yüksek çeşitli kullanımları, yüksek dereceli yapısal ve nüfus yoğunluğu avantajlarından birkaçı olarak sayılabilir.

Alman endüstrileşmesi döneminde Berlin'in yayılmasında şehir plancıları yoğun bir şekilde geliştirilen, caddeden girişler boyunca erişilen çoklu arka avlulu blokları inşa etmeye kadar gitti. Derin bir parsel ve yüksek bina yoğunluğu ile birlikte çok küçük bir cadde kesitinin bu kombinasyonu değerli arazinin daha iyi kullanımına olanak sağlar. Bununla birlikte bu yoğun gelişmelere bağlı olarak arka avlu dairelerindeki birçok oda doğrudan gün ışığı yada yeterli gün ışığına bile elde edemez (Şekil 2.17). Hektara bin kişiden daha fazla nüfus yoğunluğu sebebi ile hijyenik şartlar birçok durumda tam olarak yetersizdir ve yaşam koşulları felaket gibidir. Tüberküloz ve diğer salgınlar yaygındır.

Şekil 2.17: Gründerzeit blok yapısı, Berlin (Bürklin ve Peterek, 2008).

19.yy. kadar erken bu sosyal ve hijyenik şartlar Friedrich Engels'in 1845 tarihli *The Condition of the Working Class in England* işinde olduğu gibi birçoğu tarafından sertçe eleştirilmiştir. Erken 20.yy.'da bu eleştiri şehir bloğunun kısmen yeniden biçimlenmesine yol açmıştır. Modern bloklarda, ekili alanlar önceden arka avlularda yer alan binaların yerine geçer. Amsterdam'da Hendrick Petrus Berlage'nin, Rotterdam'da J.J.P. Oud'un ve Hamburg'da Fritz Schumacher'in projelerinde gösterildiği gibi (Şekil 2.18 ve 2.19).

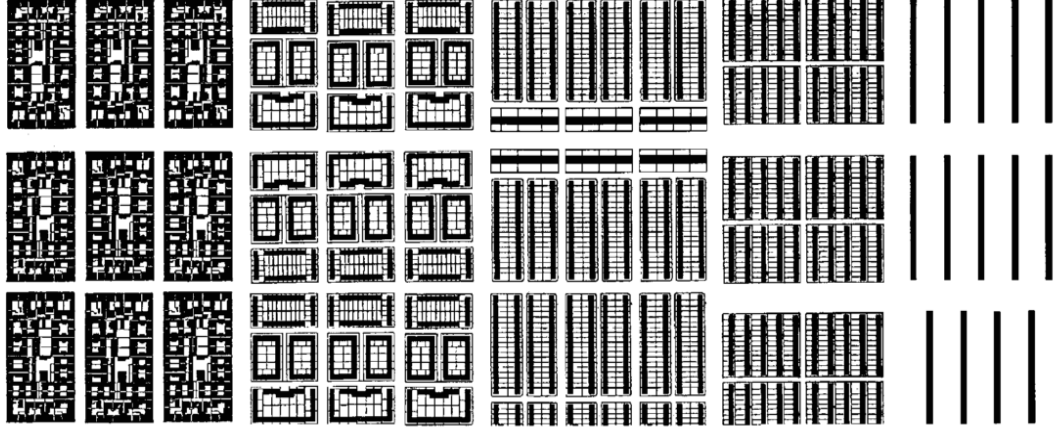

Şekil 2.18: Zuid Planı, Hendrick Petrus Berlage, Amsterdam (Url-2).

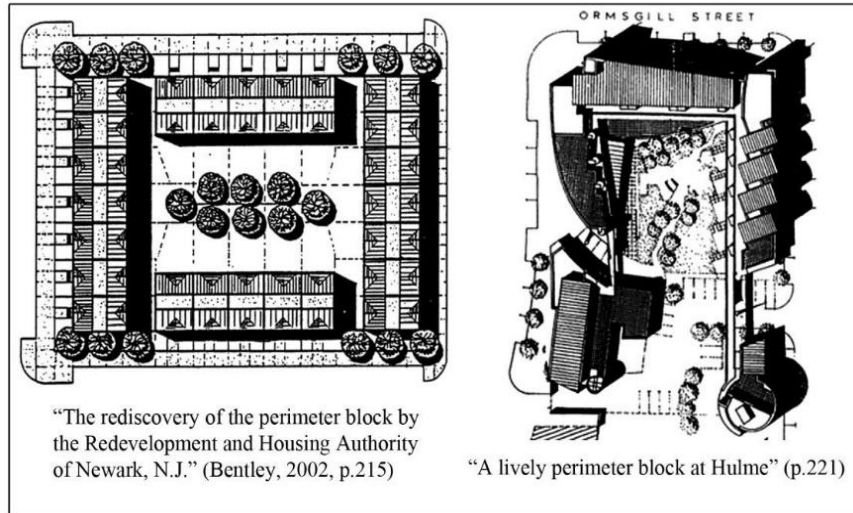
Şekil 2.19: Fritz Schumacher, Hamburg (Url-3).

1920’lerde modern mimari savunucuları şehrin temel yapısal elemanı olarak kapalı blokların serbest duran lineer bloklarla yer değiştirmesi için çalıştılar. Bu gelişme temel olarak Avrupa şehirlerinin görünümünü değiştirmiştir. Sonra birkaç 10 yıl için şehir bloğu kentsel bir eleman olarak daha az önemli olmuştur (Şekil 2.20).

Şekil 2.20: Kentsel bloğun geçirmekte olduğu değişimi ifade eden çizim, Ernst May (Panerai ve diğ, 2004).

1960’lar olmadan şehir bloğu Fransa, İtalya, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine geri dönüş yaptı. Katalizör modern mimarinin yıkıcı etkilerinin birçok seviyede eleştirisi idi. 1980 ve 1990 yılları arasında Berlin’de IBA için inşa edilen projeler şehrin onarılması başlığı altında bu değişen filozofinin bir ifadesi idi. Bugün ise şehir bloğu tekrar kentsel planlama repertuarında önemli bir araçtır ve eleştirildikleri bölgelerde bile, kentsel yoğunlukları ve karma kullanımları nedeniyle beğenilirler (Şekil 2.21).

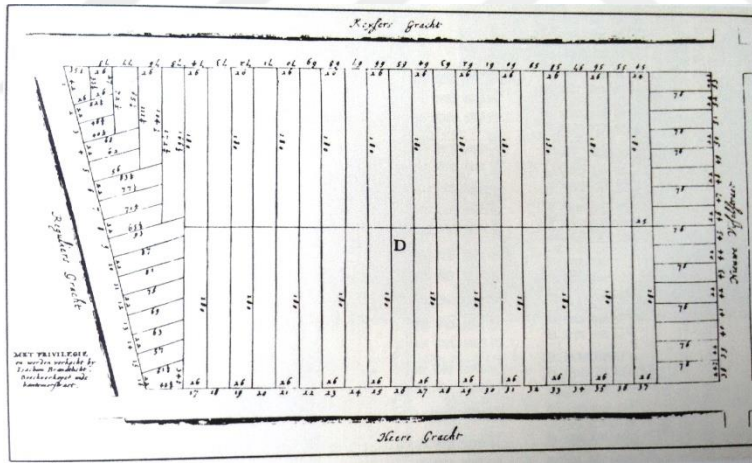

Şekil 2.21: Kentsel bloğun farklı uygulamaları (Bentley, 2002).

2.2.3 Parsel

Kentsel dokuların en küçük bileşenlerinin yapı ve yapıya ait açık alandan oluşan parseller olduğu kabul edilmektedir. Her kentsel blok tipik olarak çeşitli biçimlerdeki parsellere bölünmüştür. Dilimize İngilizce *'plot, lot'* kelimelerinin karşılığı olan giren parsel, Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğünde; *'belli bir amaç için ayrılıp sınırlanmış arazi parçası; bir adanın parçalarından her biri'* olarak tanımlanır. Doxiadis'e göre, parsel; *sabit sınırlara sahip ve kamusal sirkülasyona erişen, ölçülü bir arazi parçası* olarak tanımlanabilir (Eren, 1995, s. 23).

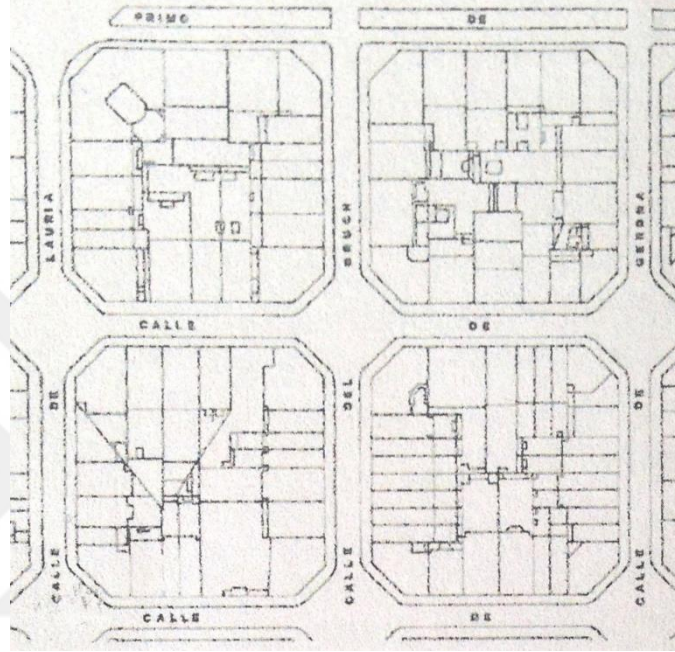
Conzen'e göre, her blok yapısı, bitişik arazi parselleri grubunu ya da tek bir arazi parselini temsil eder. Fiziksel olarak zemin üzerindeki sınırlar tarafından belirlenen ve boyutu her ne olursa olsun parsel olarak adlandırılabilen her parsel, öncelikli olarak bir arazi kullanımı birimidir. Bitişik parsellerin düzenlemesi sınırlarından açıkça bellidir ve kent planının diğer elemanlarından ayrı ele alındığında parsel örüntüsü diye adlandırılabilir. Aynı cadde sırası boyunca bitişik yerleşen bir dizi arsanın her biri kendi ön cephesi ile birlikte bir parsel serisi oluşturur (Conzen, 1960, s. 5) (Şekil 2.22).

Şekil 2.22: Hollanda bloğu parsel örüntüsü (Bilgin ve Schubert, 2010).

Kentsel morfoloji çalışmalarında kent dokuları kendi içinde birbirine bağlı olarak yaşayan yapı, yapıyla ilişkili açık alanlar, mülkiyet birimleri(parseller) ve yollardan oluşan bütünler olarak kabul edilmekte, kent dokularının aynı dönemde ya da aynı fiziksel eşikler içerisinde, ortak bir dönüşüm süreci geçirerek oluştukları ifade edilmekte; kent dokularının en küçük bileşenlerinin yapı ve yapıya ait açık alandan oluşan parseller olduğu kabul edilmektedir (Moudon, 1997, s. 7) (Şekil 2.23).

Parseller ile birlikte kentin en küçük hücresi olarak tanınan binalar, bloğun özel mekanını oluştururlar. Baş, kentsel blokları planlama sürecinin yapım sürecine ve kentsel planlamanın mimari tasarıma dönüştüğü sahne olarak tanımlar (Baş, 2010, s. 77). Kentsel bloğun mekan organizasyonu temeli parseller ve kısmen binalar için mekansal bir referans çerçevesi oluşturur. Binalar, blokların planlanma sürecinin son ürünü olarak ortaya çıkar.

Şekil 2.23: Cerda bloğu parsel örüntüsü (Bilgin ve Schubert, 2010).

Binaları ve açık mekanları ile birlikte parseli, kentin en küçük hücresi olarak tanımlayan Moudon, 'Urban Morphology as an emerging interdisciplinary field' adlı makalesinde parsel ile ilgili üç önemli noktayı vurgular (Moudon, 1997, s. 7):

- Hücresinin nitelikleri kentsel biçimin güncel ve muhtemel kullanımları ile birlikte şeklini ve yoğunluğunu da tanımlar.
- Hücresinin nitelikleri ve unsurları tarihin bir dönemi ile birlikte arazi geliştirmesi ve kurulması sırasında var olan sosyo-ekonomik şartları da yansıtmaktadır.
- Bu elemanlar yeni biçimler tarafından fiziksel olarak dönüştürülerek ya da yer değiştirilerek, zamanla farklı sosyal sınıflar tarafından çeşitli şekillerde kullanılabilir.

Fonksiyon ya da hücrelerin biçiminde değişimin derecesi şehirden şehre değişir ama aynı zamanda genellikle ekonomi ve kültür ile ilgili devirlere sığar. Bina ve dönüşüm devirleri çağdaş şehirlerde henüz nadiren çalışılan kent planlama ve gayrimenkul geliştirme amaçlarını keşfetmek için önemli süreçlerdir.

Panerai'ye göre; bina parselleri ve cadde arasındaki diyalektik ilişki dokuyu yaratır ve binaların ikamesi, büyümesi ve değişikliği, kentin evrimini gösteren demografik, ekonomik ve kültürel değişimlere adapte olma kapasitesini barındıran bu ilişkinin sürekliliğindedir. Cadde düzeni yer ve merkez ile ilişkiyi, büyüme kapasitesini belirler. Parsellerin genişliği ve derinliği, kullanılan bina türlerini koşullandırır. Dar bir parselde sıra ev ve küçük bir bina uyum sağlarken, daha geniş parsellere villalar, müstakil evler, avlulu konutlar ve apartman binaları karşılık gelir. Tarihsel koşullar gerektirdiğinde, küçük parsellerin yeniden gruplaşması ya da daha geniş olanların bölünmesi, yeni bina tiplerinin entegrasyonuna izin verir. Aynı blok farklı binalar ve yoğunlukları barındırabilir. Avlular ve bahçeler, dükkanlar ve küçük atölyeler ile bir arada varolabilir ve çeşitli fonksiyonlar yanyana yer alabilir (Şekil 2.24).

Şekil 2.24: Kentsel biçimin elemanları (Kostof, 1991).

Spreiregen, parsel büyüklüğü ve düzenlemesinin toplum tasarımı için bir modül oluşturduğunu belirtir ve boyutuna bağlı olarak, yerleşim yerine binanın planlanması değişiklik gösterir (Spreiregen, 1965, s. 148-149). Parsellerin boyutu bina çekmelerini, cadde genişliğini, ekili alanı düzenler. Geniş parseller ve bina kütleleri, konutlar arasında biçimsiz mekanlar ile sonuçlanabilecek, oysa bitişik binalar tercih edilebilir, küçük ölçekli parseller aksine fazlaca kesilmiş sokak cephelerine neden olabilir. Bu bağlamda, parsellere uyarak biçimlenen sokak cephesi, cadde ve parsel arasında oluşabilecek arayüzlerin çekirdeğini meydana getirir.

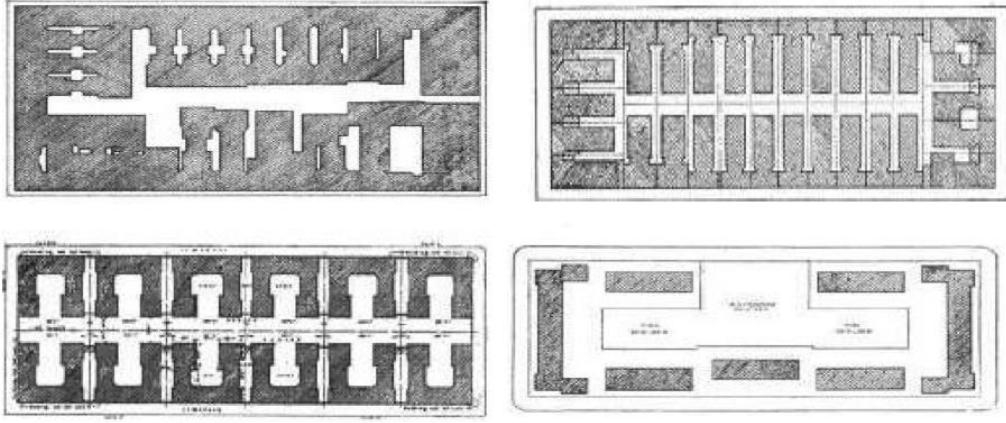
Değişen parsel sınırları, zamanla örüntünün niteliğini değiştirebilir. Büyük parseller ayrılabilir ya da küçük parsellerin birleşmesiyle daha büyük binalar inşa edilebilir ve doku değişir. Bir parsel ölçüsü, oranları ve yönü açısından tanımlanabilir. Parselin ölçüsü, binalar arasındaki ilişki ile birlikte binaların cadde ile ilişkisini de etkiler. Binaların şekli de yüksek düzeyde, özellikle ölçü küçük ise, parselin özelliklerine göre

belirlenir. Bu nedenle küçük parseller kentsel biçimin temel belirleyici etkenlerinden olmaktadır.

Parsellerin morfolojisi ve karşılıklı ilişkileri blokların mekan organizasyonunu tanımlar. Böylece parsellerin toplamı ve karşılıklı ilişkileri ikinci boyutta kentsel bloğu yarattığına göre; caddeler kamusal mekanlar olarak sınıflandırılırsa, parsel özel mülkiyet olarak ortaya çıkar. Bundan dolayı blok iç kompozisyonu kentsel blokta ortak mekan tanımlamak için önemli olmuştur. Parsel örüntüsü, pasajlar, bloğun içindeki kamusal mekanlar ve diğer bileşenlerle birlikte blok yapısını biçimlendirir. Bu parseller sırt sırta, her biri yüzünü sokağa vermiş, arkada ortak sınırlara sahip olabilirler. Ya da parseller ana caddeye açılırken, arkada görünmeyen cephede servis yolları da bulunabilir. Nadiren, parseller her iki cephede de ana caddeye bakabilirler (Carmona ve diğ, 2003, s. 63).

Sakinler tarafından ortaklaşa kullanılan alanlar olan parseller kentsel bloğun yarı-özel alanını oluştururlar. Bu alan kamusal ve özel mekanlar boyunca, sokak ve binalar arasında bir geçiş oluşturur. Kentsel çevrenin bir parçası olan yarı-özel mekanlar kamudan birilerinin sebepsiz giremeyeceği özel olma eğilimindedirler. Biddulph bu mekanları; kaplanmış kamusal mekandan sadece yüzey değişimi ile ayrılan küçük bir mekan olarak, ön bahçeler, ya da sadece belli sakinler tarafından kullanılabilen ortak bahçeler ve aynı zamanda bir kentsel blokta yaşayanların paylaşması için konut arkaları diye örneklendirmiştir (Biddulph, 2007, s. 44). Parsel üzerinde dağıtılan bu mekanlar, yarı-özel niteliğe sahip kentsel bloğun ortak mekanını oluştururarak, kamusal ve özel arasındaki geçişe olanak sağlarlar. Öte yandan parseller ve parsellerin alt bölümleri, caddelerin, blokların ve parsellerin ölçeği ve örüntüsünün yanı sıra, cadde boyunca bina cephelerinin ritmini de belirlemektedir (CABE, 2003, s. 6). Daha yüksek yoğunluklu bölgelerde parseller, apartmanlar ya da daha küçük konut grupları için yapı adasında ortak mekan oluşturan müşterek bahçeler şeklinde açık mekan sağlar (DoE & DRD, 2000, s. 52).

Modernist yaklaşım ile birlikte büyüyen parsel boyutları, yapı adalarının büyümesine yol açarak kentsel biçimin değişmesine neden olmuştur. Clarence Stein, 'Toward New Towns for America' isimli çalışmasında, mülkiyetin birleştirilmesi aracılığıyla uygulanan modernist kentsel biçimin parselin önemini azalttığını göstermeyi amaçlamıştır (Şekil 2.25) (Stein, 1951).

Şekil 2.25: Modernist yaklaşım ile birlikte parselin değişimi (Stein, 1951).

2.3 Küçük Ölçekli Kentsel Ekonomiler

Son yüzyıl boyunca karar vericiler tarafından şehir politikalarında ağırlıklı olarak konutun sosyal ve kültürel durumları işaret edilmektedir. Ekonomik aktivite büyük ölçekte şehir merkezinde yoğunlaşmış ve nispeten konuttan bağımsız birşey olarak kabul edilmektedir. Büyük ölçekte düşünme hakimiyetinde olan şehirlerin fiziksel politikaları 1930'lar ortasından beri aynı zamanda CIAM'ın fikirleri ve idealleri tarafından desteklenmiştir. CIAM fikirleri yavaş ama emin bir şekilde mimari ve kentsel planlamaya girmiş, mimari ve kentsel modeller sağlayarak fonksiyonların kentsel ayrımını biçimlendirmiştir. Bu şehrin kentsel gelişme pratiğinde İkinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda ve 50'lerden 70'lere kadar konut, çalışma, rekreasyon ve altyapı olarak alanlara ayrıldığı anlamına gelmiştir. Her kategori kendi ilkelerine sahiptir ve bu şehrin fiziksel anlamda da bir fonksiyonun baskın olduğu alanlara ayrılması durumuna yol açmıştır. Mahallelerin ve fonksiyonların ayrımı bağlamayan ama bölen yaygın bir yeşil strüktürün girişi ile tam olarak biçimlenmiştir. Fonksiyonların ayrılması aynı zamanda özellikle konut alanlarında bir incelleme ve yoğunluğun azaltılması anlamına gelmiştir. Konutlar, bireysel konut ve şehrin kamusal mekanı arasındaki karşılıklı mesafe katlanarak artmıştır. Son yıllarda bu mahallelerdeki kamusal mekanın niteliği kolektif yeşil alanların mahalle sakinleri tarafından anlaşılmaması ve kullanılmaması nedeniyle düşmüştür. Dönüşen mahallelerin, kamusal alan ve sakinlere küçük ölçekli ekonomik aktivite için uygun mekanlar sağlaması mümkün olmamıştır.

Bu dönemde kentsel blok ölçeğinde fonksiyonların ayrılmasında benzer bir artış farkedilebilir. 17. yüzyıldan 19. yüzyıla şehir büyümesinde her kentsel bloğu

biçimlendiren apaçık bir unsur olan ekonomik aktivite gitgide kaybolmuştur. Konutun sosyal, hijyenik ve kültürel boyutu üzerine yapılan tek taraflı vurgu, kentsel bloğun programatik ve fonksiyonel boyutu ile birlikte mekansal düzenlemelerinde de önemli bir dönüşüme sebep olmuştur.

Küçük ölçekli kentsel ekonomiler kamusal mekanı bloğun içine taşır. Kentin kamusal mekanı ve bloğun özel mekanı arasındaki geçişte yer alan ekonomik aktiviteler, kamusal ve özel mekan arasındaki akışı sağlayarak kentselliğe katkıda bulunurlar. Kentlerde zemin kotunda yer alan ve barınma, çalışma ve güncelik hayatın birbirine sıkıca bağlı olduğu küçük ölçekli kentsel ekonomiler çalışmada; yaratıcı endüstriler, dükkanlar ve yeme içme mekanları olarak ele alınmaktadır.

Yaratıcı endüstriler teriminin kullanımı farklılık göstermekle beraber dünyada çok yaygın olarak kullanılmaktadır. Terim genel olarak telif hakkı, patent, ticari marka veya tasarım üreten her türlü endüstriyi içermektedir. Son on yıldır “geleneksel” endüstrilere, bilgi ve iletişim teknolojileri, özellikle de mobil iletişime bağlı hizmetler, mühendislik ve Ar-Ge yönetimi gibi daha “teknoloji yoğun” kültür ekonomileri de katılmasıyla yaratıcı endüstrilerin popülaritesinin gitgide arttığı, hem akademisyenlerin hem de karar verici konumundaki politikacıların yaratıcı endüstriler üzerinde gitgide daha fazla durdukları görülmektedir.

Sanat ve ticari medya üzerine yoğunlaşan kültür endüstrilerinin tanımı WEB’in keşfi ve dijitalizasyon ile değişmeye başlamıştır. Bunun ardından da sektörün yaratıcılık kavramı ile birlikte kullanılma süreci gelir (Throsby, 2001). Klasik kültür endüstrileri 20. yüzyılın teknolojik gelişiminden doğmuşken, birbiri içine geçmiş belli sektörleri tanımlayan ve küresel ekonomi içinde gittikçe önem kazanan yaratıcı endüstriler kavramı Throsby’a göre 21. yüzyılın teknolojik değişiminin ürünüdür.

Yaratıcı endüstri terimi ilk kez 1994 yılında Avusturalya’da ‘Yaratıcı Ulus’ adındaki bir hükümet bildirisinde yer almıştır. Ardından 1997’de, İngiltere’de *Yaratıcı Endüstriler Çalışma Grubu Raporu*’nda kullanıldığı bilinmektedir. Bu raporun hazırlanması, İngiltere’de seçimleri kazanan İşçi Partisi’nin kurduğu hükümet tarafından oluşturulan DCMS’nin ana görevleri arasında yer almıştır. Amacı ise, İngiltere’de yaratıcı endüstriler başlığı altında yer alan sektörleri haritalandırmak ve bu sektörlerin İngiltere ekonomik performansına katkısını ortaya koyarak kalkınmayı destekleyecek politikalar üretmektir (Flew, 2012, s. 9). Bu tarihten bugüne

Cunningham, Howkins, Hartley ve UN'nin çalışmalarında yaratıcı endüstriler, 'kültür endüstrilerinin kapsamını sanatı ve potansiyel ticari aktiviteleri' bir başka deyişle 'telif hakkı endüstrilerini' içerecek biçimde genişletmiştir (Potts ve diğ., 2008).

Yaratıcı endüstriler; 'kökeni; bireysel yaratıcılık, beceri ve yeteneğe dayanan, fikri mülkiyet hakkının oluşturulması ve kullanılması yolu ile refah ve iş yaratan sektörler' (DCMS, 1998) olarak tanımlanmaktadır. Yaratıcı endüstrilerle ilgili ilk haritalama çalışmalarından birini gerçekleştiren İngiltere Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı'nın (DCMS) sınıflandırmasına göre; reklamcılık, mimarlık, sanat ve antika pazarları, el sanatları, tasarım, moda, film ve video, etkileşimli boş zaman yazılımı (oyun sektörü), müzik, gösteri sanatları, yayıncılık, yazılım ve bilgisayar hizmetleri, televizyon ve radyo sektörleri yaratıcı endüstrileri oluşturur. (DCMS, 2010, s. 9).

Helbrecht (1998) yaratıcı hizmetler olarak tanımladığı bu endüstri oluşumlarının, tüketici hizmetlerinin bir alt bölümü olduğunu söyler. Reklamcılık, grafik tasarım, fotoğrafçılık, endüstriyel tasarım gibi yaratıcı hizmetler altında sınıflandırılabilen bu iş kollarının üretim süreçlerinde ortak noktalar bulunmaktadır. Ürünleri baskın olarak imajlar, stiller ve simgelerdir. Yaratıcı hizmetleri, simgesel ekonominin kalbinde yer alırlar, dolayısıyla başarılarının temeli kültürel kapitale bağlıdır.

Yaratıcı endüstrileri tanımlarken "yaratıcı metropol" kavramı ile de ilişkilendiren Helbrecht (1998) bu sektörlerin kentsel mekânın algısını ve anlamını değiştirdiği görüşünü savunmaktadır. Günümüzde kentlerde yığılma ekonomilerinin baskın olduğunu söyleyen Helbrecht (1998) kültür ekonomisinin ortaya çıkmasının 'canlı kentsel dokuyu yeniden yaratma gereği ile imaj, sembol ve stil üretiminin ekonomik aktivitelerin yükselen bir parçasına dönüşmesi' ile ilişkili olduğunu vurgular. Canlı kentsel dokunun sadece tüketiciler, kentsel peyzajcılar ve soylulaştırılmış komşuluk ünitelerinden oluşamayacağını belirten Helbrecht (1998) bunların da ötesinde, böyle bir dokunun, düşünülerek organize edilmiş bir eğlence altyapısını ve spor, medya, sanat ve eğitim gibi kültürel endüstrileri de içermesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Colin Buchanan and Partners (2000) çalışmalarında, kültürün sadece yasalarca belirlenmiş ya da ödeneklerle desteklenen sektörleri değil; medya, müzik endüstrisi, ticari fotoğrafçılık, grafik tasarım, yayım, tasarım, pop video, mimarlık ve hatta kuaförlük gibi bir dizi ticari yaratıcı ve kültür endüstrisini desteklediğinin farkına varmak gerekliliğine dikkat çekmektedir. Tüm bu sektörlerin ortak özellikleri,

“yaratıcılığın” katma değerin kaynağı olmasıdır. Yaratıcılık yeni fikirler, yeni çalışma biçimleri, hatta yeni ürünler doğurmakta, kent ekonomisini biçimlendiren iş havuzuna katkıda bulunmaktadır. Kent ekonomileri için beklenti, kültürün ekonomiye bağlanması yolu ile yeniden güçlendirilen yerel üretimdir.

Florida (2002) ise çalışmalarında yaratıcı endüstrilerin anlamlı yeni formlar üreten aktiviteler içerdiğini belirtmiş ve kentleri, yaratıcı enerjiyi, teknik ve sanatsal yeniliğe, endüstri ve ticaretin yeni formlarına dönüştüren mekânlar olarak tanımlamıştır.

‘Yaratıcı sınıf’ kavramını ilk kez ortaya atan Richard Florida, araştırmaları sonucunda ekonomik gelişme ve yaratıcılık arasında bir bağ olduğunu öne sürmektedir. Endüstri temelli ekonomilerin yerini bilgi temelli ekonomiye bırakması sonucu, Florida şehirlerin ekonomik kalkınmasına katkı sağlayacak olan yaratıcı sınıfı iki gruba ayırmaktadır:

Çekirdek grup: Bilim adamları, mühendisler, üniversite profesörleri, şair ve yazarlar, aktörler, mimarlar, tasarımcılar, müzik, eğlence sektörlerinde çalışan kişiler. Profesyonel grup: İş yönetimi, ileri teknoloji ile bağlantılı sektörler, finansal servisler, hukuk ve sağlık hizmetlerinde çalışanlar. (Florida, 2002, s. 8)

Yaratıcı endüstri tanımına olan ilginin giderek artması, yaratıcı şehir tanımının ortaya çıkmasını sağlamıştır. Yaratıcı şehirler, yaratıcı sınıfın ihtiyaçlarını karşılayan sosyal ve ekonomik koşulları sağlayarak ve sürekli geliştirerek yaratıcı sınıfı ve ekonomik yatırımları çeken şehirlerdir. Bu şehirler, kurumları, üniversiteleri, kültürel alanları, ulaşım ve sağlık gibi temel altyapılarının yanı sıra insanlar arasındaki etkileşimi sağlayan ve bu etkileşim sonucu ortaya çıkan fikir alışverişinden doğacak yaratıcı düşünceleri tetikleyen ortamları barındırırlar.

Florida’nın (2005) “yaratıcılık ve kentler” görüşü basit bir formül etrafında şekillenmektedir. Bu formül ekonomik büyümenin temel bileşenleri olarak da gösterilen; teknoloji, yetenek ve toleransı içermektedir. Ekonomik büyümenin anahtarının teknoloji olduğunu vurgulayan bu görüşe göre kentlerin rolü, insan kapitalini arttırarak mekânla birleştirmek ve büyümeyi hızlandırmaktır. Bu noktada kentler yeniliğin ve büyümenin temel kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Tolerans (hoşgörü) ise teknoloji ve yeteneği çekecek ve harekete geçirecek temel faktör olarak tanımlanmıştır (Florida, 2005). “Coğrafyanın ölümü” teorisine karşı çıkan Florida (2005), modern çağın tüm yeniliklerine karşın, insanların mekânı kullanmakta

olduklarını ve bazı “özel” kentlerde yaşamayı tercih ettiklerini savunmaktadır. Kurumların ve firmaların kümelenme eğilimine sahip olmaları ve belirli alanlarda yer seçmeleri de mekanın ekonomik aktiviteler üzerindeki önemini de göstermektedir.

Yaratıcı endüstriler incelendiğinde, ülkeden ülkeye değişkenlik gösteren doğal, ekonomik ve sosyal yapıya karşın, bu oluşumların mekânda benzer özellikler aradığı ortaya çıkmaktadır. Bu oluşumların kümelenmeyi tercih ettiği kentsel dokunun sosyal yapısı; çeşitlilik, çok ulusluluk, bohem nüfus, yaratıcı işgücü, fiziksel yapısı; merkeze yakın ancak karmaşadan uzak, erişilebilir, mevcut sektörel yığılma ve teknolojik altyapısı da önem kazanmaktadır.

Bilgi ve yaratıcı endüstriler olarak adlandırılan küçük ölçekli kentsel ekonomilerin yeni fikirler, ürünler ve hizmetler geliştirilmesi için inkübatör olması beklenmektedir. Kısa vadede bütün batılı bilgi endüstrisi için itici güç oluşturacakları ve böylece seri üretim ve uzaktan servise odaklı yaklaşan Asyalı ekonomileri ile uzmanlık, bilgi ve yaratıcılık ile rekabet edebilecekleri ve zorlukları karşılayabilecekleri varsayılmaktadır. Amsterdam ve Rotterdam gibi batılı şehirler ve bölgeler, bilgi ve yaratıcı endüstrilerin ve onlardan ayrılan yeni şirketlerin özelleşmesi ve gelişimi aracılığı ile şehir sakinlerinin bugünkü refah seviyesini gelecekte de muhafaza edebileceğini gösterir.

Hollanda’lı mimar Susanne Komossa, ‘Towards New Architectural and Urban Models; The Dutch Urban Block, Public Domain and City Economy’ adlı çalışmasında, Amsterdam Belediyesi Fiziksel Planlama Departmanı’nda sosyal coğrafyacı olarak çalışan Jos Gadet’in bilgi ve yaratıcı endüstriler için çok sık fark edilmeyen bir gerekliliğe işaret ettiğini belirtir: bilgi alışverişi ve yakınlık.

Gadet bilgiyi kütüphanelerde, internette elde edilebilir olan ve bireylere bağlı olan olarak ayırır. Onun gözünde sadece insanların fiziksel yakınlık durumunda birbirleriyle konuşması spesifik bilgiyi aktarır. Bu belirli işletmelerin düşünce ve fikir alışverişinde bulunmak amacıyla, birbirlerinin fiziksel yakınlığını ve kafeler gibi kamusal mekanları arama nedenlerini açıklar. Fiziksel yakınlık aynı zamanda psikolojik anlamda da önemli görünmektedir. Birbirini görmek ve konuşmak birbirlerine güvenmeyi kolaylaştırır. Farklı disiplinlerin yakınlığı ve konsantrasyonu, aynı zamanda diğer ofis mekanları ve atölyelere uğrayarak diğer disiplinlerden hızlı ve ucuz uzmanlık ve hizmetleri toplamaya olanak sağlar. Bu tüm başlangıç ve küçük ölçekli işletmeler için geçerlidir (Komossa, 2009, s. 940).

Komossa, Hollanda Bloğu'nun fiziksel yapısını kamusal mekan ve kent ekonomisi ile ilişkili olarak ele aldığı çalışmasında yaratıcı endüstriler için fiziksel bağlantının önemini şu şekilde ifade eder:

Son dönemlerde geniş ayrı oluşumlar olarak düşünülen çalışma, barınma, rekreasyon, trafik ve ulaşım verilen dikkat bu kentsel fonksiyonların karşılıklı bağlantısı ile yer değiştirmiştir. Barınma ve çalışmanın, diğer bir deyişle, üretim ve tüketimin entegrasyonu ile tanımlanan kentsel ekonomiye olan ilgi giderek artmaktadır. Politikacılar özellikle küçük ölçekli ekonomilerin bir parçası olan yaratıcı endüstriler için ekonomik yeniliklerin yeri ve tetikleyicisi olan kentlerin anlamını kavramaya başlamıştır. Bu şehirler ve mahalleler aynı zamanda göçmenlerin sosyo-ekonomik özgürlüklerinin daha az olduğu açık olan yerlerdir. Entegre edilmiş endüstriler, barınma, çalışma ve gündelik hayatın birbirine sıkıca bağlı olduğu küçük ölçekli ekonomiler olarak tanımlanır. Önce genellikle üretim işletmeleri olan şirketler giderek büyür ve başka yerler aramak zorunda kalırlar (Komossa, 2009, s. 938).

Mimar ve kentsel planlamacı Anne Mikoleit, New York'un canlı kent parçalarından olan Soho'da göz hizasında kentte yaptığı gözlemlerinden oluşan, 'Urban Code, 100 Lessons for Understanding the City' adlı çalışmasında küçük, özellişmiş dükkanların bir bölgenin canlılığını sağlamakta önemli olduğunu şöyle ifade eder:

Çoğu Soho sokaklarında, global marka satıcılarının yanında benzer büyüklükteki boşluklarda küçük yerel mağazalar yaşar. Global satıcıların ürün sunumları çok katlı mağazaları kolaylıkla doldurur, fakat mega satıcılar sunumlarını soho nun ölçeğine uyarlar. Toplu olarak, zemin kat dükkanlarının parsel gibi toplanması farklı müşteri çeşitlerinin ilgisini çeken ve yürüyüş yollarını gün boyunca yoğun tutan ürünlerin yoğun bir konsantrasyonunu sağlar. Eğer bir blok içinde çeşitli dükkanlar tek bir mağaza tarafından bir araya getirilirse, müşteriler giriş için parçalanmış mağaza yapılarının sunduğundan daha fazla kapı seçeneğine sahip olur. Aynı sayıda müşteri büyük bir mağazaya girse bile çok sayıdaki küçük dükkandaki gibi, yaya trafiği daha az spontan ve karışık olur. Kaldırım serbest akan yaya enerjisini ve bu nedenle cezbediciliğini, doğallığını kaybeder. Eğer bu meydana gelirse, Soho'nun önemli niteliği, özerk aktivitesi ve iyi dağılımlı kent hayatı kaybolur (Mikoleit, 2011, s. 40).

İnsanlar alışveriş merkezlerinden daha sıklıkla küçük alışveriş gezilerine eğilimli olurlar; yol kısaltıkça alışveriş hızlanır ve bu tanıdık toplumun içinde yer alır. Lokal bakkallar orda oturan sakinlerin ihtiyacını direk ve hızlıca karşılar. Onlar mahalle sakinlerini bir yere toplar, kişisel ilişkiyi artırır ve mahallenin birlik duygularını güçlendirir. Günden güne aynı insanlar gelmeye bazen düzenli bazen ara ara gelmeye devam eder. Komşular konuşur, çocuklar zırıldar, çiftler flört eder, ebeveynler tartışır. Bu yüzden satıcılar mahallenin sırlarını ve oturanların ritüellerini bilir. Onlar sakinler arasındaki yabancıları fark eder ve bölgedeki güvenliğe önemli katkı sağlarlar.

Küçük ölçekli ekonomik aktivitelerden olan sokak kafeleri de sokak hayatını canlandıran önemli öğelerdendir. Sokak kafeleri, insanların toplanmasına ve karşılaşmasına izin verirken, bir yandan da sokak hayatının gözlenmesine izin verir. Sosyal iletişimin kurulmasında önemli yere sahiptirler. Bir sokak kafesinde kamusal mekanda akan hayatı izlemek mümkündür. Bu aynı zamanda kamusal alan üzerindeki denetimi arttırdığından, bu tip kafeleri olan sokak ve caddeler daha güvenli hissedilen ve daha fazla kullanılan yerler olma potansiyelini taşırlar.

Bir bölgede barların, restoranların ve dükkanların varlığı hem gündüz hem gece kentsel aktiviteyi sağlar ve bu da ekonomi için önemlidir. Bu bölgelerde kuruluşların sahipleri iş yerlerinin emniyet ve güvenliğinin sürdürülebilirliği konusunda garantiye sahip olur. Bölgenin güvensiz oluşu kadar ticarete zarar veren başka birşey yoktur. Tüketiciler güvensiz semtlerden çekinir ve oradaki potansiyel ticaret yok olur. Kuralları ve kanunları sürdürebilmek için bireysel iş sahiplerinin çabaları sınırlı başarı verir, bundan dolayı dükkanlar işlerini koruyabilmek için genelde yoğun yerlerde kümelenirler.

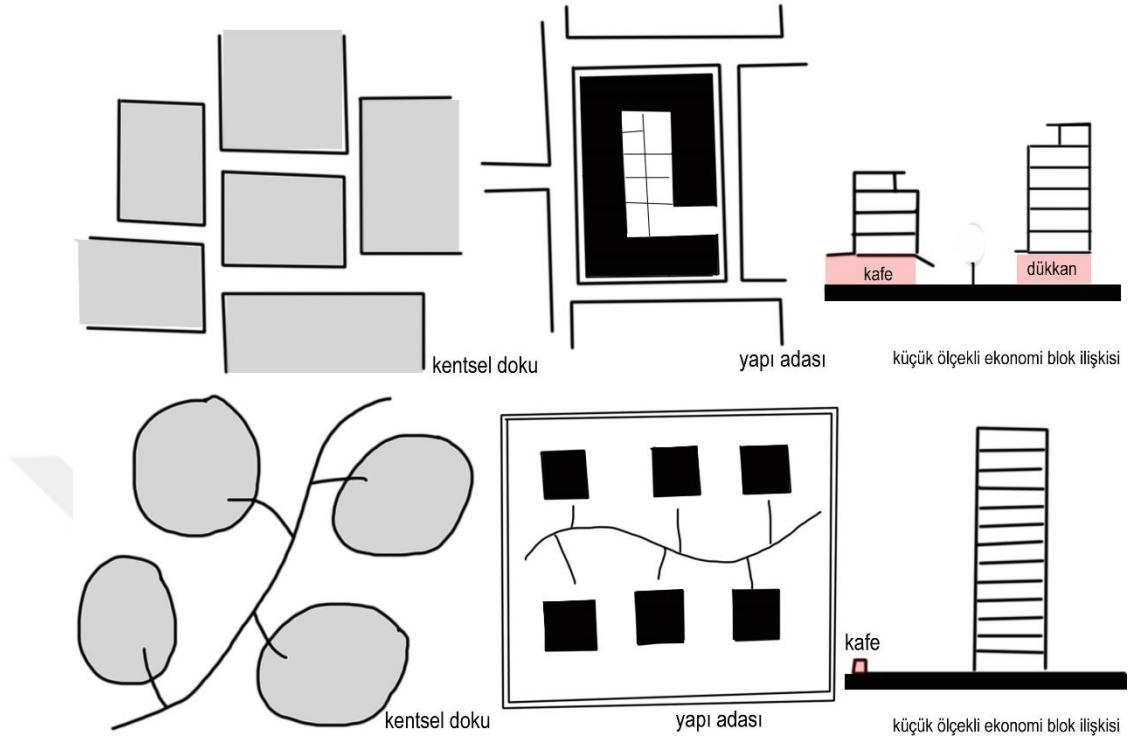
Anne Mikoleit, sokak kafeleri ve barların varlığının gün gece boyunca kentsel mekana etkisini şöyle ifade eder;

Sadece az sayıdaki iş varlığı gün ve gece açıkça görünür kalır. Kafeler ve barlar bu işlerdendir. Onların atmosferi gün boyunca değişmesine rağmen, çevresinde çeşitli diğer elementlerin gruplaştığı önemli yerel kaynak noktalarıdır. Sadece aktivitelerin merkezinde bulunmazlar, aktivitelerin merkezidirler. İnsanları sabahları kahve ve öğlenleri taze sandviç için çekerler, keyfine düşkün kişileri öğleden sonra fırın ürünleriyle ve akşamları biralarını paylaşan arkadaşları memnun ederler. Sokak kafesi kent alanında özel bir durum sunar. Burada, insanlar zevkli oyunların izlenmesi ile memnun olabilir (Mikoleit, 2011, s. 90).

2.4 Bölüm Sonucu

Küçük ölçekli kentsel ekonominin konut yerleşimlerinin temel elemanı yapı adasını biçimlendiren eleman olan bloktan uzaklaşması sonucu kentsel açık alanları tanımlama kabiliyetinden yoksun, tekrara dayalı bir blok tipolojisi ortaya çıkmıştır. Farklı kentsel kullanımları dışlayan konut bloklarının kendi içlerinde bir kapalı sistem olarak örüntülü ve örüntüsüz örgütlenmeleri, kentin zemin kotunda çeşitliliğin ve ekonomik aktivitenin mekanı olan kamusal alanların yerini büyük tanımsız yeşil alanların almasına yol açmıştır. Bu nedenle kentsel biçim ve küçük ölçekli kentsel

ekonomi ilişkisinin anlaşılması nitelikli kentsel çevreler üretiminde önemli bir noktadır.

Şekil 2.26: Farklı kentsel biçimlerde blok ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisi (Yavuz, 2016).

Çalışmanın ilk bölümünde küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisi irdelenmiştir. Öncelikle çağdaş kent söyleminde en fazla kullanılan kelimelerden biri olan kentsellik kavramı ve bir yerin kentselliğini belirleyen ölçütler incelenmiştir. Kentin fiziksel yapısı, parsel, yapı adası ve doku ölçeğinde ele alınmıştır. Göz hizasında kentte bloğun özel mekanı ‘konut’ ve kentsel kamusal mekanlar arasındaki geçişte varlıkları ile kentte önemli çeşitlilik üreticilerinden olan küçük ölçekli kentsel ekonomiler ve kentsel biçim ilişkisi irdelenmiştir (Şekil 2.26).

Çalışmanın ikinci bölümünde ise alan çalışması kapsamında seçilen alanlar küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisi bağlamında incelenmiştir.

Caferağa, İstanbul'un Anadolu Yakası'nda bulunan Kadıköy ilçesine bağlı 21 mahalleden biridir. Kadıköy ilçesinin denize kıyıdaş mahallelerinden biri olan Caferağa'nın güneyi, kuzeyi ve batısı Marmara Denizi ile çevrilidir (Şekil 3.1).

Kadıköy'de yerleşmenin başlangıcını oluşturan esas çekirdek, ilçenin kuzeybatısında, Haydarpaşa Koyu çevresi ile Moda Burnu' nun oluşturduğu alanda yer almaktadır. Kadıköy semti, kabaca kuzey ve kuzeydoğuda demiryolu, doğuda Kurbağalıdere (Kuşdili Deresi) ve Kalamış Koyu, batıda ise Marmara Denizi ve Haydarpaşa Koyu' nun sınırladığı bir alan olarak düşünülmelidir. Bugün bu alan Kadıköy Çarşısı, Yeldeğirmeni ve Moda gibi tarihi yerleşme alanlarını da içeren Rasimpaşa, Osmanağa ve Caferağa mahallelerinden oluşmaktadır (Şekil 3.2). Günümüzde bütünüyle kentsel alan içinde kalan ve yapılaşmış bulunan Kadıköy, Bostancı'ya kadar olan semt ve mahalleleri ile ancak XIX. yüzyılda sürekli iskan sahası haline gelerek, kentle bütünleşebilmiştir (Akbulut, 2004, s. 107).

Şekil 3.2: Caferağa, Osmanağa ve Rasimpaşa Mahalleleri (Url-4).

Moda Burnu da denen bir yarımada üzerine yayılan Caferağa Mahallesi, kendi adından ziyade Moda Senti olarak anılmaktadır. Mahallenin doğusunda ise Osmanağa Mahallesi bulunmaktadır.

Bölgenin en önemli özelliklerinden biri erişilebilirliğinin son derece yüksek ve ulaşım imkanlarının çeşitli olmasıdır. Kartal-Kadıköy Metrosu alanın içinden geçmekte olup, hattın ilk istasyonu alanda bulunmaktadır. Deniz ulaşımı da bölge sakinleri için çok

önemlidir. Alanda Beşiktaş, Karaköy, Eminönü, Kabataş ve Adalar vapur iskeleleri yer almaktadır. D-100 (E-5) Devlet Karayolu, Boğaziçi Köprüsü'ne giden ve üzerinde Metrobüs Hattı bulunan O-1 Bağlantı Yolu'na yakınlığı da bölge açısından önemlidir. Ayrıca alanın kuzeyinden geçen Bağdat Caddesi ve Fahrettin Kerim Gökay Caddesi (Minibüs Caddesi) de önemli ulaşım bağlantılarından (Şekil 3.3).

Şekil 3.3: Alanın ana ulaşım ağları ile ilişkisi (Url-4).

Kadıköy ilçe sınırları içerisinde yer alan Caferağa Mahallesi, geçmişten gelen referansları dolayısıyla kendine has bir kimliğe, işlevsel çeşitliliğe ve kullanıcı zenginliğine sahiptir. Zemin kotunda barındırdığı küçük ölçekli ekonomik aktivite çeşitliliği ve canlılığı ile yaşayan bir kent parçası olarak dikkat çekmektedir (Şekil 3.4).

Caferağa'nın tarihi çerçevesi, tarihsel gelişimi ve tarihi özellikleri, İstanbul ve Kadıköy bağlamında ele alınarak bu bölümde irdelenmiştir. Böylelikle Caferağa'nın tarihsel sürekliliği ortaya konarken, İstanbul ve Kadıköy'ün geçirdiği değişimlerden nasıl etkilendiği de ortaya konulmaktadır.

Kadıköy'ün 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra gösterdiği gelişmede özellikle şehirhatları vapurları ve demiryolunun yadsınamaz önemi olmuştur. İstanbul'da 1840'lardan sonra başlayan düzenli vapur seferleri ile şehir çevresinde yer alan ve o zamana kadar şehir yaşantısından soyutlanmış olan Üsküdar, Kadıköy, Adalar ve Boğaziçi köyleri gibi denizaşırı banliyölerin de merkezle ilişkileri artar, yaz-kış oturulan sürekli yerleşmeler haline gelmeye başlar. Demiryolu ise, Kadıköy

örneğinde, yerleşmenin önce hat boyunca, istasyon çevrelerinde noktasal olarak saçaklanmasına, ardından da yeni oluşan ya da mevcut, hatboyu yerleşmelerinin kalabalıklaşıp büyüyerek, nihayet esas yerleşmenin birer semt ve mahallesi haline dönüşmelerine neden olur (Akbulut, 1994, s. 332).

1851 yılında Kadıköy dört mahalleye ayrılır. Bunlar, merkezde yer alan Osmanağa, Kızıltoprak tarafında Tuğlacı, Moda'da Caferağa ve Koşuyolu ile Selimiye'ye kadar geniş bir alanı kaplayan İbrahimağa mahalleleridir (Akbulut, 1994, s. 333).

Şekil 3.4: Caferağa günümüz (Url-4).

Kırım Harbi arefesinde Kadıköy sınırları bugünkü Altıyol'a kadar uzanmaktadır. Bahariye ve Moda'da ise geniş yeşillik ve açık alanların yanısıra bahçe içinde seyrek evler vardır. 1851 yılında Kadıköy dört mahalleye ayrılır. Bunlar, merkezde yer alan Osmanağa, Kızıltoprak tarafında Tuğlacı, Moda'da Caferağa ve Koşuyolu ile Selimiye'ye kadar geniş bir alanı kaplayan İbrahimağa mahalleleridir. 1860' lar civarında Kadıköy çevresinde bazı noktasal gelişmeler görülmeye başlanır. Moda çevresinde de varlıklı gayrimüslim ve Levantenler yoğunlaşmaya başlamışlardır. 1859'da Moda'da Fransız ve Latin Katolik kiliseleri ile Anglikan Kilisesi açılır (Akbulut, 1994, s. 333).

Bu tarihlerde, bazı kaynaklarda 1856, bazılarında 1860 olarak gösterilen büyük bir yangına maruz kalır Kadıköy. Yangın Kadıköy'ün gelişiminde önemli bir dönüm noktası olur (Akbulut, 1994, s. 333). Yangının ardından Kadıköy'de bir ızgara plan uygulaması yapılır. Dönemin anlayışına uygun olarak, çağdaş bir kent formu elde edecek şekilde yer yer 8-10m genişliğinde doğrusal sokaklar açılır ve çarşı içinde yapı

adalarının köşelerinin kırılması yoluyla bugün de mevcut olan meydancıklar oluşturulur. Yangın sonrası, Kadıköy fazla bir büyüme gösteremese de daha düzgün bir yol strüktürü içinde çabuk gelişir (Kuban, 1970, s. 44). O dönemde bir Avrupalı seyyah da bu duruma işaret ederek şöyle der; *"Kadıköy kısa bir süre önce tamamen yanmışken şimdi tıpkı bir Avrupa kenti gibi yeniden inşa edilmekte ve gözle görünür bir biçimde, her ulustan insanların barındığı İstanbul'un en gözde semti olarak gelişmektedir"* (Dethier, 1993, s. 93).

1950'li yıllarda tüm İstanbul gibi Kadıköy'ün de yaşantısını ve çehresini etkileyen iki önemli gelişme vardır. Türkiye'nin girmekte olduğu hızlı kentleşme süreci içinde büyük kentlerin çevrelerinde gecekondu mahalleleri oluşmaya başlamıştır. 1950'lerdeki ikinci gelişme ise Menderes operasyonları olur. Her ne kadar Menderes operasyonları da daha öncekiler gibi ağırlıklı olarak şehrin Avrupa yakasında uygulamaya konulur ve Anadolu yakasında faaliyetler daha sınırlı tutulursa da bu dönemde Kadıköy'de de bir dizi, yeni yol açılması ya da genişletilmesi türünden imar uygulamaları yapılır (Akbulut, 1994, s. 337) (Şekil 3.5).

Şekil 3.5: Caferağa 1946 hava fotoğrafı (Url-4)

Bununla birlikte 1950'li yıllar Kadıköy ve çevresinde az yoğun müstakil ve yer yer bahçeli yapılaşma türünün halen devam ettiği bir dönemdir. Kadıköy'ün özgün karakterini oluşturan bu mekansal yapının dönüşümü ağırlıklı olarak 1960'larda gerçekleşir.

1965 Kat Mülkiyeti Kanunu ile bütün Türkiye'de olduğu gibi Kadıköy'de de az yoğunluklu bir yerleşme deseninin yerini çok yoğun apartmanlara bırakacağı bir sürecin önü açılmış olur. Ancak, Kadıköy'de bu süreci iki önemli faktör belirler (Şekil 3.6). Bunlardan ilki 1955 İstanbul Sanayi Bölgeleri Planı ve 1966 Sanayi Sahaları Planı ile Maltepe, Pendik, Kartal, Tuzla kesiminin sanayi kullanımına açılması sonucu buralarda çalışanların önemli bir kısmının Kadıköy çevresine yerleşmesi, dolayısıyla nüfus ve konut talebinin artmasıdır. Diğeri ise, 1/5000 ölçekli 1972 Bostancı-Erenköy Bölgeleme İmar Planı ile Kızıltoprak-Bostancı arasında yapı yoğunluklarının (emsal 1,8 olarak) arttırılması ve bu yoğunluk artışını destekleyecek şekilde 1973 yılında hizmete giren Boğaz Köprüsü ve çevreyolunun Kadıköy ve çevresini cazip bir konut bölgesi haline getirmesidir (Akbulut, 1994, s. 338).

Şekil 3.6: Caferağa 1966 hava fotoğrafı. (Url-4).

Ancak nüfus artışı Kadıköy'ü aynı zamanda salt bir yatakhane kent olmaktan çıkarmıştır. Özellikle 1960'lar sonrasında Kadıköy'de ticaret ve hizmet sektörlerinin yoğunlaşma göstermesiyle, bu tarihlerden itibaren Kadıköy hızla Sirkeci-Eminönü-Karaköy-Beyoğlu gibi birinci kademe merkezlerin ardından ikinci kademedeki metropoliten alt-merkeze dönüşmüş ve eski semt merkezi özelliklerini yitirmiştir.

1990'larda II. Çevreyolu'nun tamamlanarak Kozyatağı bağlantılarının hizmete girmesi ve Kozyatağı çevresi ile Söğütluçeşme'de ofis kullanımlarının oluşturduğu alt merkezlerin belirmesi Kadıköy'ün metropoliten alt-merkez yönündeki işlevsel ve

fizyolojik dönüşümünü pekiştiren gelişmeler olarak ortaya çıkmıştır. Kadıköy günümüzde nüfus büyüklüğü, ekonomik faaliyet ve imaj açısından İstanbul'un en önemli ilçe ve semtlerinden birisidir. Üretim faaliyetleri daha sınırlı olmasına rağmen ticaret ve hizmet sektörlerindeki yoğunlaşma Kadıköy'ü bugün en önemli metropoliten alt merkezlerden birisi yapmaktadır. Bununla birlikte İstanbul'un çoğunlukla orta ve üst gelir gruplarının ikamet ettiği bir konut alanı kimliğini de korumaktadır.

Caferağa da bu çerçeve içinde konut dokusu ve küçük ölçekli ekonomik aktiviteleri birarada barındıran fiziksel yapısı, sahip olduğu aktivite ve kullanıcı çeşitliliği ile yaşayan bir kent parçası olarak dikkat çekmektedir (Şekil 3.7).

Şekil 3.7: Caferağa 1982 hava fotoğrafı. (Url-4)

3.1.1 Caferağa analizi

Kadıköy ilçesi, yapı bazında incelendiğinde dört farklı kentsel doku görülmektedir. Bunlar; 4-5 katlı, bahçeli, ayırık nizamlı apartman dokusu, 10-15 katlı ayırık nizamlı apartman dokusu, 4-5 katlı avlulu bitişik nizamlı apartman dokusu ve 2-3 katlı, bitişik nizamlı dokulardır (Şekil 3.8).

Bu dokulardan biri olan Caferağa bölgesinde yol-ada-parcel düzeninde bitişik düzen yapılaşma tarzı hakimdir. Hakim yapılaşma incelendiğinde, parsel ölçeğinde inşa edilmiş, avlulu bitişik nizamlı ve ortalama 4-5 katlı konutlardan oluşan bir düzen görülmektedir (Şekil 3.9).

Şekil 3.8: Kadıköy kent dokusu (Fikirtepe Kentsel Tasarım Çerçevesi, 2014).

Caferağa’da, alan kullanımının dağılımı incelendiğinde konut+ticaret alanlarının yaygın olduğu görülmektedir. Küçük ölçekli ekonomik aktiviteler bölgenin en önemli ticaret akslarından olan Moda Caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda Bahariye ve Mühürdar caddeleri üzerinde de bu kullanım şekline rastlanılmaktadır. Alanın diğer bölgelerinde yer yer konut yerleşimleri bulunduğu gözlenmektedir.

Kentsel avlulu blok tipolojisi hem başarılı bir şekilde cadde, sokak, avlu, iç bahçe gibi açık alanları, hem de oluşturduğu kentsel örüntü içerisinde parkları, meydanları vb. kentsel nişleri tanımlamaktadır. Farklı nitelikte caddeler ve sokaklar yaya ve araç trafiğinin birlikteliğine elverişlidir. Genellikle kısa bloklardan oluşan alanın geçirgenliği yüksektir (Şekil 3.10). Yeşil miktarı ve sosyal donatı alanlarının dengeli dağılımı da alanın göze çarpan özelliklerindendir (Şekil 3.11).

Şekil 3.9: Caferağa kent dokusu (Yavuz, 2015).

Şekil 3.10: Caferağa yol ağı (Yavuz, 2015).

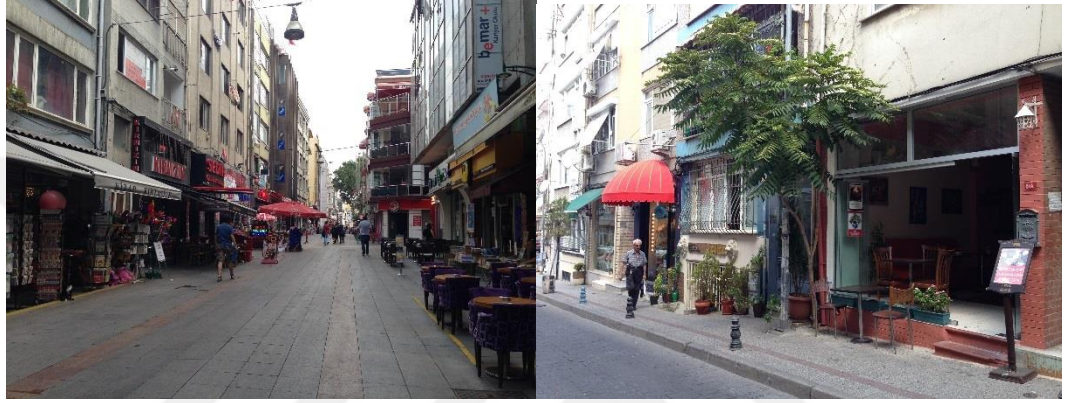

Şekil 3.11: Yeşil alan ağı (Yavuz, 2015).

Caferağa bölgesi, canlı ve yaşayan kentsel bir parça olarak dikkat çekmektedir. Yol-ada-parcel düzeninde bitişik düzen yapılaşma, bloklar ve kentsel açık alan ilişkisi incelendiğinde, küçük ölçekli kentsel ekonomik aktivitelerin barınabilmesi için uygun Bloklar ve kamusal alan arasındaki geçişte yer alan ekonomik aktiviteler alanın kamusallığını olumlu yönde etkileyerek, yaşayan bir kentsel parça olmasını sağlar. Bölgede bulunan küçük ölçekli kentsel ekonomilerin barındırdığı canlılık ve çeşitlilik üzerinde oldukça önemli bir etkisi olduğu görülmektedir (Şekil 3.12).

3.1.2 Çalışma alanı analizi

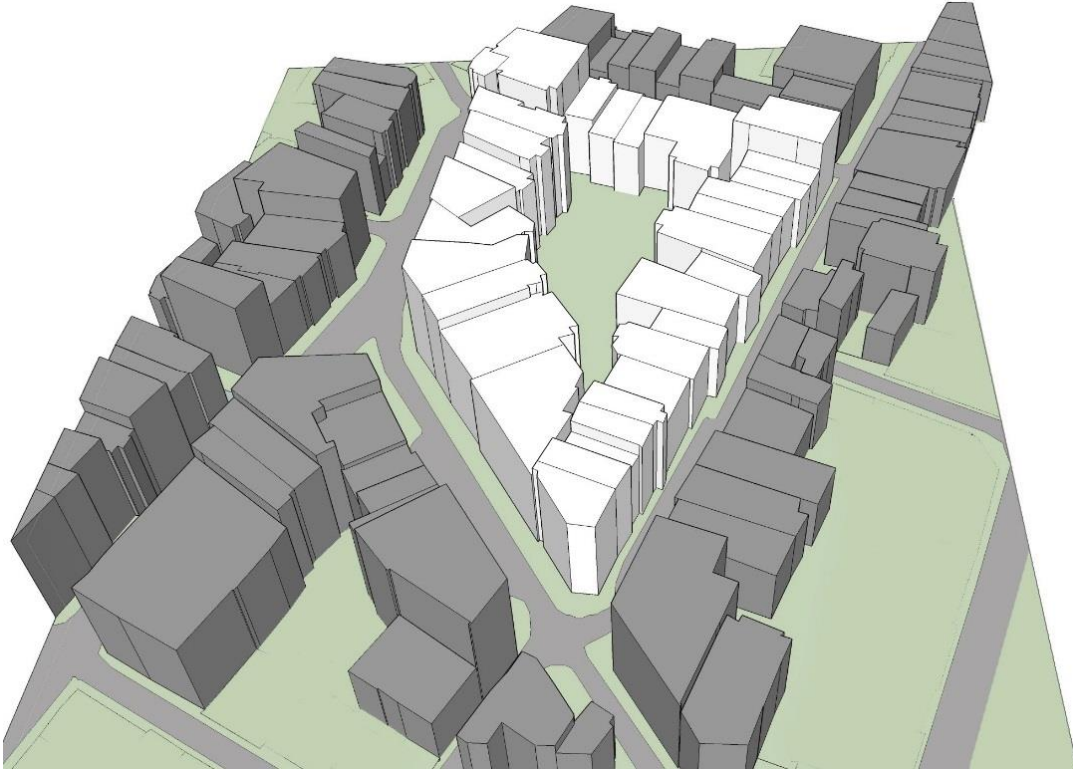
Çalışma alanı Moda Caddesi, Dr. Esat Işık Caddesi, Kadife Sokak ve Halis Efendi Sokak tarafından çevrelenen yapı adasını kapsamaktadır. Farklı nitelikte cadde ve sokaklar tarafından çevrelenen blok, farklı binalardan ve yoğunluklardan meydana gelmektedir (Şekil 3.13 ve 3.14). 5m, 8m ve 15m genişliklerine sahip sokak ve caddeler tarafından çevrelenen blok, 12,50 m, 15,50 m ve 18,50 m olmak üzere farklı yüksekliklerine sahip yapılardan oluşmaktadır. Farklı büyüklüklere sahip küçük ölçekli parseller ve binalar bloğu meydana getirmektedir. Farklı yaşta ve durumda binalar karışık halde bulunmaktadır (Şekil 3.15 ve 3.16).

Şekil 3.12: Caferağa’da küçük ölçekli ekonomiler (Yavuz, 2015).

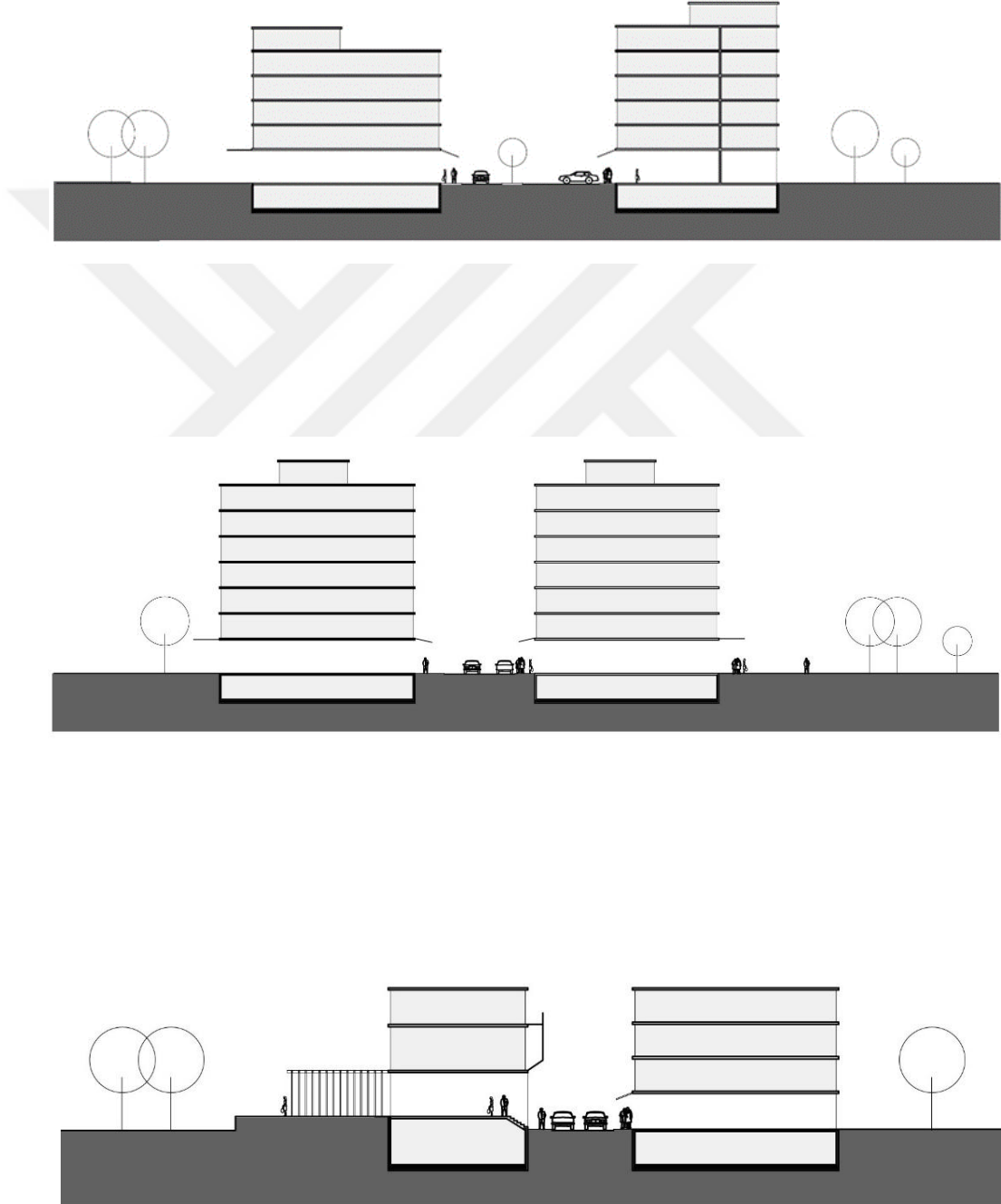

Şekil 3.13:Çalışma alanı (Yavuz, 2015).

Şekil 3.14: Çalışma alanı (Yavuz, 2015).

Blok, barındırdığı işlevsel çeşitlilik nedeniyle canlı bir yapı adası olarak dikkat çekmektedir. Kafeler, barlar, dükkanlar, yaratıcı enstitüler barındırdığı küçük ölçekli ekonomik aktivitelerdendir. Kafeler sokağa ve avluya taşar ve cepheleri sokağa tümüyle açılarak, sokak bir anlamda içeri çekilir. Aynı zamanda blok barındırdığı ekonomiler sayesinde 24 saat yaşayan bir mekan olarak dikkat çeker (Şekil 3.17).

Şekil 3.15: Çalışma alanı sokak kesitleri (Yavuz, 2015).

Şekil 3.17: Küçük ölçekli ekonomiler, blok, cadde ilişkisi (Yavuz, 2015).

3.2 Batı Ataşehir

Ataşehir, İstanbul Metropolen alanının Anadolu Yakasında birinci ve ikinci boğaz köprüleri çevre yollarının kesiştiği kavşak çevresinde, gelişme potansiyeli yüksek bir alanda konumlanmaktadır (Şekil 3.18). Ataşehir ilçesinin güneyinde Maltepe, batısında Kadıköy, kuzeybatısında Üsküdar, kuzeyinde Ümraniye, kuzeydoğusunda Çekmeköy ve doğusunda Sancaktepe ilçelerine komşudur. İlçe nüfusu 408.986'dır ve sınırları dahilinde toplam 17 mahalle bulunmaktadır.

Şekil 3.18: Batı Ataşehir'in İstanbul içindeki konumu (Kaynak: 1/1000 Ölçekli Fikirtepe ve Çevresi Uygulama İmar Planı).

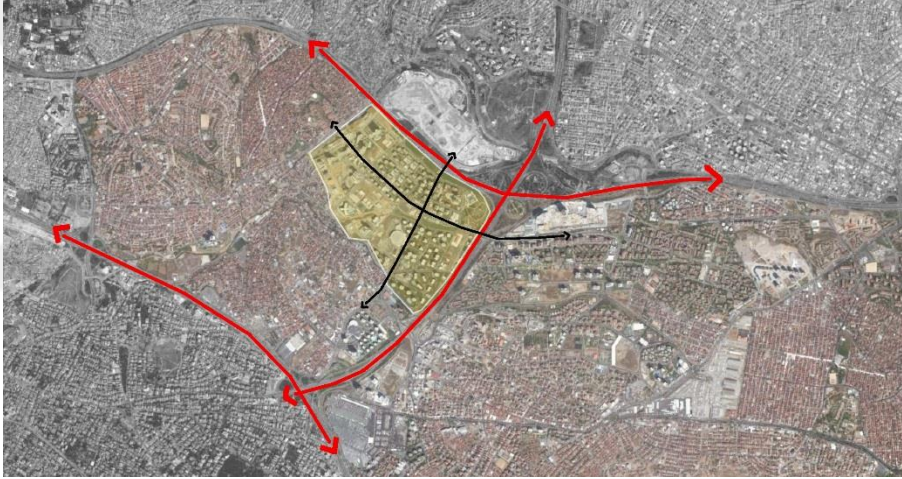
Şehir merkezine yaklaşık 12 km yarıçaplı bir uzaklıkta bulunan Ataşehir arazisi, güneyindeki Ankara asfaltına 800 m Kadıköy Merkezine 9 km uzaklıkta yer almaktadır. Arazinin ortasından geçen E-6 (TEM) Karayolu ise bölgeyi doğu ve batı olarak ikiye ayırmaktadır (Şekil 3.19).

1. ve 2. Boğaz köprülerinin çevre yolları Ataşehir alanı içerisinde bir kavşakta birleşmekte ve Anadolu Otoyolu olarak devam etmektedir (Şekil 3.20). Alanın içinden geçen İhlamur Sokak, Batı Ataşehir bölgesinin kuzeyinde planlanan İstanbul Finans Merkezi ile bağlantı sağlamaktadır (Şekil 3.21).

Ataşehir'in bugün üzerinde kurulduğu arazi, 1912 yılında Karaman Çiftliği adı ile bilinen 6 bin 500 dönümlük bir alanı kapsamaktadır. 1950 yıllarında göçmenlere tahsis edilen arazinin ilk sahiplerinden olan özel bir şahıs, kullanıcılarla işbirliği yaparak ve bu araziye göstererek toplu konut yapılmasını önermiştir.

Şekil 3.19: Ataşehir ilçesi ve Batı Ataşehir (Url-4).

Şekil 3.20: Alanın ana ulaşım ağları ile ilişkisi (Url-4).

Şekil 3.21: Batı Ataşehir günümüz (Url-4).

Daha sonra yapı kredi bu alanı ipotek etmiştir. Bu arazinin sahibi olan özel şahısla arazide payı olan diğer bir özel şahıs beraber kooperatif kurmuşlardır. Bununla beraber yan şirketler de kurulmaya başlamıştır. 1977’de bu arazide ilk defa toplu konut işine girilmiştir. Ama bu işe girilirken bu özel şahıslar, mülkiyetin kendilerine ait olduğunu ispatlayamamışlardır. Kooperatifinde iyi gitmemesi üzerine arazi, hazineye devredilmiştir. 1980 yılında da bu arazinin, Toplu Konut yapılması koşulu ile Anadolu bankasına devredilmesine karar verilmiştir. % 6,4 hissesi bulunan Yapı Kredi ve diğer birkaç şirketinde mülkiyete katılmasıyla, bu arazi hisseli mülkiyet haline gelmiştir (Yalçın, 1995) (Şekil 3.22).

Şekil 3.22: Batı Ataşehir (Url-4).

1985’te toplu konut projesine başlayan, devlet bankası Anadolu Bankası ile birleşip, Emlak Kredi Bankası adını alan Emlak Bankası, uluslararası bir banka olduğu için bir inşaat şirketi olan Eska ile anlaşıp 1989 yılında o zaman adı Anatepe olan bu arazide 850 konutla toplu konut uygulamalarına geçilmiştir. Yapılan konutların yarısı satılması için Emlak Bankası’na, 15 konut da emlakçılara verilmiştir (Yalçın, 1995). Emlak Bankası o dönemdeki konut geliştirme projeleri kapsamında, ilk önce ismini "Anatepe uydu kenti" olarak belirlediği bu arazinin 1800 dönümlük kısmını, Eska, Tekfen, Eltes ve Baytur isimli inşaat şirketlerinin projelerine açtı. Emlak Bankası’nın 1988 sonrası dönemde yürüttüğü projelerin en büyüklerinden olan ve önceleri ‘Anatepe Uydukent Projesi’ olarak bilinirken daha sonra ‘Ataşehir’ adıyla anılan proje, ödenmemiş sermaye borcuna mahsuben 23.913.685.750 TL bedelle Anadolu

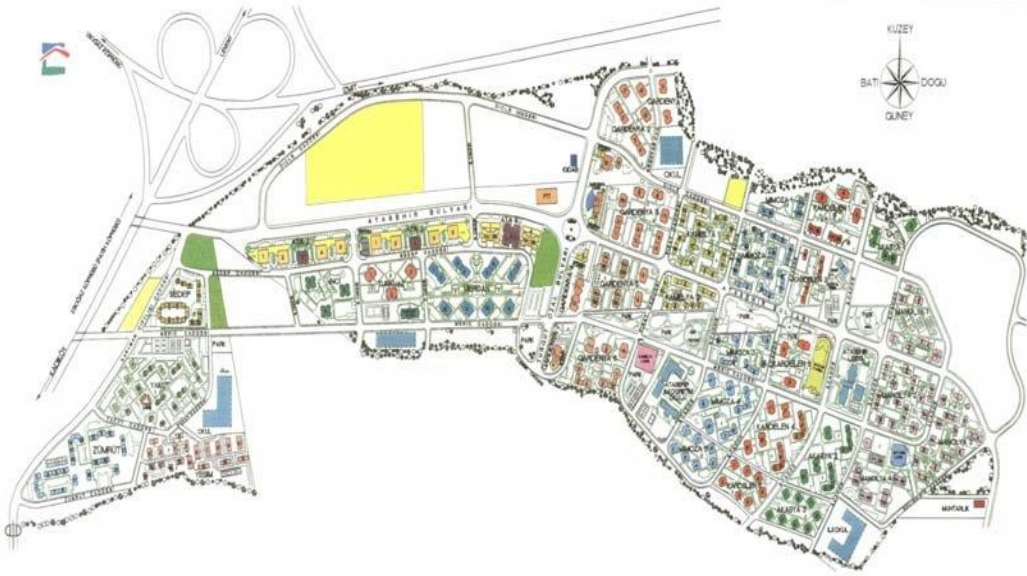
Bankası'na devredilmiş; daha sonra da projeyi imzalanmış yapım sözleşmeleri kapsamındaki tüm hak ve sorumlulukları ile Emlak Bankası devralmıştır (Güvenç ve Işık, 1999).

1989 başlarından 1992 yılı ortalarına dek geçen dönemde, projede çeşitli sorunlarla karşılaşmış ve büyük çaplı kaynaklar aktarılmasına rağmen belirgin bir ilerleme kaydedilmemiştir. Banka kaynakları üzerinde önemli baskılar yaratan proje, daha sonra 1992 yılı ortalarından itibaren Yönetim Kurulu'nun kararlı tutumu sayesinde düzelme yoluna girmiştir. Ataşehir projesi açısından dönem noktası sayılabilecek 7.2.1992 tarihli Yönetim Kurulu toplantısında projenin bankaya 'olağanın ötesinde iş yükü getirdiği' vurgulanarak, proje kapsamındaki sözleşmelerin yenilenebilmesi için Genel Müdürlüğe yetki verilmesiyle birlikte projedeki sorunlar çözülmüş ve sonuçta "Anadolu yakasının Ataköy'ü" olarak anılan bir konut çevresi yaratılmıştır. 11. 12. 1992 tarihinde banka üst düzey yöneticileri ile İstanbul Valisi, Emniyet Müdürü ve çok sayıda davetlinin katıldığı bir törenle müteahhit firmalar işbaşı yapmış ve banka Yönetim Kurulu, 'Ataköy ve Bahçeşehir projelerinden esinlenerek projeye Ataşehir' adını vermiştir (Güvenç ve Işık, 1999).

Etap etap inşaatına devam edilen Ataşehir projesinde, oturma ve yaşam ilk olarak 1993 yılı içerisinde başlamıştır. Diğer etap inşaatlarının ve alt yapı çalışmalarının hızla yapımını takiben 1998 yılı sonlarına gelindiğinde, Ataşehir doğu bölgesindeki inşaat çalışmalarının büyük bir bölümü tamamlanmış, bu arada nüfusta hızla artarak her geçen gün popülerliği artan bir yerleşim bölgesi haline gelmiştir (Şekil 3.23). 2001 yılında Emlak Bankasının tasviye edilmesiyle birlikte proje üzerindeki haklar ve yetkiler Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve Emlak Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş.'ye devrolmuştur.

Küreselleşme çarkının finanse ettiği yeni zengin kesim, mimarlık sektörünü hem talepleri ile hem de proje üreticisi özel sektörün oluşumu üzerinden etkilemiştir. Zenginleşen kesim şehirlerde artan çevre kirliliği, güvenlik, trafik sorunu, yoğun nüfus artışı, deprem riski ve şehir merkezinin cazibesini kaybedişi gibi olumsuz sebeplerden dolayı maddî olanaklarının kendilerine sağlayacağı yeni alanlarda yaşamaya yönelmiştir. Artık konut korunma mekanı statüsünden çıkıp prestij yapısı haline getirilmiştir. Güvenlik ilkesinin başı çektiği beklentilere 1999 yılında yaşanan depremin korkusu eklenince binalar lokasyon durumu, çevre düzenlemesine sahip olmaları, sosyal imkânları proje içinde barındırmaları, depreme dayanıklılıkları, kaliteli

malzeme ve işçiliğe sahip olma gibi özellikleri ile diğer projelerden ayırt edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle gecekondular, apartman ve toplu konut inşaatlarının hızla devam ettiği 80'li yılların sonrasında İstanbul konut mimarisinde ortaya çıkan bir olgu da lüks ve korunaklı, güvenli yerleşim alanları olmuştur.

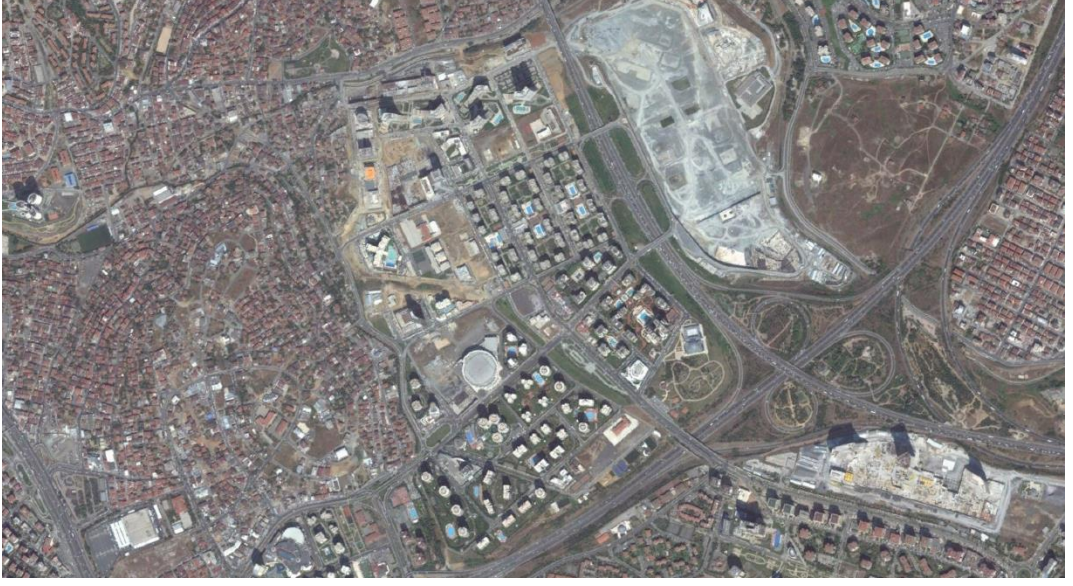

Şekil 3.23: Ataşehir Doğu Bölgesi yerleşim planı (Yalçın, 1995).

Sonuç olarak Ataşehir, İstanbul'un en gözde yerleşim alanlarından biri olmakla birlikte komple boş olan Batı bölgesi proje arazisinin değerlendirilmesi gündeme gelmiş, Emlak Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş. tarafından 2004 ve 2005 yılı içerisinde yapılan ihalelerle birlikte projede daha önceden öngörülen ölçeklere uygun olarak Toplu Konut İdaresi'nin güvencesinde imara açılmıştır. Böylelikle TEM oto yolunun batı tarafında kalan 2800 dönümlük kısmını da Teknik Yapı, Varyap, Ağaoğlu gibi inşaat şirketlerinin proje uygulamasına sunan TOKİ, Türk emlak sektörüne Batı Ataşehir kavramını kazandırmış oldu (Şekil 3.24).

3.2.1 Batı Ataşehir Analizi

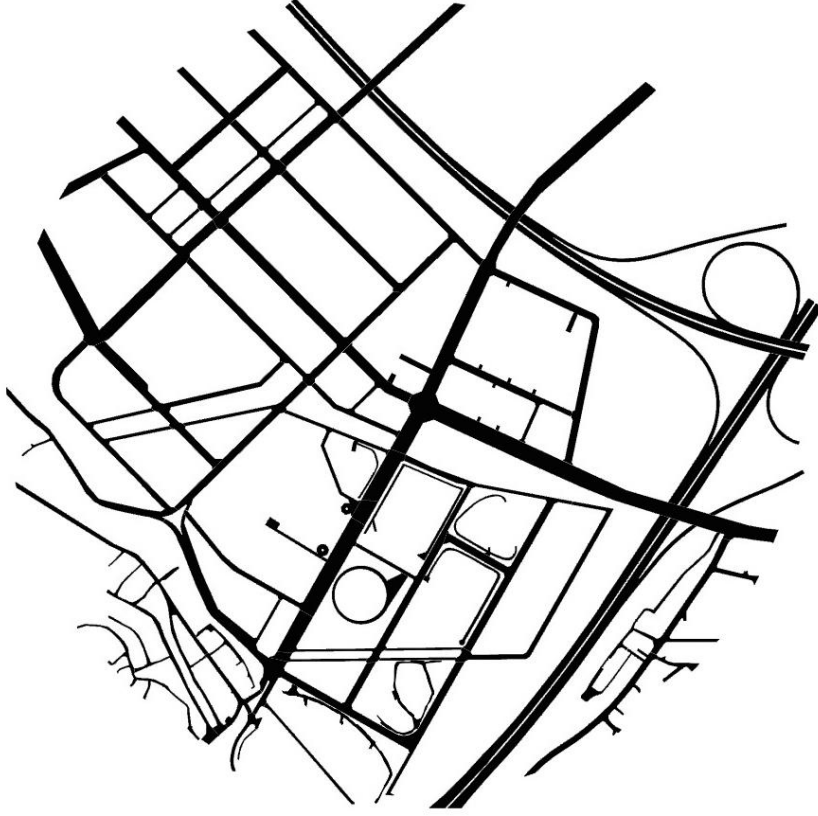
Ataşehir ilçesinde, yapılı çevre incelendiğinde 4-5 katlı, ayırık nizamlı apartmanlar ve 10-15 katlı apartmanlardan oluşan toplu konut siteleri ve yüksek katlı nokta blokların oluşturduğu güvenli siteler görülmektedir. Batı Ataşehir yapılı çevresi ise yüksek katlı nokta bloklardan oluşmaktadır (Şekil 3.25-3.28).

Şekil 3.24: Ataşehir Batı bölgesi yerleşim planı (Url-4).

Şekil 3.25: Batı Ataşehir yapıları çevre (Yavuz, 2015).

Şekil 3.26: Batı Ataşehir ulaşım ağı (Yavuz, 2015).

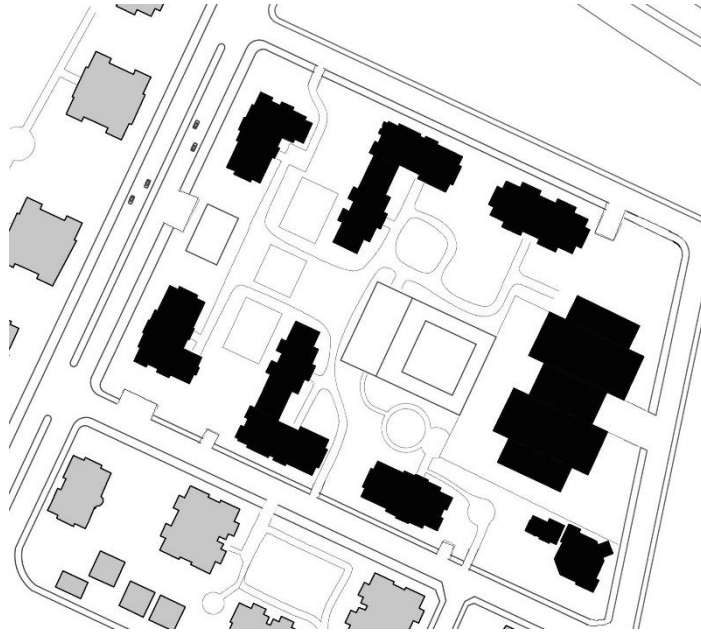
Şekil 3.27: Batı Ataşehir yeşil alan ağı (Yavuz, 2015).

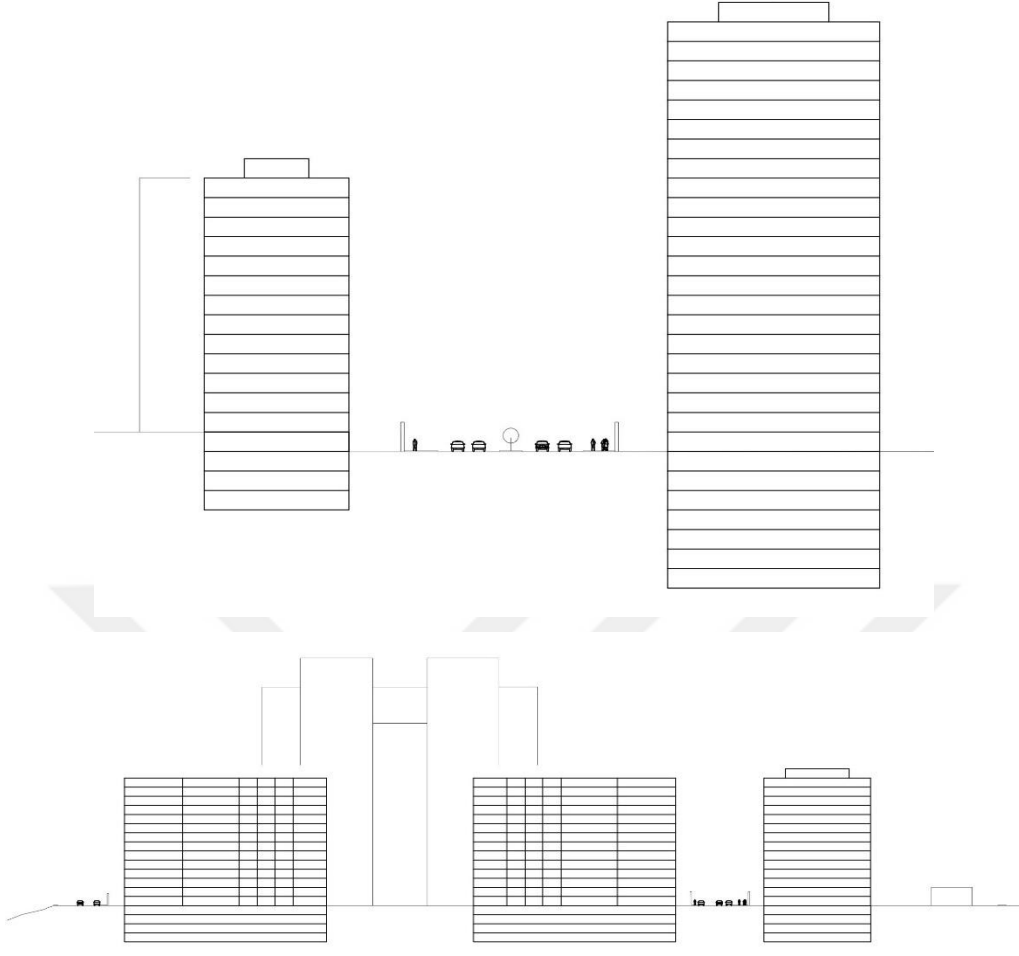
Şekil 3.28: Batı Ataşehir, blok, cadde ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisi (Yavuz, 2015).

3.2.2 Çalışma Alanı Analizi

Çalışma alanı Ihlamur, Fesleğen, Ak Zambak ve Gelincik sokakları tarafından çevrelenen yapı adasını kapsamaktadır (Şekil 3.29). Aynı tip konut bloklarından meydana gelen ada farklı genişliklere sahip sokaklar tarafından çevrelenmektedir. Ada, yüksek katlı yapılardan oluşmaktadır. Parsel boyutu ada boyutu ile aynı olduğundan kaybolmuştur. Bloklar barındırdığı işleve göre konut ve ofis bloğu olarak ayrılmıştır (Şekil 3.30-3.32).

Şekil 3.29: Çalışma alanı (Yavuz, 2015).

Şekil 3.30: Çalışma alanı kesitler (Yavuz, 2015).

Şekil 3.31: Çalışma alanı (Yavuz, 2015).

Şekil 3.32: Göz hizasında çalışma alanı (Yavuz, 2015).

3.3 Bölüm Sonucu

Alan çalışması kapsamında ele alınan Caferağa ve Batı Ataşehir semtlerinde kentsel biçim ve küçük ölçekli kentsel ekonomi ilişkisi değerlendirilmiştir. Seçilen alanlarda doku, blok ve parsel ölçeğinde kentsel biçim analizleri yapılmıştır. Alanlarda göz hizasında incelemeler yapılarak, küçük ölçekli kentsel ekonomi, blok ve kamusal alan ilişkileri değerlendirilmiştir.

Kadıköy ilçesine bağlı Caferağa bölgesinde adalar halinde bitişik düzenli yapılaşma tarzının hakim olduğu söylenebilir. Alan, avlulu bitişik nizamlı ve ortalama 4-5 katlı bir yapı tipolojisine sahiptir. Sahip olduğu bu tipolojinin başarılı bir şekilde cadde, sokak, iç bahçe ve avlu gibi açık alanları, aynı zamanda parkları ve meydanları tanımladığı görülmektedir. Farklı boyutlarda avlulu blokların dengeli dağılımının

görüldüğü alan, sahip olduğu küçük bloklar ile yaya geçirgenliği yüksek bir yerleşimdir. İnsan ölçeğine ve farklı işlevlerin bir arada bulunmasına uygun olduğu görülmektedir. Kentsel örüntünün önemli elemanlarından caddeler ve sokaklar, bloklar tarafından tanımlanan, yaya ve araç birlikteliğine elverişli kamusal mekanlar olarak dikkat çekmektedir. Alana göz hizasında bakıldığında, sokakların ve kaldırımların zemin katların uzantısı olarak kullanıldığı görülmektedir. Kullanılan kent mobilyaları, aydınlatma elemanları ve bitkiler kentsel kamusal mekanın canlılığını olumlu etkilemektedir. Alan sahip olduğu bu nitelikler aracılığıyla canlı bir kent yaşamını barındırmaktadır. Yeşil miktarı ve sosyal donatı alanlarının dengeli dağılımı da alanın göze çarpan özelliklerindendir.

Zemin kotunda farklı işlevlerin birarada bulunduğu, yaşayan bir kent parçası olarak Caferağa, küçük ölçekli kentsel ekonomi açısından oldukça zengin bir alandır. Küçük ölçekli ekonomik aktiviteler bölgenin en önemli ticaret akslarından olan Moda Caddesi üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu cadde üzerinde bulunan kentsel bloklardan çalışma alanı olarak, Dr. Esat Işık Caddesi, Kadife Sokak ve Halis Efendi Sokak tarafından çevrelenen yapı adası seçilmiştir. Farklı nitelikte cadde ve sokaklar tarafından çevrelenen blok, 5m, 8m ve 15m genişliklerine sahip sokak ve caddeleri tanımlamaktadır. Blok, 12,50m, 15,50m ve 16,50m olmak üzere çeşitli yüksekliklerde yapıları kapsamaktadır. Farklı büyüklüklerde küçük ölçekli parsellerden oluşmaktadır. Farklı yaşta ve durumda binalar karışık halde bulunmaktadır. Barındırdığı işlevsel çeşitlilik nedeniyle canlı bir yapı adası olarak dikkat çekmektedir. Zemin katlarında yer alan kafeler, barlar, dükkanlar, yaratıcı enstitüler ve üst katlarında yer alan ofis mekanları barındırdığı küçük ölçekli ekonomik aktivitelerdendir. Kafeler, barlar sokağa ve avluya taşmakta ve cepheleri sokağa tümüyle açılarak, sokak bir anlamda içeri çekilmektedir. Aynı zamanda blok, barındırdığı barlar sayesinde gün boyunca yaşayan bir mekan olarak dikkat çeker.

Ataşehir ilçesine bağlı Batı Ataşehir yerleşiminde, yapılı çevre incelendiğinde yüksek katlı nokta blokların oluşturduğu güvenli siteler dikkat çekmektedir. Tekrara dayalı nokta blok tipolojisi ile kendi içlerinde kapalı bir sistem olarak örgütlenen bu alanlarda açık alanların binalar tarafından tanımlanmadığı görülmektedir. Araç trafiği ve yaya trafiği birbirinden tamamen ayrılmıştır. Serbest duran binalar ve çevrelerindeki diğer binalar arasındaki etkileşim yalnızca küçük yaya yolları aracılığıyla sağlanırken, ana araç trafiği bloğun çevresinden akmaktadır. Bu durum ortak alan oluşumunu engellemiştir. Bloklar barındırdığı işleve göre konut ve ofis bloğu olarak ayrılmıştır.

Farklı kentsel kullanımları dışlayan konut bloklarının kendi içlerinde kapalı bir sistem olarak örgütlenmeleri, kentin zemin kotunda çeşitliliğin ve ekonomik aktivitenin mekanı olan kamusal alanların yerini büyük tanımsız yeşil alanların almasına yol açmıştır. Dolayısıyla, caddelerin kamusallığının azaldığı ve küçük ölçekli kentsel ekonomilerin bloğu terk ettiği görülmektedir.

Çalışma alanı, İhlamur, Fesleğen, Ak Zambak ve Gelincik sokakları tarafından çevrelenen yapı adasını kapsamaktadır. Aynı tip konut bloklarından meydana gelen ada, 26m, 18m ve 15m genişliğe sahip caddeler tarafından çevrelenmektedir. Ada, 45m, 54m ve 75m yüksekliğe sahip yapılardan oluşmaktadır. Parsel ölçeğini aşan yapılaşmada mülkiyet birimleri ada ölçeğine ulaşmış ve kaybolmuştur. Özel ve kamusal mekanlar arasındaki geçişin çok zayıf olduğu bu yerleşimde canlı bir kent yaşamı görülmemektedir.

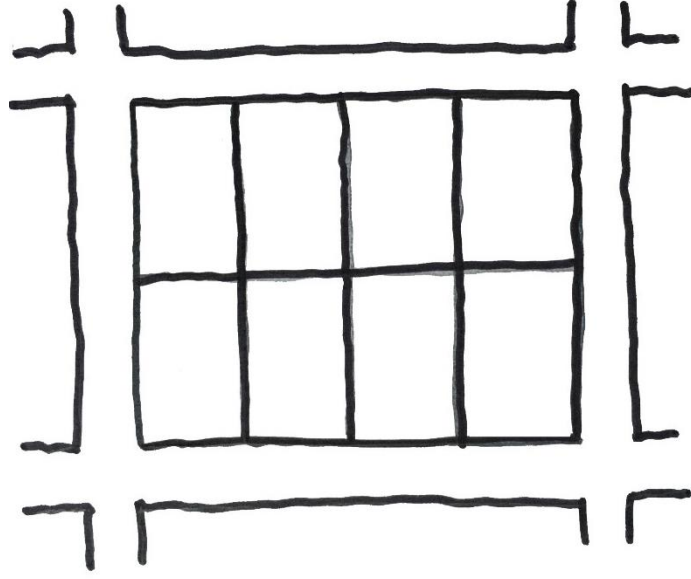
4. KÜÇÜK ÖLÇEKLİ EKONOMİ VE KENTSEL BİÇİM İLİŞKİSİNİN KURULMASINDA İLKELER

Kentte küçük ölçekli ekonomik aktivite ile bağlantılı tüm faaliyetlere olanak sağlamak için uygun mekan gereklidir. Küçük ölçekli ekonomi genellikle özel fiziksel durumlar istemektedir. Yeni ve eski, büyük ve küçük, ucuz ve daha pahalı binalar ve mekanların kullanılabilirliği önemli koşullardandır. Bunlarla birlikte konut, iş ve kamusal mekan ile birlikte farklı aktiviteler arasındaki fiziksel ilişkiler ve bağlantılar önemlidir. Kamusal mekanda ekonomik aktivite ve günlük yaşam aynı zamanda ve yaşam ile çalışma, fikir ve bilgi alışverişi, alışveriş, okulları ve kültürel merkezleri ziyaret etme, izlemek, izlenmek yan yana yer almaktadır. Ekonomik aktivitelerin ve gündelik yaşamın, tüketimin ve üretimin üst üste gelmesi ve bağlantısı için ön koşul, kısa mesafelerde ve fiziksel çevresinde, yüksek yoğunluklu binalar ve kullanımlar, fonksiyonların karışımı, kullanıcıların çeşitliliği, aktivitelerin türleri, hoşgörü, canlılık ve değişebilirlik ile nitelendirilen kentsel blokların içinde ve etrafında iyi işleyen bir kamusal alandır.

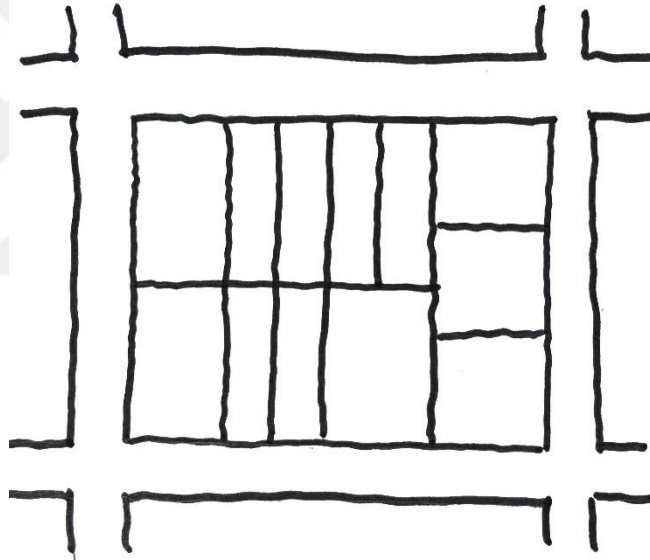
Tez kapsamında öncelikle kentselik kavramı ve bir yerin kentselliğini belirleyen ölçütlerin anlaşılması amacı ile literatür araştırması yapılmıştır. Kentsel mekanın fiziksel yapısı doku, blok ve parsel ölçeğinde irdelenmiştir. Ardından iki yerleşim alanı seçilerek, konu, İstanbul kenti bağlamında ele alınmıştır. Bu alanlar Kadıköy ilçe sınırları içerisinde yer alan Caferağa ve Ataşehir ilçesinin batısında yer alan Batı Ataşehir olarak belirlenmiştir. Farklı yapılaşma tarzlarına sahip bu alanlar ele alınarak, küçük ölçekli ekonomik aktivite, kamusal mekan ve kentsel blok ilişkileri analiz edilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde küçük ölçekli ekonomik aktivite için uygun mekanın sahip olması gereken ilkeler, alan çalışmasından elde edilen analizler ve literatür taramasından gelen veriler ışığında, parsel, blok ve doku ölçeğinde ele alınacaktır.

4.1 Parsel Ölçeğinde İlkeler

- Parseller, binaları ve açık alanları ile birlikte kentin en küçük hücresi olarak kabul edilir. Hücrenin nitelikleri kentsel biçimin güncel ve muhtemel kullanımlarını, şeklini ve yoğunluğunu tanımlar. Bu elemanlar yeni biçimler tarafından fiziksel olarak dönüştürülerek ya da yer değiştirilerek, zamanla farklı sosyal sınıflar tarafından çeşitli şekillerde kullanılabilir. Bina parselleri ve cadde arasındaki diyalektik ilişki dokuyu yaratır ve binaların ikamesi, büyümesi ve değişikliği, kentin evrimini gösteren demografik, ekonomik ve kültürel değişimlere adapte olma kapasitesini barındıran bu ilişkinin sürekliliğindedir. Sakinler tarafından ortaklaşa kullanılan alanlar olan parseller kentsel bloğun yarı-özel alanını oluştururlar. Bu alan kamusal ve özel mekanlar boyunca, sokak ve binalar arasında bir geçiş oluşturur.
- Parsel ölçeğinde yapılaşma, kentsel mekanda çeşitliliğe katkıda bulunarak, kentselliği olumlu yönde etkiler. Kentlerde küçük ölçekli kentsel ekonomilerin barınabilmesi için uygun mekanın sağlanmasına önemli bir koşuldur. Çalışmanın bu bölümünde literatür araştırması ve alan analizleri sonucunda elde edilen veriler ışığında küçük ölçekli ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin kurulmasında parsel ölçeğinde gerekli olan ilkeler açıklanacaktır.
- Kentsel kamusal mekanlar ve parseller arasındaki diyalektik ilişki kentsel dokuyu yaratır. Birbirine bağımlı fakat özgün parseller sırt sırta, her biri yüzünü sokağa vermiş, arkada ortak sınırlara sahip olabilirler. Küçük ölçekli ekonomilerin barınabilmesi için uygun mekanın sağlanmasında, kentin en küçük hücresi olan parsellerin kentsel kamusal mekanlar olan caddeleri tanımlaması önemli bir koşul olarak ifade edilebilir (Şekil 4.1).
- Kentte küçük ölçekli ekonomik aktivitelerin varlığını destekleyen fiziksel ve ekonomik şartların çeşitliliğidir. Parsel boyutlarındaki çeşitlilik barındırdıkları binaların ve kullanımların çeşitlenmesine imkan verir. Büyük parseller ayrılabilir ya da küçük parsellerin birleşmesiyle daha büyük binalar inşa edilebilir ve yeni bina tiplerinin entegrasyonu sağlanabilir. Bu nedenle, cephe ve iç mekan boyutlarında sağladığı çeşitliliğin ekonomik aktivitelerin barınmasında olumlu bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Şekil 4.2).

Şekil 4.1: Kamusal mekan ve parsel ilişkisi (Yavuz, 2016).

Şekil 4.2: Parsel boyutlarındaki çeşitlilik (Yavuz, 2016).

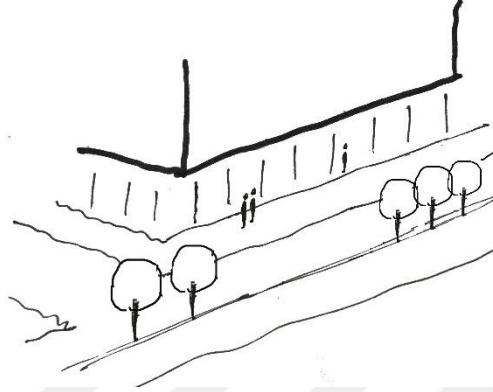
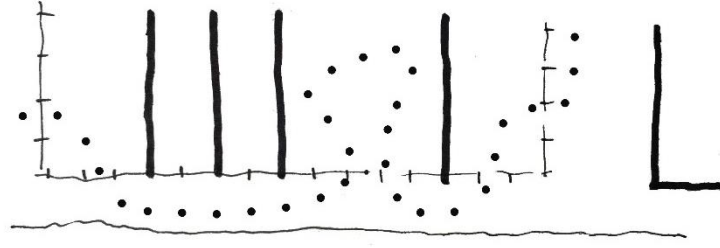
- Parselin ölçüsü, binalar arasındaki ilişki ile birlikte binaların sokak ile ilişkisini de etkiler. Küçük ölçekli, ızgara düzenli parseller ve buna paralel olarak sahipliklerinin çeşitliliği, kullanım ve fonksiyon değişikliklerine karşı canlı kalabilmelerini sağlamaktadır. Bu nedenle küçük ölçekli parsellerin, fiziksel ve ekonomik çeşitliliği sağlayarak ekonomik aktiviteler için uygun mekanın oluşmasında önemli bir etken olduğu söylenebilir.
- Parsellerin genişliği ve derinliği, kullanılan bina türlerini koşullandırır. Dar bir parselde sıra ev ve küçük bir binanın uyum sağladığı görülürken, daha geniş parsellere villalar, müstakil evler, avlulu konutlar ve apartman binalarının karşılık

geldiği görülmektedir. Bu nedenle dar parsellerin çeşitliliğe imkan verdiği görülmektedir. Böylece küçük ölçekli ekonomiler için uygun mekanın sağlanmasında önemli koşullardan olduğu ifade edilebilir.

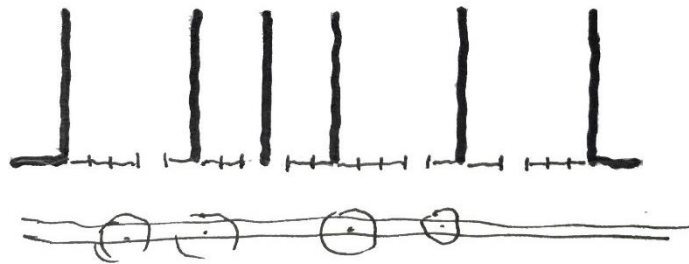
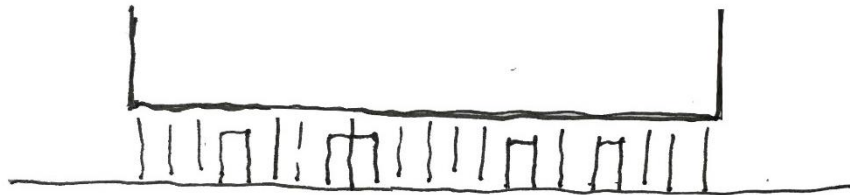
Şekil 4.3: Binaların parseller içindeki konumları (Yavuz, 2016).

- Binalar ve binaların parseller içindeki konumlanışlarının kentsel açık alanları tanımlamasının, kentte küçük ölçekli kentsel ekonomilerin barınabilmesi için uygun mekanın sağlanmasında önemli koşullardan biri olduğu görülmüştür (Şekil 4.3).
- Parseller, caddelerin, blokların ve parsellerin ölçeği ve örüntüsünün yanı sıra, cadde boyunca bina cephelerinin ritmini de belirlemektedir. Kentsel kamusal mekan ve bloğun özel mekanı arasındaki geçişte yer alan zemin kat cephelerinin esnek ve geçirgen olmasının küçük ölçekli kentsel ekonomilerin varlığını olumlu olarak etkilediği görülmüştür. Bina cephelerinin göz hizasında kentte kamusal mekan ve özel mekan arasındaki geçişte yer alarak kentlerin kamusalının önemli ölçüde etkilediği söylenebilir. Cephelerin sahip oldukları geçirgenliğin, kamusal mekandaki yaya akışını bloğun içine taşıyarak, mekanın canlılığını olumlu yönde etkilediği görülür. Ayrıca esnek cephelerin kullanımların değişmesine de olanak tanıdığı görülmüştür (Şekil 4.4).

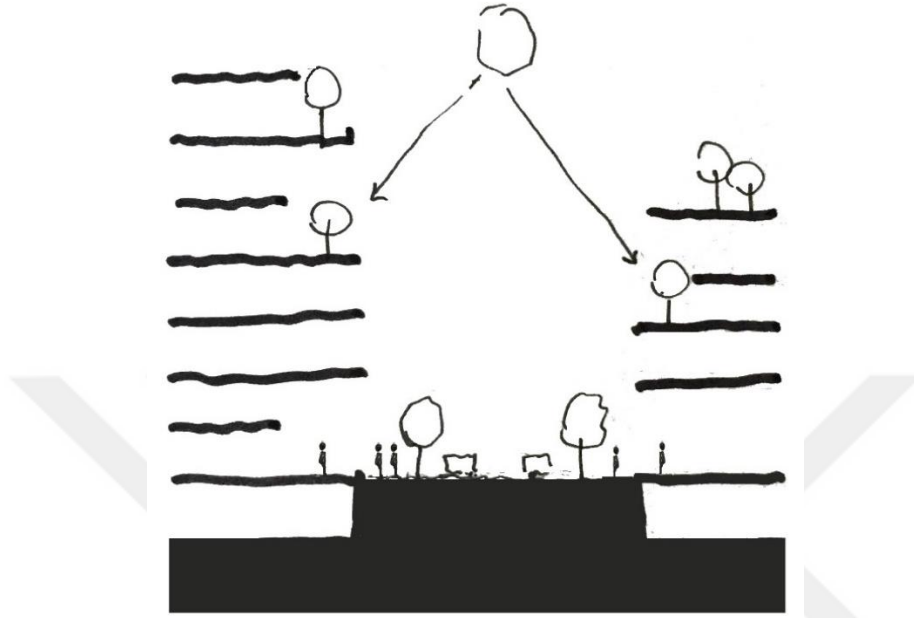
Şekil 4.4: Zemin kat cephelerinin geçirgenliği (Yavuz, 2016).

- Sokağa bakan bina girişlerinin de kamusal alanı canlandırarak, küçük ölçekli kentsel ekonomilerin barınabilmesi için uygun mekanı sağlamada önemli bir etken olduğu görülmüştür. Zemin katlardaki en belirgin açıklıklar olan pencere ve kapıların mekanda yürümeyi cazip hale getirerek, sağladığı canlılık ile küçük ölçekli ekonomilerin sürekliliği için önemli bir koşul olduğu görülmüştür (Şekil 4.5).

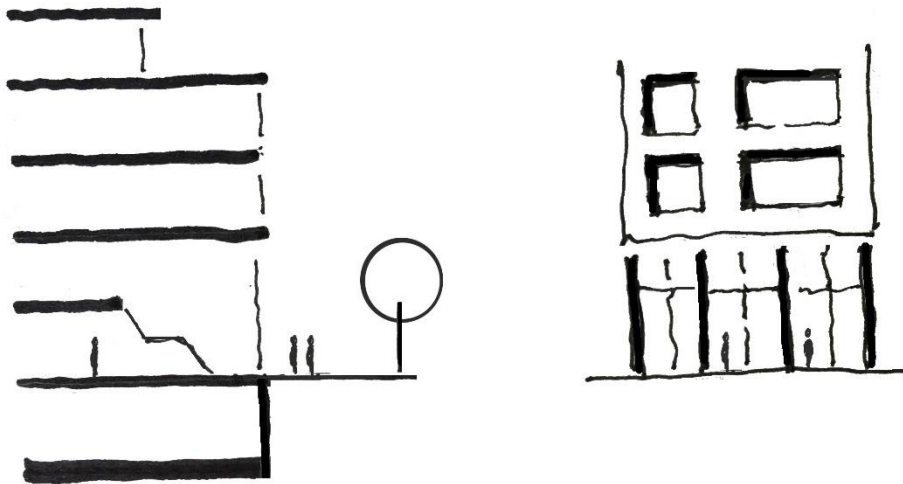

Şekil 4.5: Zemin katlarda açıklıklar (Yavuz, 2016).

- Bloğu meydana getiren binaların yüksekliği, kentsel kamusal mekanın fiziksel konforunu ve canlılığını etkiler. Bu nedenle kentsel boşlukların oranları ve entegre olarak düşünülmesinin küçük ölçekli ekonomiler için uygun mekanın oluşmasında önemli olduğu söylenebilir (Şekil 4.6).

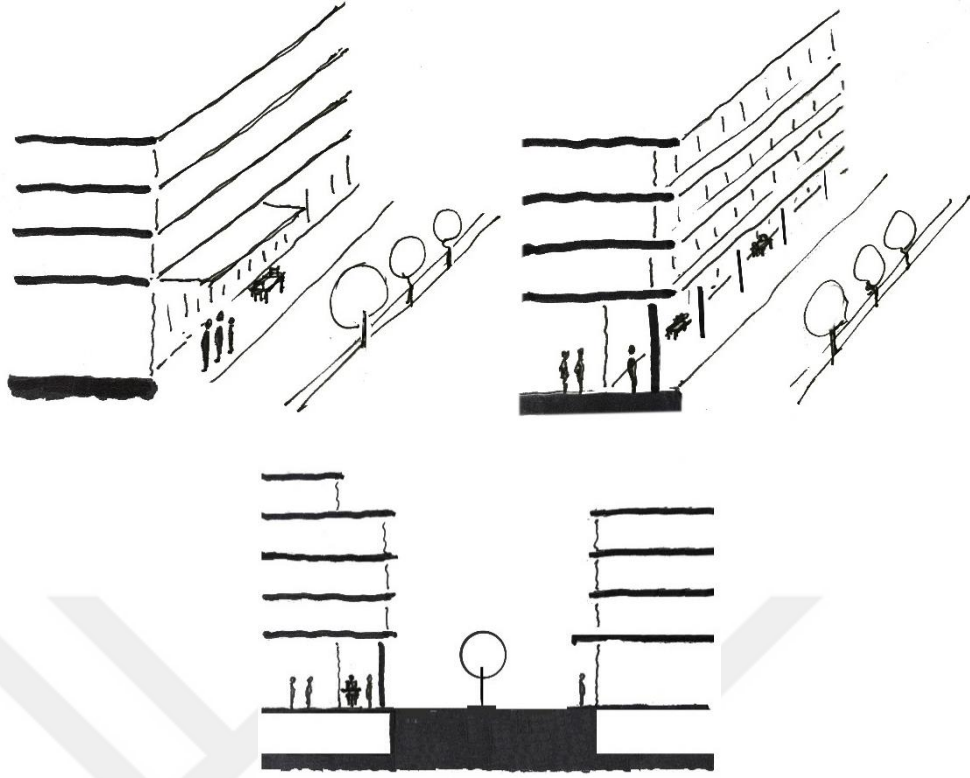

Şekil 4.6: Bina yükseklikleri ve kamusal mekan ilişkisi (Yavuz, 2016).

Şekil 4.7: Zemin kat yüksekliği ve kamusal mekan ilişkisi (Yavuz, 2016).

- Zemin katlar, binaların şehirlerle kesiştiği noktalardır. Zemin kat yüksekliği yeterli gün ışığına sahip olmanın yanısıra farklı kullanımlar için sağladığı esneklik açısından da önemlidir. Zemin katların yüksek olmasının yanı sıra yükseklik açısından esnekliğinin, küçük ölçekli ekonomik aktivitelerin varlığı için olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Şekil 4.7)

Şekil 4.8: Saçaklar, arkadlar ve kamusal mekana etkisi (Yavuz, 2016).

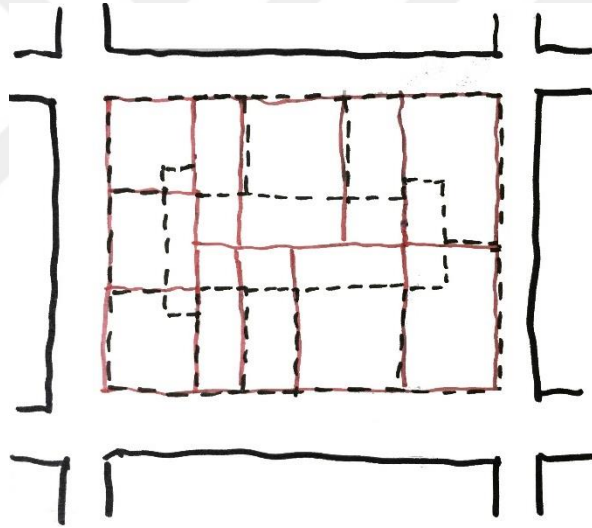
- Saçaklar ve arkadlar kentte bina ve kamusal mekan arasında görsel bağlantıyı, sürekliliği ve insan ölçeğini sağlayan elemanlardır. İç ve dış mekan görülebilirliğini ve kullanımlara ilgiyi artıran bu elemanların, mekanların kullanımını destekleyerek, küçük ölçekli kentsel ekonomiler için uygun mekanın sağlanmasında olumlu bir etkiye sahip olduğu görülmüştür (Şekil 4.8).

4.2 Blok Ölçeğinde İlkeler

- Yapı adalarının örgütlenme biçiminin yeniden değerlendirilmesi, kentte küçük ölçekli ekonomik aktivitelerin barınabilmesi için uygun mekanların sağlanmasında önemlidir. Ancak, kentlerimizde gerçekleşen hızlı kentsel büyüme, mekan çeşitliliğinin ihmal edildiği birbirine benzer yapı adalarının oluşmasına sebep olmuştur. Küçük ölçekli kentsel ekonomilerin yer aldığı zemin katları ve yer yer ofis mekanlarına dönüşmüş üst katları ile parsel bazında üretilmiş ölçekli yapı stoğu yerine, hızlı bir şekilde parsel ve hatta ada ölçeğini aşan büyük ölçekli girişimler geçmektedir. Kapalı olarak ayrışmayı körükleyici özellikte planlanan bu girişimlerin yoğunluk ve yapılaşma değerlerinin planlama ilkeleri açısından kabul edilebilir değerlerin çok üzerinde olması ve yapılaşma tarzı açısından bir kentsel

strüktür ve örüntü oluşturma becerisinden yoksun tipolojilerden oluşmaları ortak özelliklerindendir.

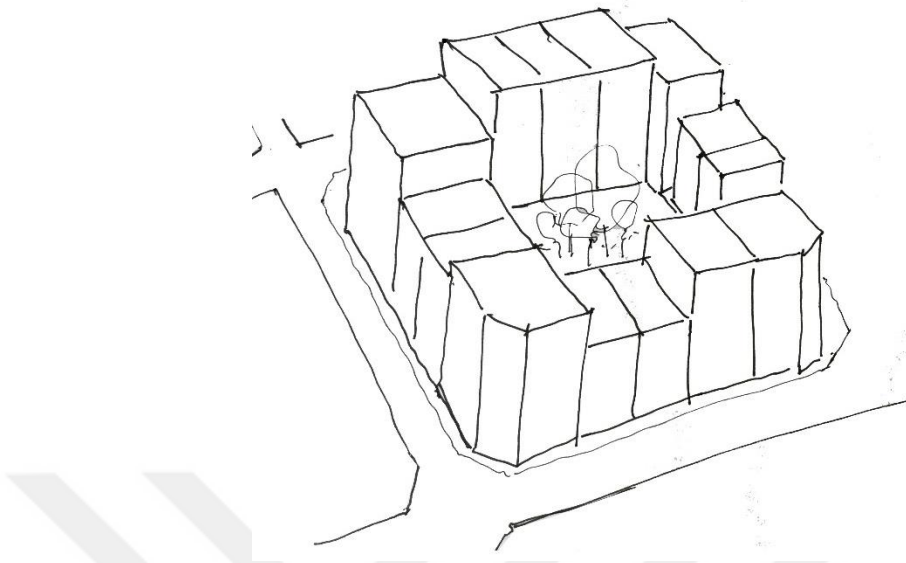
- Küçük ölçekli kentsel ekonomi ve blok ilişkisinin kurulması, kentsel mekanlarda çeşitliliği geliştirerek, kentselliğe katkıda bulunmak amacıyla önemlidir. Çalışmanın bu bölümünde literatür araştırması ve alan analizleri sonucunda elde edilen veriler ışığında küçük ölçekli ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin kurulmasında yapı adası ölçeğinde gerekli olan ilkeler açıklanacaktır.
- Çeşitli büyüklüklerde parsellerden oluşan yapı adalarının küçük ölçekli ekonomilerin barınabilmesi için uygun mekanın sağlanmasında etkili olduğu görülmüştür. Bloğun esnek strüktürünün sakinlerin bireysel yaratıcılığına olanak sağladığı ve böylece blokların zamanla farklılaşarak renkli bir sokak manzarası ortaya çıkarmaktadır. Bir yerin atmosferini değiştiren bu özellik çekicilik ve alışveriş için temel ilkelerdendir (Şekil 4.9).

Şekil 4.9: Bloğu oluşturan parsel boyutlarında çeşitlilik (Yavuz, 2016).

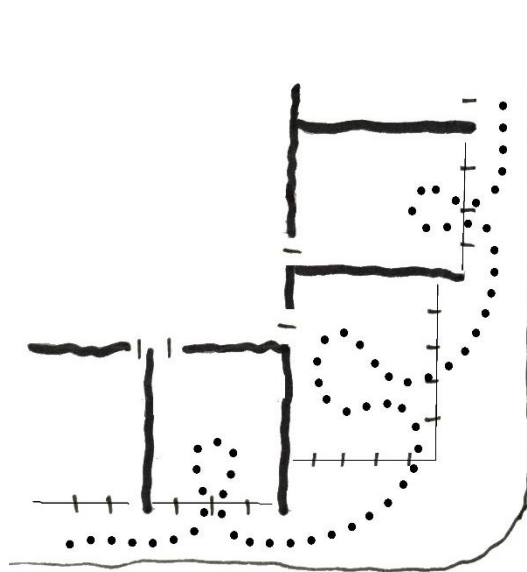
- Küçük ölçekli kentsel ekonomilerin barınabilmesi için önemli koşullardan birinin de yapı adasının, farklı binalar ve yoğunlukları barındırması olduğu söylenebilir. Bina ve kullanımların yüksek yoğunluğu ve fonksiyonların karışımı, kullanıcı ve aktivite türlerinin çeşitliliğini olumlu yönde etkiler. Böylece avlular ve bahçeler, dükkanlar ve küçük atölyeler ile bir arada varolabilir ve çeşitli fonksiyonlar yanyana yer alabilir (Şekil 4.10).
- Blok binalardan, binalar kullanımlardan uzun yaşar. Eski ve yeni bina çeşitliliğini barındıran bloklar bulundukları çevrenin renkli bir manzara kazanmasını sağlar.

Bu özelliğin kentsel kamusal mekanın canlılığını olumlu etkilediği ve küçük ölçekli ekonomiler için uygun mekanı sağladığı görülmüştür.

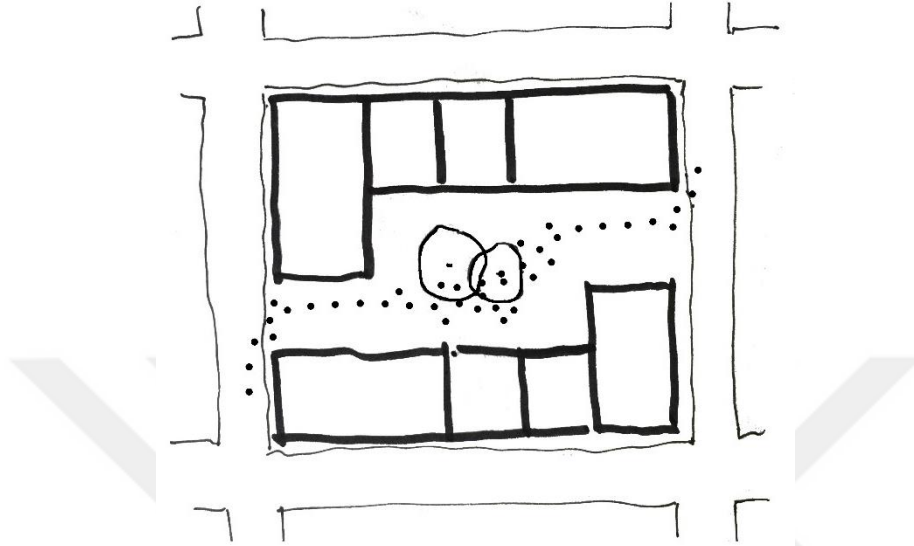
Şekil 4.10: Farklı binaları ve yoğunlukları barındıran blok (Yavuz, 2016).

- Blok köşeleri iki kenarından da erişilebilir mekanlar olması nedeni ile küçük ölçekli kentsel ekonomiler için avantajlı bir konuma sahip olduğu söylenebilir. Birçok köşe ve kullanıcılar için çeşitli rotalar sağladığı izlenmiştir. Bununla birlikte bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Arka alanı ya hiç yoktur ya da çok küçüktür. Özel kullanımlar ve büyüme için uygun olmaması ve binaların yönelmesine bağlı olarak dar arka cephesinden yetersiz doğal ışık alması dezavantajlarından sayılabilir (Şekil 4.11).

Şekil 4.11: Blok köşelerinin erişilebilirliği (Yavuz, 2016).

- Küçük ölçekli kentsel ekonomiler için uygun mekanın sağlanmasında önemli bir diğer koşulun bloğu çevreleyen binaların ön cephelerinin caddeleri, arka cephelerinin ise kamusal erişime imkan tanıyan açık avluları tanımlaması olduğu görülmüştür (Şekil 4.12).

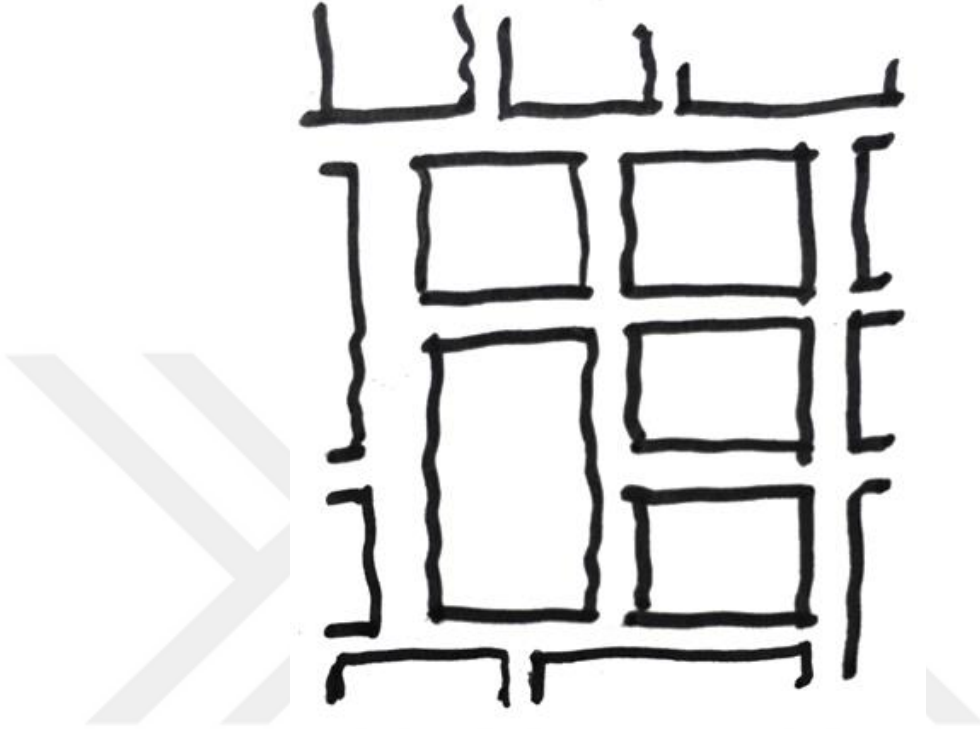
Şekil 4.12: Avlunun kamusal erişime imkan tanınması (Yavuz, 2016).

4.3 Doku Ölçeğinde İlkeler

Kentte hakim yapılaşma düzeni, küçük ölçekli kentsel ekonomilerin barınabilmesi için uygun mekanların sağlanmasında önemli bir etkindir. Çalışmanın bu bölümünde küçük ölçekli ekonomi kentsel biçim ilişkisi kurulmasında doku ölçeğinde gerekli olan ilkeler ortaya konacaktır.

- Yapı adalarının kısa olması, yani sokaklar ve köşe dönme fırsatlarının sıklığı küçük ölçekli ekonomiler için uygun mekanın sağlanmasında önemli koşullardandır. Kısa bloklar kullanıcılar arasında girift bir çapraz kullanım dokusu yarattıkları için değerlidir. Sokak sayısının artması, kullanım akışkanlığını sağlayarak ekonomik canlılığa katkıda bulunur. Aynı zamanda artan cepheler ve köşe sayısı ekonomik aktivitelerin barınabilmesi için elverişli mekanlar olmaktadır (Şekil 4.13).
- Gridler bloğun cephesini artırarak, kentsel ekonomik kullanım alanını artırır.
- Eşit gridler eşit olmayan blokların üretilmesine yol açar. Gridlerin iki boyutlu düzeni üç boyutta önemli bir özgürlük sağlar ve bu farklı yükseklik ve kullanımlara sahip binaların çeşitliliğine imkan tanır.

- Sabit gridler çeşitli hareket örüntüleri sağlar. Cephelere benzer şekilde sabit gridler de esnek bir entegrasyona izin verir ve çeşitliliği destekler. Yaya yollarına bir noktadan diğerine giderken farklı alternatifler sunarak kullanım akışkanlığını sağlar.

Şekil 4.13: Sokaklar ve köşe dönme fırsatları (Yavuz, 2016).

- Sokaklar, meydanlar ve avlular bloklar tarafından tanımlanmalıdır. Sokak dokusu, blokların altlığını oluşturur ve bu blokların arasında kamusal alanlar ve hareket kanalları veya kamusal mekân ağı bulunur. Yapı adaları mekânı veya mekân yapı adalarını tanımlayabilir.
- Sokaklar ve caddeler, araç ve yaya birlikteliğini destekleyecek şekilde tasarlanmalıdır. Dar sokaklar, araç hızının yavaşlamasını sağlar. Bu kentsel mekanın yürünebilirliğini olumlu yönde etkiler ve yaya yoğunluğunun artmasına neden olur. Yaya yoğunluğunun yüksekliği küçük ölçekli ekonomilerin varlığı için önemli şartlardandır.
- Yaya yollarının fiziksel yapısı yaya yoğunluğunu ve küçük ölçekli ekonomik aktivite varlığını etkiler. Kaldırımlar yaya yollarına rahatlık ve güvenlik hissi vermelidir. Oturma elemanları, bitkiler ve aydınlatma elemanları kentsel mekanın çekiciliğini olumlu yönde etkiler.

- Farklı yaşta ve durumda binalar karışık halde olmalı, eski binaların oranı da üretmeleri gereken ekonomik kazançta çeşitlilik sağlamaya yetmelidir. Bu karışım sıkı düzen olmalıdır.

4.4 Bölüm Sonucu

Çalışmanın bu bölümünde kentsel biçim ve küçük ölçekli ekonomi ilişkisinin kurulabilmesi için gerekli ilkeler, alan çalışmasından elde edilen analizler ve literatür taramasından gelen veriler ışığında, parsel, blok ve doku ölçeğinde ortaya konmuştur.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Son yıllarda kentlerimizde üretilen fiziksel çevreler incelendiğinde, salt niceliksel değerlendirmeler ışığında ele alındığı söylenebilir. Konut bloklarının kendi içlerinde kapalı bir sistem olarak örgütlendikleri ve kentin zemin kotunda çeşitliliğin ve ekonomik aktivitenin mekanı olan kamusal alanların yerini büyük tanımsız yeşil alanların aldığı görülmektedir. Kentte önemli çeşitlilik üreticilerinden olan küçük ölçekli kentsel ekonomiler yaşayan ve sürdürülebilir kentsel çevrelerin en önemli koşullarındandır. Kentsel biçim ve küçük ölçekli kentsel ekonomi ilişkisine yapılacak vurgu, nitelikli kentsel çevrelerin üretiminde yol gösterici olması açısından önemlidir. Bu nedenle çalışmanın temel hedefi kentsel biçim ve küçük ölçekli kentsel ekonomi ilişkisinin araştırılmasıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde çağdaş kent söyleminde önemli bir yer tutan kentsellik kavramı üzerinde durulmuş, kentsel mekanın fiziksel yapısı parsel, blok ve doku ölçeğinde ele alınmıştır. Küçük ölçekli kentsel ekonomileri barındırabilen kentsel fiziksel yapının niteliklerinin anlaşılabilmesi amacıyla, küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel morfoloji ilişkisi irdelenmiştir. Bu incelemenin ardından ikinci bölümde, iki farklı yapılaşma düzenine sahip alan seçilerek, kentsel örüntü, yeşil alan sistemi ve ulaşım ağı analizleri aracılığıyla kentsel morfolojik yapıları ele alınmış, küçük ölçekli kentsel ekonomi, kamusal mekan ve blok ilişkileri değerlendirilmiştir. Kuramsal çalışma ve ardından alan çalışması ile elde edilen veriler ışığında çalışmanın üçüncü bölümünde, küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin kurulmasında gerekli ilkeler parsel, blok ve doku ölçeğinde ortaya konmuştur.

Küçük ölçekli kentsel ekonomiler kentin zemin kotunda bloğun özel mekanı olan konut ve kentsel kamusal mekanlar olan caddeler arasındaki geçişte yer alırlar. Yarattıkları canlılık ve çeşitlilik ile kentlerin kamusalına önemli ölçüde katkı sağlayan küçük ölçekli kentsel ekonomiler ile bağlantılı tüm faaliyetlere olanak sağlamak için uygun mekan gereklidir. Küçük ölçekli kentsel ekonomiler genellikle özel fiziksel durumlar istemektedir. Yeni ve eski, büyük ve küçük, ucuz ve daha pahalı binalar ve mekanların kullanılabilirliği, bunlarla birlikte konut, iş ve kamusal mekan

ile birlikte farklı aktiviteler arasındaki fiziksel ilişkiler ve bağlantılar önemlidir. Kamusal mekanda ekonomik aktivite ve günlük yaşam aynı zamanda ve yaşam ile çalışma, fikir ve bilgi alışverişi, izlemek, izlenmek yan yana yer almaktadır. Ekonomik aktivitelerin ve gündelik yaşamın, tüketimin ve üretimin üst üste gelmesi ve bağlantısı için ön koşul, kısa mesafelerde ve fiziksel çevresinde, yüksek yoğunluklu binalar ve kullanımlar, fonksiyonların karışımı, kullanıcıların çeşitliliği, aktivitelerin türleri, hoşgörü, canlılık ve değişebilirlik ile nitelendirilen kentsel blokların içinde ve etrafında iyi işleyen bir kamusal mekandır.

Kuramsal çalışma ve ardından alan çalışması ile elde edilen veriler ışığında belirlenen, küçük ölçekli kentsel ekonomi ve kentsel biçim ilişkisinin kurulmasında gerekli parsel, blok ve kent ölçeğinde ilkeler, nitelikli kentsel çevreler üretiminde yol gösterici olması açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Agnew, J., Mercer, J., Sopher, D.** (1984). *The City in Cultural Context*. Routledge Library Editions: The City New York.
- Akbulut R.** (1994). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e İstanbul ve Kadıköy Örneklerinde Plan Dinamikleri ve Mekânsal Dönüşümün İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akbulut R.** (2004). *Kentsel tarih araştırmalarında bilgi teknolojilerinin kullanımıyla yeni bir yöntem geliştirilmesi (Kentsel Dönüşümde Kaos Kuramı ve Kadıköy İstanbul Örneği)*. Doktora Tezi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baş, Y.** (2010). *Production of Urban Form, As the Reproduction of Property Relations, Morphogenesis of Yenışehir, Ankara*. Doktora Tezi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Biddulph, M.** (2007). *Introduction to Residential Layout*. Oxford: Elsevier Limited.
- Bingöl, Ö.** (2015). *Yapılaşma Düzeni - Kentsel Açık Alan İlişkisi*, XXI Dergisi.
- Bürklin, T. and Peterek, M.** (2008). *Urban Building Blocks*, Birkhause Verlag AG, Berlin.
- CABE.** (2003). *Protecting Design Quality in Planning*, London.
- Caniggia, G.; Maffei, G.L.** (1979). *Architectural Composition and Building Typology: Interpreting Basic Building*. (Çev.) Alinea Editrice, 2001, Firenze.
- Carmona, M., Heath, T., Oc, T. & Tiesdall, S.** (2003). *Public Places Urban Spaces The Dimensions of Urban Design*. Oxford: Architectural Press.
- CIAM** (1994). *(Milletlerarası Modern Mimari Kongresi), 1969. Atina Anlaşması: Jean Giraudoux'nun önsözü ile. çev. Ayda Yörükhan, yazar: Baskı: Ankara, İmar ve İskan Bakanlığı*.
- Colin Buchanan and Partners and Urban Cultures Ltd,** (2000). *Sunderland Evening Economy Study*. Unpublished consultancy report prepared for Sunderland City Council.

- Conzen, M.R.G.** (1960). *Alnwick, Northumberland: A Study in Town-Plan Analysis*. The Institute of British Geographers Publication, 27, Londra: George Philip.
- Department for Culture, Media and Sport (DCMS).** (1998). *Creative Industries Mapping Document*. London, UK DCMS.
- Department for Culture, Media and Sport (DCMS).** (2010). *Creative Industries Economic Estimates Technical Note*. London: UK DCMS, available at: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+/http://www.culture.gov.uk/reference_library/publications/6622.aspx [accessed online March 2012].
- Dethier, P.A.,** (1993). *Boğaziçi ve İstanbul (19. Yüzyıl Sonu)*. (Çev. Ümit Öztürk). Eren Yayıncılık, İstanbul.
- DoE & DRD.,** (2000) *Creating Places: Achieving quality in residential environments*, İrlanda.
- Doxiadis, C. A.,** (1968). *Ekistics*, Hutchinson Co., London.
- Eren, G.Ş.** (1995). *Role of the Urban Block in the Formation of Urban Form Dialectical Relations Between Wholes and Parts*. (Yüksek Lisans Tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Flew, T.** (2012). *The Creative Industries, Culture and Policy*. Sage, Londra.
- Florida, R.** (2002). *The rise of the Creative Class – and How it's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*. Basic Books. New York.
- Florida, R.** (2005a). *The Flight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent*. New York. Harper Collins Publishers.
- Florida, R.** (2005b). *Cities and the Creative Class*. New York: Routledge.
- Gehl, J.** (2010). *Cities for People*. Island Press, 2010, Washinton DC.
- Güvenç, M. ve Işık, O.,** 1999. *Emlak Bankası 1926-1998*. Emlak Bankası Yayınları, İstanbul
- Grönlund, Bo.** (1997). *The Civitas of Seeing and the Design of Cities - on the urbanism of Richard Sennett*. Introduction to a seminar on Richard Sennett at the Urban Housing Department at the School of Architecture in Copenhagen.
- Harvey, D.** (1997). *Postmodernliğin Durumu*. (Çev.) Sungur Savran, Metis Yayıncılık, 2014, İstanbul.
- Helbrecht, Ilse.** (1998). *The Creative Metropolis. Services, Symbols, and Spaces*. In: International Journal of Architectural Theory 3, H. 1, Electronic

Journal, <http://www.tu-cottbus.de/BTU/Fak2/TheoArch/wolke/Positionen/Helbrecht/helbrecht.html>

- Jacobs, J.** (1965). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı*. (Çev.) Bülent Doğan, Metis Yayıncılık, 2011, İstanbul.
- J. Potts., Dopfer, K.** (2008) *The General Theory of Economic Evolution*. Routledge, Londra.
- Komossa, S.** (2009). *Towards New Architectural and Urban Models; the Dutch Urban Block, Public Domain and City Economy* The 4th International Conference of the International Forum on Urbanism (IFoU) 2009 Amsterdam/Delft The New Urban Question – Urbanism beyond Neo-Liberalism
- Komossa, S.** (2010). *The Dutch Urban Block and the Public Realm: Models, Rules, Ideals*. Vantilt Publishers, 2010, Rotterdam.
- Kostof, S.** (1991). *The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History*. Thames & Hudson Ltd., New York 1999.
- Kuban, D.**, 1970. *İstanbul'un Tarihi Yapısı*. Mimarlık 1970/5. s. 26-48.
- Krier, L.** (1984). *Houses, Palaces, Cities*. Architectural Design, Vol. 54, 7/8, London.
- Krier, L.**, 1990. *Urban Components*. Papadakis, A. ve Watson H. (1990) (ed), New Classicism, Omnibus Edition, Academy Editions, London, s. 96-211. Lees, L.
- Lefebvre, H.** (1996). *Writings on cities*. Selected, translated, and introduced by Eleonore Kofman, Elizabeth Lebas, Blackwell Publishing, Oxford.
- Loretta, L.** (2010). *Planning Urbanity?* Environment and Planning A (Vol. 42, pp. 2302-2308).
- Mikoleit, A.** (2011). *Urban Code: 100 Lessons for Understanding the City*. MIT Press, 2011, Cambridge.
- Montgomery, J.** (1998). *Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design*. Journal of Urban Design Volume 3, Issue 1, pp. 93-116.
- Moudon, A.V.** (1997). *Urban Morphology as an emerging interdisciplinary field*. Journal of Urban Design Vol.1, 3-10.
- Panerai, P., Castex, J., Depaule, J.C., Samuels, I.** (2004). *Urban Forms: The Death and Life of the Urban Block*. Elsevier Architectural Press, 2005, Oxford.
- Stein, C.** (1951). *Toward New Towns for America*. MIT Press, Cambridge.

Spreiregen, P.D. (1965). *Urban Design: The Architecture of Towns and Cities*. New York: American Institute of Architects, Mc-Graw Hill Book Company.

Şentürk, T. (2014). *Kentsel dönüşüm sürecinde imar planı ölçeğinde tasarımın önemi: İstanbul Fikirtepe örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. TDK,

Throsby, David. (2001). *Economics and Culture*, Cambridge University Press, UK.

TDK, (2013). Güncel Türkçe Sözlük. Kasım 5, 2013, <http://tdk.gov.tr>

Urbanity. (2013). *In Merriam Webster Dictionary*. Kasım 5, 2013, <http://merriam-webster.com/definicion/urbanity>.

Urbanity. (2013). *In Oxford Dictionary*. Kasım 5, 2013, <http://oxforddictionaries.com/definicion/urbanity>.

Yalçın, E., 1995. *Ataşehir Uydu Kent Yerleşmesinin Çevre Düzenlemesinin İrdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Walton, D., Lally, M., Septina, H., Taylor, D., Thorne, R., & Cameron, A. (2007). *Urban Design Compendium 1* (2nd ed.) London: English Partnership & Housing Corporation.

Wüst T, (2007). *The urbanity myth [excerpts from Urbanität. Ein Mythos und sein Potential]*. The Urban Reinventors Issue 2 November 2007, <http://www.urbanreinventors.net>

Url-1.

<<http://wikimapia.org/#lang=tr&lat=45.434746&lon=12.327476&z=18&m=b&search=venice>>, alındığı tarih 15.06.2015.

Url-2. <http://www.wikiwand.com/en/Plan_Zuid>, alındığı tarih 02.09.2015.

Url-3. <<http://abenteuer-elternzeit.de>>, alındığı tarih 12.10.2015.

Url-4. <<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>>, alındığı tarih 19.11.2015.

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Esra YAVUZ ÖZTÜRK

Doğum Tarihi ve Yeri : 1989, Erzurum

E-posta : israyvz@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2012, MSGSÜ, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2012, S.O.S Kent Düşleri Sosyal Konut Projesi, Lisans, Eşdeğer Ödül

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER: